

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski rad

Stambena arhitektura baroknog razdoblja u Splitu

MENTOR:

dr.sc. Dubravka Botica

STUDENT:

Mima Samodol

Zagreb

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu

Diplomski rad

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski studij

STAMBENA ARHITEKTURA BAROKNOG RAZDOBLJA U SPLITU

Mima Samodol

Rad je podijeljen na četiri poglavlja. U prvom poglavlju donosi se povijesni i kulturni opis Dalmacije u XVII. i XVIII. stoljeću. Mletačko–turski ratovi su ostavili značajan trag na ekonomiju, politiku i stanovništvo Splita i okolice. Događaju se promjene na povijesnom, kulturnom i urbanističkom planu čitave Dalmacije. Pojavljuje se građanski sloj koji će graditi brojne kuće i palače. U drugom poglavlju se opisuje glavne karakteristike stambene arhitekture Splita kao što je tlocrtno-prostorna kompozicija, vertikalna organizacija, artikulacija pročelja, arhitektonska dekoracija te se spominju materijali i tehnike izgradnje. U trećem poglavlju se detaljno obrađuju najvažnije splitske kuće i palače nastale u XVII. i XVIII. stoljeću, a u četvrtom poglavlju se opisuje opremanje splitskih stambenih objekata XVII. i XVIII. stoljeća.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Rad sadrži: 144 stranica i 235 reprodukcija. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: arhitektura, barok, stambeno, kuća, palača, Split, Dalmacija, izgradnja

Mentor: dr. sc. Dubravka Botica, docent, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ocjenjivači: dr. sc. Dubravka Botica

Datum prijave rada:

Datum predaje rada:

Datum obrane rada:

Ocjena:

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
UVOD	5
POVIJESNE PRILIKE I KULTURNA KLIMA	7
POVIJESNE PRILIKE	7
DRUŠTVENE PRILIKE I KULTURNA KLIMA.....	8
KARAKTERISTIKE STAMBENE ARHITEKTURE.....	12
TLOCRTNO-PROSTORNA KOMPOZICIJA	12
VERTIKALNA ORGANIZACIJA	15
ARTIKULACIJA PROČELJA.....	15
ARHITEKTONSKA DEKORACIJA	18
MATERIJALI I TEHNIKE GRADNJE.....	21
KATALOG	23
PALAČA ALBERTI	23
KUĆA BENEDETTI.....	26
PALAČA CINDRO	28
PALAČA CIPCI.....	33
KUĆA DRAGIŠIĆ DE CARIS	36
KUĆA MARCHI.....	38
PALAČA MILESI.....	40
KUĆA PAVLOVIĆ.....	46
KUĆA ŠTAMBUK	48
PALAČA TARTAGLIA	50
OPREMANJE SPLITSKIH KUĆA I PALAČA.....	54
ZAKLJUČAK.....	58
POPIS REPRODUKCIJA.....	60
REPRODUKCIJE.....	83

LITERATURA	140
SAŽETAK / SUMMARY	144
STAMBENA ARHITEKTURA BAROKNOG RAZDOBLJA U SPLITU	144
RESIDENTIAL BAROQUE ARCHITECTURE IN SPLIT.....	144

UVOD

U vrijeme dok u XVII. stoljeću paralelno traju afiniteti za modificiranu gotiku, renesansne komponente i primjese manirizma javlja se barok. Ne pojavljuje se već s razrađenim koncepcijama nego se u sredinu sjeverozapadne Hrvatske infiltrira gotovo neprimjetno s teatrom. Toma Erdödy je pobedio Turke 1593. godine kod Siska što je odjeknulo širom svijeta. Značaj pobjede shvatili su i suvremenici. Nekoliko godina kasnije slavila se obljetnica sisačke pobjede nad Turcima u Zagrebu. Proslavili su je alegorijskom kazališnom predstavom, koja se najvjerojatnije odigrala na Markovom trgu zagrebačkoga Gradeca. Isusovci, kao novonastali red, su aranžirali predstavu. Oni su bili ti koji su zarana shvatili propagandističko – odgojnu vrijednost kazališta. Taj trenutak se smatra trenutkom u kojem je barok službeno objavio svoj dolazak u Hrvatsku.

Prodor novog baroka se kretao polagano i postupno jer treba vremena da iscrpljena zemlja skupi snage i oporavi se od tursko-mletačkih ratova koji su ostavili snažne posljedice. Glad, siromaštvo, kuga i brojne bitke su bili svakodnevica. Padom pod Veneciju Split je izgubio svoju autonomiju, a odluke je donosio mletački generalni providur. Vremenom se razvijao građanski sloj koji je zajedno s plemićima promijenio sliku grada podižući svoje reprezentativne domove. Split se polako počeo oporavljati. Utvrđeni su brojni dijelovi grada i obnovljen lazaret te je trgovina ponovno krenula preko splitske skale. Popravlja se i kulturni život grada, stižu strani putnici, osnivaju se razne akademije i društva te Split postaje živ i bučan grad.

Ovim diplomskim radom obrađena je barokna stambena arhitektura u Splitu na odabranim primjerima. Bit će analizirano oblikovanje vanjštine i unutrašnjosti, prostorna organizacija te urbanistički smještaj kuća i palača. U komparaciji sa srodnim rješenjima bit će analizirane njihove značajke kako u stilskom oblikovanju tako i utjecaji tradicije i suvremenih rješenja iz talijanske arhitekture. Barokno razdoblje u Splitu donosi veliki broj stambenih građevina od koji se samo nekoliko ističu veličinom i kvalitetom. Detaljno će biti obrađene najvažnije i najreprezentativnije palače i kuće - Milesi, Cindro, Tartaglia, Alberti, Pavlović, Štambuk, Benedetti, De Caris, Marchi i Cipci.

Stambena arhitektura baroknog razdoblja u Splitu je uvjetovana već postojanom urbanističkom strukturom iz prethodnih razdoblja, stoga ju je teško promatrati kao samostalnu unutar urbanističkog konteksta. Split je nastao prije 1700 godina kao antički grad s prepoznatljivim rasterom ulica koji postoji i dan danas, a sve novije građevine poštuju taj

kasnoantički raspored i urbanističku podlogu. Arhitektura baroka se uklopila u postojeći poredak komunikacija, poštivajući perimetre srednjovjekovnih parcela odnosno građevina i nije narušila sklad niti zadirala u strukturalnu preobrazbu gradskog prostora. Barok u Splitu je ponajviše vezan za plemstvo i bogato građanstvo te za Crkvu, no prodire i u najniže slojeve društva gdje je Katolička Crkva također htjela vratiti svoj utjecaj. Ostavio je značaj trag u bogatim slojevima društva, ali i u siromašnijim sredinama.

POVIJESNE PRILIKE I KULTURNA KLIMA

POVIJESNE PRILIKE

Usprkos miru sklopljenom 1502. godine između Venecije i Turske, Split i njegova okolica bili su stalna meta turskih napada i pljački. Izbili su novi tursko-mletačkim ratovima od kojih je prvi bio Ciparski rat. Početkom rata započinje i ekonomska dekadencija Dalmacije, a stanje će se pogoršati kroz XVII. stoljeće. Padom Klisa nestaje posljednja prepreka između turskog carstva i Splita. Turska flota je ušla u Jadransko more 1571. godine, a Turci su između ostalih gradova napali i Split. U rat se na strani Venecije uključila i koalicija kršćankih zemalja pod nazivom Sveta Liga. Godine 1572. se pojavila kuga u Splitu. Mnogo je građana pobjeglo što zbog straha pred bolesti, što zbog toga što su bili zaraženi pa da izbjegnu mjere koje je vlast poduzela. Klis ponovno dolazi u ruke Splitskih 1590. godine, ali ne zadugo jer ga Turci opet osvajaju 1596. godine. Osvojivši Klis Mlečani su ga dobro utvrdili. Ranije je Mletačka Republika odlučila dobro utvrditi Zadar, ali ne i Split, koji će proglasiti „otvorenim gradom“ prepuštajući ga tako na milost i nemilost neprijateljskim topovima.¹

Kandijski rat započinje 1645. godine napadom turskih vojnika iz Bosne koji su se preko Klisa prebacili do Splita. Nisu osvojili Split jer je stigla pomoć. Utvrđeni su bedemi, proširene gradske utvrde i cijeli grad je ojačan. Mlečani su imali veliku podršku lokalno stanovništva te je veliki broj turskih podanika, Morlaka, prelazio Mlečanima. To je bio najveći uspjeh Venecije. Svoje porodice su preselili duboko u utvrđene primorske gradove i na otoke. Venecijanski komandant Leonardo Foscolo je započeo akciju protiv Klisa odnosno predao ga je Veneciji čime je ona dobila ključ primorske Dalmacije u svoje ruke. Nakon što su 1657. godine Turci zauzeli Sućidar, pokušali su osvojiti i tvrđavu Gripe što je bilo bezuspješno. Kada je pao Marjan pala je i tvrđava Gripe. Splitski su pozvali pomoć koja stiže iz Kotora te su konačno Turci uzmaknuli. Rat konačno završava 1669. godine potpisivanjem mira zaraćenih strana. Potpisivanjem akta o razgraničenju 1671. godine utvrđena je Linija Nanni koja je tako dobila ime po mletačkom komesaru za razgraničenje. Mlečani su teritorij do linije Nanni nazvali „stara stečevina“ odnosno „acquisto vecchio“.

Započeo je Morejski rat znan kao Rat Svete Lige, a završio je 1699. godine mirom u Srijemskim Karlovcima. Komesar za razgraničenje je bio Giovanni Grimani po kojem je nova

¹ Usp. Kečkemet, D.; *Prošlost Splita*, Split: Marjan tisak, 2002., str. 102.

linija razgraničenja i dobila naziv Grimanijeva linija.² Mlečani su to novo područje nazvali „nova stečevina“ odnosno „acquisto nuovo“.

Posljednji rat je vođen od 1714. do 1718. godine, a završio je mirom u Požarevcu. Venecija je izgubila dijelove Moreje, ali je ponovno proširila svoj teritorij u Dalmaciji stekavši Sinj i Imotski. Označena je granica mletačke Dalmacije i dobila naziv prema komesaru za razgraničenje Alvižu Mocenigo pa se naziva Linea Mocenigo. To je ona granica koja je postojala prema Bosni i Hercegovini sve do 1918. godine. Novo područje Mlečani su nazvali „najnovija stečevina“ „acquisto nuovissimo“.

DRUŠTVENE PRILIKE I KULTURNA KLIMA

Padom pod mletačku vlast Split je izgubio svoju autonomiju odnosno ona je postala samo formalnost. Vojne i civilne odluke donosio je mletački guverner (generalni providur) u Dalmaciji. Njega je biralo Veliko vijeće Venecije. Zakonski red i kodeks su mletački, samo za rješavanje sitnih predmeta uzimaju se u obzir statuti pojedinih gradova. Dužd je postavljao kneza na dvije godine, a knez je sa sobom morao povesti tri sluge *domicellos*, dva mladića, četiri konja i jednog kancelara. Bio je odgovoran mletačkoj vladi te je na kraju svoje uprave morao podnijeti izvještaj o svim važnim stvarima koje su se događale te relaciju u kojoj je trebao ukratko iznijeti sve što se za njegove uprave dogodilo kao i prijedloge, ako je to smatrao potrebnim. Postojala su Velika vijeća i pučke kongrege *congregazioni di popolo*. Vremenom se stanovništvo dijeli na bogate i siromašne, obrazovane i neobrazovane pa će nastati *popolo grasso* i *popolo minuto* odnosno plemstvo koje je privilegirano i mali puk, bez privilegija. Razvija se građanski sloj koji je vrlo važan za širenje barokne umjetnosti, a isto tako i za izgradnju grada. Članovi gradskog Velikog vijeća uglavnom plemići su obavljali poslove javnih gradskih službi. Uvelike je pao broj članova plemićkih obitelji pa su nastala nova vijeća i sada su primljene i neke građanske i pučke porodice. Na taj način je nastajao sve veći jaz između pojedinih staleža. Veliku socijalnu ulogu odigrale su i bratovštine. Novonastale plemićke obitelji te pripadnici građanskog sloja i bogati trgovci će izgraditi svoje domove kao reprezentativne kuće koje prate njihov status.³

² Usp. Stanojević, G.; *nav. dj.*, 1962., str. 171.

³ Usp. Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002., str.8.

Pokret katoličke obnove, koji se u Splitu javio nakon Kandijskog rata, bitno će obilježiti kulturnu povijest Splita na početku XVIII. stoljeća. U doba katoličke obnove hrvatski jezik postaje osnovno sredstvo u širenju katoličke vjere u narodu stoga dobiva na važnosti. Oko 1703. godine osniva se Ilirska Akademija koja je imala zadatak njegovati hrvatski jezik i književnost te objavljivati prijevode na hrvatskom jeziku. Predsjednik akademije je bio Ivan Petar Marchi, zanesenik idejom oslobođenja južnih Slavena od Turaka koji bi bili ujedinjeni katoličkom vjerom. Istaknuti član akademije je bio i Jerolim Kavanjin, splitski pisac, nacionalnoga značaja također osoba intelektualnoga života. Kulturni život Splita svojom književnom aktivnošću su obilježili i svećenik i književnik Juraj Dragišić De Caris, pisac Marko Dumanec, Matej Alberti, Ivan Dražić te mnogi drugi. Drugu polovicu XVIII. stoljeća obilježava racionalistički duh i otvaranje Gospodarske Akademije. Gospodarska Akademija ili Gospodarsko Društvo (*Pubblica Società Economica di Spalato*) osnovana je 1774. godine, a djelovala je do 1797. godine kada se dolaskom austrijske vlasti ugasila.⁴

Tokom nekoliko stoljeća ratovanja dolazili su u Split mnogi strani putnici. No, u XVII. stoljeću se pojavljuju turisti posebnog obilježja, a to su pripadnici aristokracije, bogati trgovci i ostali koji su putovali Europom u svrhu naobrazbe. Zanimali su ih primitivniji narodi pa tako i dinarski „vlas“, njihovo pučko pjesništvo pa je Hasanaginica zainteresirala mnoge kao i Alberta Fortisa i Goethea.⁵ Događaju se učestala putovanja bogatih Europljana pod nazivom *Grand Tour* odakle i dolazi naziv za turizam. Došli su brojni intelektualci, liječnici, arheolozi, putopisci te je ostalo otvoreno pitanje je li sam Palladio posjetio Split ili ga upoznao preko crteža.⁶

Kada se govori o urbanizmu i urbanističkom razvoju Splita treba biti svjestan činjenice da je Split izrastao iz Dioklecijanove palače te su njena struktura i oblici utjecali na način rasta kasnijih građevina. Razvoj je moguće promatrati u etapama koje počinju s Dioklecijanovom palačom, preko srednjeg vijeka, baroknoga grada do spajanja jezgre sa širim gradskim prostorima.⁷ Najstariji sačuvani plan Splita koji prikazuje grad sa zvjezdolikim fortifikacijama i lazaretom na južnoj strani obale je Santinijev plan iz 1666. godine (slika 1). Slijede i ostali planovi: Coronellijev 1678. (slika 2), Justerov 1708. (slika 3), Adamov 1764.

⁴ Osnivači Gospodarske Akademije bili su Ivan Moller, Julije Bajamonti i Josip Ivellio. Akademija se bavila unapređivanjem poljoprivrede, ribarstva, zanatstva i trgovine. I strani istraživači su sudjelovali u njenom radu kao Alberto Fortis. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 18.

⁵ Kečkemet, D.; *nav. dj.*, 2002., str. 109.

⁶ Kečkemet, D.; *nav. dj.*, str. 110.-115.

⁷ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 16.

(slika 4), Cassassov 1782. (slika 5) te dva plana za providura Angela Dieda 1784. godine, jedan od Francesca Gironcia, a drugi od Pietra Gironcija.⁸

Odlučujuću ulogu u utvrđivanju Splita za vrijeme Kandijskog rata odigrao je generalni providur Contarini koji se odupro mišljenju da nema smisla utvrđivati Split. Njegovo mišljenje je dijelio Corner koji ga je i naslijedio u utvrđivanju. Do kraja Kandijskog rata Split će imati fortifikacijski sustav zvjezdastoga tlocrta i dvije tvrđave Bačvice i Gripe. Proširene su gradske utvrde i bedemi, podizani bastioni (S. Antonio, S. Marino, Cornaro, Contarini, S. Giorgio) te su se rušili veliki dijelovi pregrada, čak crkve i samostani koji su bili van bedema kao Sv. Dominik i Sv. Križ.⁹ Važno je spomenuti i gradnju lazareta koja obilježava početak XVII. stoljeća kada se izvodi niz dogradnji i proširenja. Izgradnja lazareta je utjecala na izgled Splita s južne strane. Lazaret se prvi put spominje i gradi nakon Ciparskog rata 1578. godine kada je splitski židov Daniel Rodrigo predložio mletačkoj vladi da od Splita učini glavno uporište svoje trgovine s Turskom. Luka nije bila izgrađena na način da može primiti velike brodove pa je Rodrigo izgradnjom lazareta namjervao podići Split na trgovačku skalu prvog reda. Mnogi građani Splita bili su protiv te ideje, bojeći se širenja pošasti koje bi sa sobom mogle nositi karavane iz unutrašnjosti. Usprkos tim problemima, započeo je Rodrigo 1581. godine graditi carinarnicu s lazaretom istočno od grada uz more.

Splitski lazaret otvoren je 1592. godine. U to vrijeme bio je jedan od najboljih i najvećih na svijetu. Sva roba koja je dolazila preko Klisa u grad dovodila se u lazaret gdje bi se skladištila i dezinficirala, a trgovci su provodili određeno vrijeme u karanteni. Izgradnjom lazareta i carinarnice za primanje dovezene robe i dezinfekciju splitska skala je izuzetno dobro napredovala. Preko ove skale vršio se veliki dio trgovine između Mletaka i Osmanskog Carstva te je osnovana i prva banka u Splitu 1592. godine. Takva situacija je funkcionirala do izbivanja Kandijskog rata kad je trgovina u Dalmaciji obustavljena, a lazaret zaboravljen, ali ne zadugo jer se obnavlja početkom XVII. stoljeća s ciljem poticanja trgovine s Turcima. Ponovno je krenula trgovina, a Split opet postaje bučan i živ trgovački grad u koji pristižu i strani trgovci.¹⁰

Ratovi su ostavili strašne posljedice u Dalmaciji. Pisao je generalni providur Antonio Bernaardo svojoj vladi da je Dalmacija „[...] toliko propala, da ono malo stanovnika, koje je preostalo od kužnih bolesti i sadašnjeg rata nema načina da sebe prehrani [...] nema više

⁸ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 19 i 20.

⁹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994., str. 7.

¹⁰ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 4.

nikakve trgovine, tako da po svim gradovima koji su sada većinom lišeni stanovništva, podanici ne nalaze načina, da živu, i da tek sebe same iz dana u dan prehrane, svi su postali siromasi, toliko da se ni ne usuđuju izraziti [...] “¹¹ Broj stanovnika se znatno smanjio zbog ratova, kuge i preseljenja u prosperitetnija područja i oslobođena sela. Uskočki je način ratovanja doveo do opadanja svih grana poljoprivrede, a opala je i zemljoradnja i zanatstvo. Opće ekonomsko stanje dovelo je do trajne bijede i nezadovoljstva. Početkom XVIII. stoljeća Split se oporavlja. Dolazili su mletački i strani brodovi uvoziti robu koja je stizala iz Bosne: kožu, vosak, svilu, pamuk, pšenicu itd. Oživjelo je brodarstvo, ali je Venecija i dalje imala monopol nad različitim proizvodima što je stvaralo daljnje nezadovoljstvo Dalmatinaca.¹²

¹¹ Novak, G.; *nav. dj.*, 2004. [1944.], str. 173.

¹² Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 16.

KARAKTERISTIKE STAMBENE ARHITEKTURE

Kruno Prijatelj u svojoj knjizi kaže: „Palača 17. stoljeća još je odizala uglavnom renesansnim duhom. Mirno pročelje je bilo harmonički raščlanjeno širokim profiliranim prozorima. U 18. stoljeću se počinju osjećati sve više scenografske tendencije barokne umjetnosti. I kod nas prevladava naglašavanje središnje vertikale putem osobito dekoriranog portala, centralnog prozora i malog mansardnog prozorčića, koji strši nad masivom zgrade s ukrasom svinutih i isprepletenih vitica.“¹³ Kuća plemića je jednostavna, smirena sa središtem gdje je smješten salon i okolnim spavaćim sobama. U to vrijeme se javljaju i težačke i pučke kuće koje su suprotnost raskošnim vilama aristokracije. To su kamene stambene zgrade koje imaju vanjsko stubište, *balaturu*, a u unutrašnjosti se nalaze prostorije za konobu, blagovaonicu i spavaću sobu. Nema nametljive ornamentike jedino ponekad nadvratnik kojim zapisom ponekim natpisom oživljuje glavni ulaz u dom.¹⁴

Jedna od važnih baroknih palača u Splitu bila je porušena Nadbiskupska palača koju je 1677. godine podignuo u blizini katedrale, nadbiskup Albani. Bila je masivna, jednostavna, od kamenih tesanaca, s prizemljem i jednim katom rastvorenim pravokutnim prozorima. Portal je bio izveden u rustici i velikih dimenzija, a iznad portala nalazio se Albanijev grb.¹⁵

TLOCRTNO-PROSTORNA KOMPOZICIJA

Nove građevine nastaju spajanjem srednjovjekovnih parcela na način da poštuju njihove tlocrtne obrise te se podižu novi objekti, no postoje i primjeri kada se novoizgrađeni volumeni pripajaju srednjovjekovnim strukturama koje postaju nerazdvojni dio baroknog objekta.¹⁶ Građevine su različitih tlocrta od pravokutnih s blago zakošenim, prelomljenim ili zaobljenim stranicama do trapezoidnih oblika. Kuća Marchi i kuća Pavlović imaju tlocrt pravokutna

¹³ Prijatelj, K.; *Umjetnost XVII. i XVIII. stoljeća u Dalmaciji*, Zagreb: Matica hrvatska, 1956., str. 27.

¹⁴ Usp. Prijatelj, K.; *nav. dj.*, 1956., str. 28.

¹⁵ Usp. Prijatelj, K.; *Barok u Splitu*, Split: "Ivan Lozica", 1947., str. 23. i 24.

¹⁶ Slična situacija se javlja i u Dubrovniku gdje se barokne palače podižu na već ranije oformljenim rezidencijalnim zonama. Dubrovčani su nastojali nakon potresa 1667. godine u što većoj mjeri zadržati srednjovjekovni tlocrtni raspored ulica i trgova. Nove palače nastaju spajanjem nekoliko postojećih čestica. Usp. Horvat-Levaj, K.; *Barokne palače u Dubrovniku*, Zagreb: Dubrovnik: Institut za povijest umjetnosti; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2001., str. 29.

Stambena arhitektura grada Hvara u XVII. i XVIII. stoljeću također izrasta na već razvijenoj mreži komunikacija i tkivu grada. Njezine osobine, pogotovo tlocrtni perimetri kuća i raščlambe pojedinih pročelja su uvjetovane osobinama mreže i tkiva grada na kojem nastaju. Usp. Tudor, A.; *Stambena arhitektura grada Hvara u 17. i 18. stoljeću*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 1996., str. 15.

oblika (slika 6 i 7), dok je tlocrt kuće Štambuk trapezoidan (slika 8). Kuća De Caris i palača Alberti su tlocrta pravokutnog oblika s blago zakošenim stranicama (slika 9 i 10). Palača Tartaglia ima nepravilan tlocrt (slika 11), dok palača Milesi ima približno pravokutan tlocrt (slika 12), a sjeverna i istočna stranica su blago zakrivljene, a južna je blago nakošena. Veličina samih zgrada ovisi o broju parcela koje novi objekt objedinjuje. Većina baroknih palača i kuća nastaje spajanjem srednjovjekovnih parcela u nizu koje tvore površinu približno pravokutnog oblika.¹⁷ Palača Milesi je nastala objedinivši stare zemljišne čestice, na kojima su vjerojatno postojali manji objekti. Ovakvi se objekti najčešće nalaze na sredini bloka, a neki od njih se šire u dubinu bloka. Na rubovima blokova u nekoliko primjera povezuju se parcele dvaju nizova pa je negdje rezultat pravokutni tlocrt, a negdje približno kvadratni, dok se negdje događaju nepravilnosti u tlocrtu, kao u slučaju palače Tartaglia koja je nastala objedinjavanjem starijih objekata nepravilnoga tlocrta. Negdje se događa situacija u kojoj se starijim srednjovjekovnim strukturama pripajaju novoizgrađeni dijelovi. Palača Alberti uključuje dvije srednjovjekovne građevine kojima je sa sjeverne strane pripojen novi volumen. Starije kuće koje su se nalazile na parcelama koje su se objedinjavale najčešće su rušene, pri čemu su se poštivali njihovi osnovni tlocrtni obrisi. Ponekad su zadržane čitave starije strukture koje su opstale kao nerazdvojni dio barokne zgrade.¹⁸

U baroku se pojavljuju i neke novine kao što je povećanje stambene površine koje omogućava kvalitetnije uvjete stanovanja te složeniju organizaciju prostora. Split je i prije poznao udoban život u palačama zahvaljujući Jurju Dalmatincu i njegovim palačama s bogato opremljenim dvorištem i vanjskim stubištima kojima se pristupalo prvom katu dok se vertikalna komunikacija između katova ostvarivala drvenim unutarnjim stepenicama. Tragovi ovakvog koncepta su ostali zapisani i u baroku te se mogu prepoznati i na nekim palačama i kućama kao što je kuća De Caris s atrijem, dvorištem i vanjskim stepeništem „T“ oblika koje vodi do prvog kata (slika 13), kuća Benedetti koja ima dvorište sa spiralnim stepeništem (slika 14) te palača Milesi koja je najvjerojatnije imala dvorište i zatvoreno stubište, dok dvorište palače Cindro (slika 15) sigurno ne potječe iz srednjovjekovne tradicije. Ta četverokrakna palača je zatvarala pravokutno dvorište¹⁹ kojem se prilazi kroz atrij, a dvokrako stubište (slika

¹⁷ Dubrovačke i hvarske palače koje nastaju spajanjem nekoliko čestica također najčešće imaju pravokutni tlocrt. Usp. Horvat-Levaj, K.; *nav. dj.*, 2001., str. 29. i usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 15.

¹⁸ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 23. i 24.

¹⁹ Još u gotici je postojala tlocrtna dispozicija četvrtastoga tlocrta s unutrašnjim dvorištem koja ima uzor u antici odnosno u zatvorenim dvorištima građevinskih jedinica Dioklecijanove palače. Serdarević, D.; *Stambena arhitektura gotičkog stila u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2002., str. 7.

16) je samostalna arhitektonska jedinica smještena bočno od atrija. To je renesansna koncepcija koja se očito koristi i u baroku.²⁰

Glavna pročelja postaju reprezentativna i glavni fokus čitave građevine. Građani žele pokazati svoju moć, ugled i utjecaj te grade veličanstvena i reprezentativna pročelja koja su, kao i nekadašnja renesansna firentinska i rimska, statusni simbol neke obitelji.

Pojavljuje se nova estetika koja se osjeća u prostornom konceptu. Najvažnija barokna novina se odnosi na stubište koje se iz dvorišta preselilo u unutrašnjost kao kod palače Cindro (slika 16), palače Tartaglia (slika 17) i kuće Štambuk (slika 18). Postaje samostalna arhitektonska jedinica koja jača svoju ulogu u organizaciji unutrašnjeg prostora građevine.²¹ Na taj način dvorište gubi svoju izvornu funkciju komunikacijske jezgre, a s obzirom da postoji problem prenapučenosti i nedostatka slobodnog prostora ono se sužava, smanjuje te je svedeno na jedan mali prostor koji je dobio ulogu svjetlarnika ili potpuno nestaje, ovisno o tome je li potreban izvor svjetlosti prostorijama koje možda ne mogu biti rastvorene prema ulicama i trgovima.²² Takav slučaj se javlja kod kuće Marchi kod koje se dvorištu ne može prići (slika 19), palače Tartaglia (slika 20) i kuće Benedetti (slika 21) gdje dvorište služi kao svjetlarnik. Unutar građevina se mogu zamijetiti razlike u tlocrtu svakog kata koje su rezultat namjenske diferencijacije, a ponegdje su uvjetovane starijim strukturama. U prizemlju su uglavnom prostorije koje se koriste za dućanske prostore odnosno trgovine, konobe ili skladišta a postavljene su u nizu jedna za drugom s vratima prema glavnoj ulici ili trgu, a na katovima se nalaze stambeni prostori.²³ Jedan od katova je *piano nobile*, može biti prvi, a ponekad i drugi kat. Naglašen je arhitektonskom plastikom glavnog pročelja i može se prepoznati i po najvećoj i najraskošnije uređenoj balkonati. Tradicionalna koncepcija kod koje je glavna dvorana simetrično smještena između dviju manjih prostorija se javlja u nekoliko primjera; Cipci, Cindro, Pavlović. Ovakvu prostornu koncepciju njeguje arhitektura dubrovačkog ladanja. Zasniva se na stalnom odnosu središnje dvorane i bočnih manjih prostorija. Taj raspored je smatran karakteristikom i unikatnošću naših krajeva o čemu svjedoči venecijanska uzrečica: „Quattro stanze, un salon, z' e la casa d'un schiavon.“²⁴ Negdje postoje slučajevi kada se tradicionalne proporcije ne poštuju pa se javlja ujednačavanje prostorija u katovima odnosno nizovi od više dvorana.

²⁰ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 24. i 25.

²¹ I u Dubrovniku se pojavljuje ova ključna barokna inovacija samostalno koncipiranog stubišta. Usp. Horvat-Levaj, K.; *nav. dj.*, 2001., str. 108.

²² Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 25.

²³ Takva organizacija prostora je korištena još u doba romanike, a tradicija je nastavljena u gotici, renesansi pa i baroku. I u ostalim dalmatinskim gradovima kao što je Šibenik, Hvar, a i u Dubrovniku se može primijetiti ovakva osnovna organizacija prostora gdje je kuća podijeljena na gospodarski prostor u prizemlju i stambene prostorije na katovima.

²⁴ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 27.

VERTIKALNA ORGANIZACIJA

Barokne stambene građevine Splita su najčešće dvokatnice s potkrovljem, ali se grade i jednokatnice kojima su naknadno dograđivani ostali katovi, dvokatnice kojima su naknadno dograđivani katovi ili neka druga inačica, ali najveću visinu koju dostižu su tri kata uz potkrovlje. Visina je najveća u prvom katu gdje je *piano nobile*, a smanjuje se prema gornjim katovima tako da su u pravilu to građevine s prvim katom najvišim, a zadnjim najnižim. Međutim postoje iznimke kada je *piano nobile* na drugom katu ili kada postoje dva *piano nobile*. Kada građevina ima dva *piano nobile* oni su iste visine, kao kod palače Cindro (slika 22), a kada je *piano nobile* na drugom katu, kao kod palača Alberti (slika 23), Marchi (slika 24) i Tartaglia (slika 25), njegova je visina veća. Glavna dvorana odnosno salon *piano nobile* je najčešće rastvoren većim prozorima ili francuskim prozorima s balkonom te je pročelje arhitektonskim ukrasom naglašenije što pridonosi reprezentativnosti i monumentalnosti salona. *Mezanin* se javlja samo na palači Tartaglia (slika 25) između prizemlja i prvog kata. Svodovi u palačama su različiti. Prizemlja i prostorije na katu su uglavnom zaključene stropovima, a stubišta svodovima. Krakovi dvokrakih stubišta imaju bačvaste svodove, a njihova odmorista križne sa zaglavnim kamenjem uglavnom nekog florealnog motiva koji nosi reminiscencije gotike i gotičkih slavonskih dvoraca kao kod palača Milesi (slika 26), Cindro (slika 27) i Tartaglia (slika 28).

ARTIKULACIJA PROČELJA

Glavna pročelja su najreprezentativnija, najbogatije ukrašena i uglavnom od fino klesanog kamena jer su upravo ta pročelja okrenuta glavnim ulicama i trgovima te svojom pojavom predstavljaju obitelj i njihov ugled. Podijeljena su horizontalno na nekoliko etaža, a vertikalno simetričnim postavom prozorskih i vratnih otvora. Uglavnom se raspoznaje središnja os simetrije koja prolazi vertikalno kroz čitavo pročelje počevši od glavnog portala u prizemlju, balkunate u prvom ili, a ponekad i, u drugom katu. Raščlambu nastavlja prozor u trećem katu

ili ta os završava u potkrovlju s luminarom. Snažno naglašena centralna os pročelja je prisutna u onim građevinama gdje su tri osi gušće postavljene u odnosu na bočne što se javlja kod palače Cindro (slika 22) i kuće Pavlović (slika 29). Negdje je centralna os naglašena portalom i balkonom (palača Alberti (slika 23), kuća De Caris (slika 30), kuća Benedetti (slika 31), kuća Pavlović (slika 29)), negdje portalom i luminarom (palača Tartaglia (slika 32)), negdje portalom, balkonom i luminarom (kuća Štambuk (slika 33), kuća Marchi (slika 24), negdje balkonom i luminarom (palača Milesi (slika 34), palača Cindro (slika 22)), a negdje samo balkonom (palača Cipci (slika 35)).²⁵ Pročelja se mogu podijeliti u dvije skupine s obzirom na artikulaciju: skupina pročelja simetrično artikulirana kojima se ističe središnja os (palača Milesi (34), palača Cindro (slika 22), palača Tartaglia (slika 32), kuća Pavlović (slika 29), kuća Štambuk (slika 33), palača Cipci (slika 35), kuća De Caris (slika 30)) te skupina asimetrično artikuliranih pročelja kojima je istaknuta jedna od bočnih osi (kuća Marchi (slika 24), palača Alberti (slika 23), kuća Benedetti (slika 31). Kao što je rečeno simetrična pročelja s istaknutom centralnom osi su brojnija i najčešće ističu prostoriju *piano nobile* odnosno salon što se može prepoznati kao povezivanje unutarnjeg i vanjskog prostora gdje promatrač već po vanjštini može naslutiti kakva je prostorna organizacija u unutrašnjosti. Skupini nesimetrično artikuliranih pročelja pripadaju ona pročelja koja imaju paran broj osi, na primjer četiri središnje osi, kao kod kuće Marchi, od kojih je ili jedna od dviju unutrašnjih ili jedna od dviju rubnih na neki način istaknutija ili impostacijom portala ili većom balkonom, a ponekad oboje. Renesansna reminiscencija u vidu podjele katova razdjelnim vijencima se pojavljuje na palači Milesi (slika 34).

Piano nobile kao glavni kat je uvijek najreprezentativniji i istaknut bogatijom arhitektonskom plastikom odnosno balkonima s balustradom i ukrašenim konzolama, slikovitijim i većim prozorima te često umetanjem grba obitelji. S obzirom na upotrebu plastike isticanje *piano nobile* se može podijeliti u tri skupine: pročelja koja koriste jedan, dva ili tri balkona (palača Alberti (slika 23), kuća Benedetti (slika 31), palača Cipci (slika 35), kuća De Caris (slika 30), palača Tartaglia (slika 32)), pročelja kod kojih su tri središnja otvora objedinjena balustradnom ogradom (palača Milesi (slika 34), palača Cindro (slika 22), kuća Pavlović (slika 29)) i pročelja kod kojih *piano nobile* nije artikuliran ni na jedan od ovih navedenih načina (kuća Marchi (slika 24), kuća Štambuk (slika 33)). Već je spomenuto da su prozori ovog kata najveći i najimpozantniji, a veličina prozora se prema gornjim katovima smanjuje

²⁵ Slična situacija se javlja i kod stambene arhitekture otoka Hvara gdje se na nekim palačama ističe središnja os i to na različite načine. Može biti istaknuta samo luminarom ili samo balkonom na drugom katu, a u nekim slučajevima i luminarom i balkonom. Pored kuća koje imaju istaknutu centralnu os u Hvaru postoje i one bez bez takvog naglaska na glavnom pročelju. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 50.

(palača Milesi (slika 34), kuća Pavlović (slika 29), kuća Benedetti (slika 31), kuća De Caris (slika 30), kuća Štambuk (slika 33)) tako da je provedeno hijerarhiziranje²⁶ odnosno stupnjevanje ili superponiranje prozorskih otvora od dolje prema gore gdje se na zadnjem katu najčešće nalaze najmanji kvadratni prozori bez ikakve arhitektonske dekoracije s plošnim, glatkim prozorskim okvirima. Prozori su često uokvireni plošnim kamenim gredama bez dekoracije²⁷, osim ako se ne radi o nekim reprezentativnijim otvorima na pročeljima koji imaju određenu važnost stoga i bogatiju dekoraciju.

Portali su najčešće svi pravokutna oblika i jednostavne obrade, a oni koji vode u stambeni dio kuće su profiliranih okvira bogatije obrađeni. Portali koji vode u gospodarske prostore ponekad su pravokutna oblika, a ponekad se javljaju karakteristična *vrata na koljeno* (palača Milesi, kuća De Caris), koja barokna stambena arhitektura baštini još od romaničkih kuća. Ovakva vrata se javljaju samo na pročeljima koja su okrenuta prema prometnim ulicama i trgovima.

Najveća novost koju donosi barokno razdoblje u artikulaciji prizemlja, a moglo bi se reći i cijelog pročelja, je impostacija portala u središnjoj zoni što je u skladu s tendencijom isticanja središnjeg dijela odnosno centralne osi. Iz tog proizlazi i rješenje prizemlja koja su u središtu rastvorena pravokutnim portalom, a sa strane flankirana malenim položenim pravokutnim prozorima koji su smješteni visoko u bočnim osima prizemlja (palača Cindro (slika 22), kuća Pavlović (slika 29)). Uz glavni portal postoje i sporedni portali kod kojih se za neke zna čemu su služili, a za neke se nagađa.²⁸ Prepoznatljiv element splitskih kuća i palača su luminari potkrovlja koji pridonose isticanju središnje osi, a ponekad i vertikalnoj integraciji elemenata koja je karakteristična i važna za barok. Luminari mogu biti različitih veličina, ali je njihov oblik uglavnom isti pravokutni sa zabatnim završetkom. Neke građevine mogu imati više luminara (palača Milesi (slika 34), palača Cindro (slika 22), kuća Marchi (slika 24), palača Tartaglia (slika 32)), neke samo jedan (kuća Štambuk (slika 33)), a neke nijedan (palača Alberti (slika 23), kuća Benedetti (slika 31), palača Cipci (slika 35), kuća De Caris (slika 30),

²⁶ Takvo hijerarhiziranje se primjećuje i na palačama nekih drugih gradova. Na Hvaru je stupnjevanje katova kuća kroz veličinu i ukras prozorskih otvora na pojedinim katovima rijetko prisutno, ali postoji na pojedinim primjerima. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 51.

²⁷ Ovakav tip prozora se najčešće javlja i na hvarskim palačama u brojnim primjerima kuća Leporini, palača Raffaelli, kuća Bonini, kuća Ivanić, kuća Stajlić, kuća Calafati, palača Radošević i brojne druge. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996. str. 52.

²⁸ I u ranijim razdobljima pored glavnih postoje i bočna vrata koja su niža i manje dekorirana, a prag im je viši jer je nekoć bio spojen stepenicama s ulicom. Još uvijek se ne zna jeli to bio ulaz u prizemnu prostoriju, koja je služila kao konoba *canava*, dućan ili ulaz preko stepeništa na kat. U Dubrovniku se ova niža vrata koja se nalaze odmah do glavnog ulaza ponavljaju i u XV. i XVI. stoljeću te postoji predaja da su služila iznošenju mrtvaca iz kuće. U Italiji se također nalaze na nekim kućama iz XV. stoljeća, a poznata su pod nazivom *porta del morto*. Usp. Fisković, C.; *Romaničke kuće u Splitu i u Trogiru*, u: *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, sv. 2., Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 1952., str. 137.

kuća Pavlović (slika 29)). Uglavnom se nalaze na vrhu glavnih pročelja, ali također mogu biti i dio dvorišnih ili bočnih strana građevine.

Bočna pročelja, ukoliko gledaju na prometne ulice i trgove, su simetrično artikulirana. Raščlanjena su prozorima prostorija katova i prozorima odmorišta stubišta te jednim ili više vratima u prizemlju. Jedina dekoracija koja se javlja na prozorima su profilirani natprozornici, a iznimke su rijetke. I na bočnim pročeljima je prisutno hijerarhiziranje prozora od dolje prema gore jer otvori bočnih pročelja uvijek prate veličinu otvora glavnog pročelja kao kod palače Milesi (slika 36). U nekim slučajevima, kao što je palača Milesi, glavni ulaz u zgradu se nalazi na bočnom (slika 37), a ne na glavnom pročelju, ali u skladu sa svojom pozicijom ima jednostavne dovratnike i nadvratnik bez pretjerane dekoracije i bez veće je uloge u artikulaciji tog pročelja.

Stražnja pročelja su najgrublje obrađena odnosno od grubo klesanog kamena, najjednostavnija bez reprezentativnog karaktera i dekorativnosti. Razlog tome je što gledaju na dvorište, slijepe ulice ili unutrašnje strane blokova i time ne dolaze do izražaja. Artikulirana su prozorima i vratima različitih veličina koji su rastvoreni prema potrebi bez nekog određenog smisla, simetrije i bez oznaka stila.

Barokno oblikovanje je najviše prisutno na glavnim pročeljima, a manje u organizaciji prostora i artikulaciji sporednih pročelja. Centralna os ili čitavi središnji dio istaknut te vertikalna integracija koja dominira nad horizontalnom raščlanjenosti osobine su najvećeg dijela pročelja. Ne radi se o kulisnoj obradi već se ritmom osi, formatom i oblicima prozora i portala izražava unutrašnjost prostora, njegova struktura i karakter što znači povezivanje unutarnjeg i vanjskog oblikovanja.²⁹

ARHITEKTONSKA DEKORACIJA

Arhitektonska dekoracija je najraskošnija na reprezentativnim glavnim pročeljima dok je slabo prisutna na bočnim i stražnjim pročeljima te u unutrašnjosti stambene zgrade. Tokom vremena je došlo do niza pregradnji i devastacija pa je dekoracija u unutrašnjosti prostora vrlo slabo sačuvana, a na onim mjestima gdje jest uglavnom se radi o stubištima.

²⁹ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 32.

Dekoracija vrata prati jednu određenu šablonu i možemo je podijeliti na ona raskošnija koja predstavljaju glavni ulaz i vode u stambeni blok i ona jednostavna, sporedna koja vode u skladišta i trgovine.³⁰ Vrata koja vode u stambeni dio ističu se bogatstvom obrade dok su ova druga najjednostavnija i lišena svake dekoracije. Najsloženiji oblik predstavljaju vrata s jastučastim frizom.³¹ Takva vrsta friza se koristila i u doba renesanse, a u artikulaciji pročelja njime su se često poslužili talijanski majstori.³² Postoje dva tipa jastučastoga friza. Od renesanse je preuzet friz s tri simetrično raspoređena akantusova lista kombiniran s plastično profiliranim dovratnicima i nadvratnikom kao kod kuće De Caris (slika 38). Drugi tip jastučastoga friza je glatki bez dekoracije s glatkim dovratnicima i nadvratnikom s oblom neprekinutom trakom na unutrašnjem rubu koji se javlja na kući Benedetti (slika 39).³³ Na glavnim portalima susreće se motiv štapa i motiv dijamantnog vrška.³⁴ Motiv štapa se koristio još u gotici, a javlja se jako često te je korišten do samog kraja XVIII. stoljeća, neovisno o jastučastom frizu. Motiv dijamantnog vrška³⁵ koji se pojavljuje na stopama portala je također vrlo često korišten (kuća De Caris (slika 38), palača Milesi (slika 40), palača Tartaglia (slika 41)). Postoje dvije vrste: dijamantni šiljak koji ima prekinut vrh te iz njega izlazi manji šiljak i obični dijamantni šiljak.³⁶ Na vratima se nerijetko mogu zamijetiti *uši* odnosno ugaoni istaci koji također postaju karakterističan element barokne arhitekture, a uglavnom krase glavne portale odnosno vrata (palača Cindro (slika 42), palača Cipci (slika 43)) koja vode u stambeni

³⁰ Ista situacija može se primjetiti i na palačama u gradu Hvaru gdje su rijetko ukrašena vrata s gospodarskom namjenom, a jednostavno su ukrašena i dvorišna vrata, dok su ona koja vode u stambene dijelove bogatije ukrašena. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 55.

³¹ Jastučasti friz je element koji je korišten i u ranijim razdobljima renesanse i manirizma, a pojavljuje se još na splitskom Peristilu, ali je karakterističan i za barok. Često se koristi i u drugim gradovima: Hvar, Šibenik i Dubrovnik na brojnim kućama i palačama. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 34. U Hvaru se jastučasti friz pojavljuje na nekoliko palača i kuća kao što je palača Radošević, kuća Ivanić, kuća Bonini i druge. Jastučasti friz na prozorima obitelji Radošević je jedini primjer njegove upotrebe na prozorskim otvorima u gradu. Ostali primjeri su na glavnim kućama i palačama. Usp. Tudor, A.; *Obitelj Radošević i njihova barokna palača u gradu Hvaru*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 35. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2011., str. 149.

³² Upotreba jastučastoga friza je jedan od najčešćih motiva u Palladijevoj arhitekturi te ga E. Paggelo, iako je bio poznat i upotrebljavan u renesansnoj arhitekturi, već od kraja XV. stoljeća naziva *un motivo palladiano* upravo zbog njegova intenzivnog pojavljivanja na arhitekturi dotičnog majstora. U jednoj poznatoj korčulanskoj bilježnici su prikazani elementi dorskoga, korinskoga i kompozitnoga reda pri čemu je u kompozitnom i korinjskom redu prikazan jastučasti friz. Po načinu crtanja i prikaza pojedinih elemenata redova može se tvrditi da su nacrtani po predlošcima iz nekog od tiskanih traktata možda Palladia ili Serlija. Jasno je na koji način je utjecaj iz Italije došao do dalmatinskih krajeva i kako su domaći majstori primali ideje s Apeninske obale. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 2011., str. 149. i 150.

³³ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 35.

³⁴ Motiv dijamantnog vrška pa i jastučasti friz s akantusovim listovima i profilirani vijenci se često javljaju i na dubrovačkoj stambenoj arhitekturi kao dekoracija portala. Usp. Horvat-Levaj, K.; *nav. dj.*, 2001., str. 102.

³⁵ Motiv dijamantnog vrška je posebno zanimljiv. Pojavljuje se još u XIV. stoljeću u Veneciji. Arhitektom šibenske katedrale se smatra Antonio di Pier Paolo della Masegne, sin jednog od braće Pier Paola i Giacobella delle Masegne, majstora iz Venecije potkraj XIV. stoljeća. Braća della Masegne su u svojem radu često koristili tordirane stupiće iskičene nizom ružica, kuglica i dijamantnih vršaka pa je moguće pretpostaviti da upravo tim kanalom ovaj motiv stiže i u Dalmaciju. Usp. Karaman, Lj.; *Umjetnost u Dalmaciji : XV. i XVI. vijek*, Zagreb: Matica Hrvatska, 1933. (Zagreb : Zaklada tiskare Narodnih novina), str. 42.

³⁶ Ovaj element se može primjetiti i u Hvaru (kuća Ivanić, kuća Bonini, palača Radošević), Dubrovniku, Skradinu i Visu. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 40.

Izuzetno je zanimljiva pojava dijamantnog šiljka na kući Bertučević u Hvaru gdje su drveni okviri vrata na drugom katu ukrašeni dijamantnim vrškom u kvadratnom polju. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 88.

blok, a mogu se primijetiti i na nekim prozorima (palača Cindro (slika 44)).³⁷ U unutrašnjosti zgrada se u nekoliko primjera javljaju vrata s polukružnim završetkom glatke profilacije i glatkih dovratnika i blagim, glatkim istacima u kapitelnoj zoni i zaglavnim kamenom u tjemenu lukova karakteristična za 18. stoljeće i klasicizam kao kod kuće Pavlović (slika 45). Vrata koja vode na balkon također su različite obrade i raskoši. Najčešći tip vrata je onaj najjednostavniji; balkonska vrata pravokutnog oblika glatkih dovratnika i nadvratnika, s ili bez profilirane nadstrešnice, a javljaju se tijekom XVII. i XVIII. stoljeća. Kod ovakvog tipa vrata glavni plastički akcent je na samom balkonu.

Balkoni najčešće imaju kamene balustradne ograde, a njihovi oblici važan su element kod datacije izgradnje stambenog objekta. U XVII. i XVIII. stoljeću se najčešće i koriste kamene balustrade, no u XVIII. stoljeću javlja se na nekoliko primjera i željezna ograda čija pojava se zamijećuje i u nekim drugim dalmatinskim gradovima.³⁸ Željezo se osim za ograde balkona koristi ponekad i za stubišta te za izradu rešetki na prizemnim prozorima gospodarskih prostorija. Često se susreće rešetka od dijagonalno položenih šipki kružnog presjeka koja pripada baroknom tipu. Balkoni najčešće počivaju na konzolama čiji oblici su važan element kod određenja gradnje objekta. Počevši od masivnih konzola u obliku mesnatih akantusovih listova (palača Milesi (slika 46), kuća De Caris (slika 47))³⁹ u XVII. stoljeću razvijaju se postepeno do konzola stiliziranih oblika (kuća Štambuk (slika 48), kuća Marchi (slika 49)) u prvoj polovici XVIII. stoljeća. Krajnji oblik su reducirani oblici konkavno-konveksnog profila, bez dekoracije s eventualnom profilacijom na čeonoj strani (kuća Pavlović (slika 50)). Prozori su uglavnom oblika uspravnog pravokutnika⁴⁰, nekada položenog, s glatkim kamenim okvirima, s ili bez profilacije nadstrešnice. Profilacije nadstrešnica mogu biti različite; konkavno-konveksna, stepenasta, a u nekim slučajevima kombinacija oboje. Često se na unutrašnjem rubu prozora nalaze utori namijenjeni prijanjanju drvenih kapaka ili „škura“ kako bi se u Splitu reklo.⁴¹

³⁷ Ugaoni istaci ili takozvane *uši* javljaju se u Serlijevoj knjizi *The five books of architecture* pod rednim brojem IV. u okviru korintske arhitekture. Taj motiv je učestao u baroknoj stambenoj arhitekturi Rima, a često se javlja i u dubrovačkoj stambenoj arhitekturi. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 41.

³⁸ U Dubrovniku se u drugoj polovici 18. stoljeća počinju koristiti „košaraste“ ograde od željeza umjesto kamenih. Pojavu tog tipa može se protumačiti jačanjem utjecaja iz srednje Europe do kojeg dolazi tijekom XVIII. stoljeća posredstvom austrijske luke Trsta. Takve balkonske ograde se pojavljuju i u Šibeniku. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 42.

³⁹ Konzole s mesnatim akantusovim listovima se javljaju i u drugim gradovima, a u Hvaru su korištene još u XV. i XVI. stoljeću. Usp. Petrić, M.; *Stambeno graditeljstvo grada Hvara u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 1989., str. 36.

Omiljen ukras konzola u XVII. i XVIII. stoljeću u Hvaru je spoj mesnatog lista i volute. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 58. Taj motiv se može susresti i na splitskim kućama i palačama

⁴⁰ Identični oblik otvora javlja se u XVII. i XVIII. stoljeću i na palačama u Hvaru gdje su najbrojniji prozori oblika uspravnoga pravokutnika, uokvirena plošno obrađenim kamenim gredama. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 56.

⁴¹ Takvi utori se mogu zamijetiti i u drugim dalmatinskim gradovima kao na primjer u Hvaru. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 42.

Završni vijenci su čest element pročelja baroknih objekata u Splitu. Njihovi oblici su raznoliki. Postoje vijenci jednostavna pravokutna profila, konkavno-konveksna, stepenasta, pliće ili dublje profilacije. Kod reprezentativnih zgrada konzole su neizbježne (palača Milesi, palača Cindro, kuća Pavlović, palača Tartaglia), a najčešće su zaobljena ili rjeđe pravokutna profila, dok negdje konzole nedostaju (palača Alberti, palača Cipci, kuća De Caris, kuća Marchi, kuća Štambuk).

U arhitektonskoj plastici se može pročitati sklonost lokalnom graditeljstvu i tradiciji, ali se istovremeno pojavljuju novi venecijanski utjecaji. Motiv štapa je preuzet iz gotičke tradicije, a jastučasti friz iz renesanse i manirizma. Upotrebu rješenja ranijih stilova i to renesanse se mogu zamijetiti i u profiliranim okvirima portala, balkonskim balustrima simetričnih izduljenih oblika, ugaonim stupićima s motivom vaza iz kojih rastu vitice i u konzolama s volutama. Barokno razdoblje ove renesansne elemente razvija u bujnije i voluminoznije.

MATERIJALI I TEHNIKE GRADNJE

Kamen je jedini materijal koji se koristi u izgradnji. Izgradnja u kamenu je dio stoljetne tradicije kao i način obrade kamena. Najčešće se koristi klesani kamen, a rijetko lomljeni. Reprezentativna pročelja su od klesanika (palača Milesi, palača Cindro, kuća Pavlović), a bočna od grublje obrađenih klesanaca ili priklesanaca. Lomljenac se javlja na samo nekoliko primjera i to na pročeljima koja gledaju na dvorište kao kod palače Cindro (slika 51). Veličina i obrada klesanika je različita. Na reprezentativnim glavnim pročeljima, a u nekim primjerima i kod bogatijih vlasnika, u svim katovima se pojavljuju veći, usko sljubljeni klesanci ravno uslojeni, oblika kvadera, rupičasto obrađene površine i glatko obrađenih rubova. Gradnja bočnih i stražnjih pročelja je uglavnom drugačijeg karaktera od glavnih. Koriste se nešto manji i grublje obrađeni klesanci sa širim sljubnicama odnosno fugama (palača Milesi, palača Cindro, palača Tartaglia). Drugo rješenje glavnih pročelja čine klesanci srednje ili manje veličine oblika kvadera, nekad i kocke, rupičasto obrađene cijele površine. Sljubnice ovise o finoći obrade kvadera koja najčešće nije vrhunska pa su i one uočljivije. Ponekad i u uslojavanju postoje nepravilnosti. Kod bočnih fasada se ne uočava tenedencija k ujednačenoj rupičastoj teksturi kao na glavnim pročeljima. Uglovi volumena nekih kuća su često istaknuti zupčasto postavljenim većim, finije obrađenim i usko sljubljenim kvaderima što se može

primijetiti na kući Pavlović (slika 52). Glavna pročelja nekoliko stambenih objekata građena su od klesanaca srednje veličine i finoće obrade s debljim sljubnicama te bočne fasade slične strukture. Vrlo rijetko su vanjski zidovi zgrada žbukani (sjeverna fasada palače Milesi je prekrivena žbukom (slika 53)) dok su pregradni zidovi građeni od opeke i žbukani. Stropovi su oblagani „štuketama“ na koje se nanosila žbuka. Podovi su građeni od drvenih greda i dasaka, a poviše su postavljene pločice ili drvo. Cijela konstrukcija se učvršćivala na već poznat način koji se koristi stoljećima, a to su željezne šipke koje su se provlačile kroz podove i izvlačile na pročelja zgrada.⁴²

⁴² Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 44.

KATALOG

PALAČA ALBERTI

Palača Alberti je smještena u nizu kuća koji se proteže uza sjeverni rub srednjovjekovnog Splita, u ulici Kružićeva 4, znači izvan Doklecijanove palače. Južno pročelje je okrenuto prema Kružićevoj, a sjeverno pročelje je sagrađeno kao produžetak srednjovjekovnih bedema i okrenuto je prema vanjskoj, sjevernoj, strani grada. Kada su izgrađeni bedemi u XVII. stoljeću ta strana je zaštićena. Palača uključuje dvije srednjovjekovne građevine kojima je sa sjeverne strane dograđen novi objekt. Radi se o ranogotičkoj palači „L“ tlocrta s dvorištem, ograđenim zidom od ulice i ložom. Viki Jakaša Borić utvrđuje: „Može se pretpostaviti da se radilo o karakterističnoj organizaciji prostora koja svoj vrhunac doživljava krajem XV. stoljeća s pojavom Jurja Dalmatinca u Splitu.“⁴³ Stilizirani klesarski ukras sačuvane arhitektonske plastike je u duhu XIV. stoljeća te govori o postojanju ovog tipa palače i prije XV. stoljeća. Ova teza je prilog u tumačenju Igora Fiskovića koji smatra da je tip kuće s dvorištem kao osnovnom jezgrom cjeline, ložom i kamenim vanjskim stubama, a kojeg afirmira Juraj Dalmatinac u XV. stoljeću, u tijesnoj vezi s baštinom sredine.⁴⁴ Druga građevina je gotička kuća na dva kata koja je nastala na maloj površini, prislonjena uz palaču. Osnovne elemente koji nastaju u baroku čini upravo ta izgradnja novog dijela koji se stopio s već postojećim građevinama, ali i stubište koje je interpolirano u dvorište ranogotičke palače. Viki Jakaša Borić upućuje: „Ovim intervencijama došlo je do promjena u horizontalnim komunikacijama palače i do promjene karaktera prostora uopće. Rastvoreni su i novi otvori na južnom pročelju u skladu s oblicima i dekoracijom otvora novog sjevernog pročelja koje je ujedno postalo i glavno pročelje.“⁴⁵ Do barokizacije dolazi početkom XVIII. stoljeća što se može zaključiti na temelju arhitektonske plastike oba pročelja te zahvaljujući činjenici da

⁴³ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 72.

⁴⁴ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 74.

⁴⁵ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 72.

palača probija srednjovjekovni bedem i gleda prema vanjskoj strani grada, kada je tursko-mletačka granica pomaknuta od grada i kada je opasnost od Turaka smanjena.⁴⁶

„Palača Alberti je zanimljiva i stoga što jasno pokazuje jedan oblik odnosa baroknog graditeljstva prema graditeljskom naslijeđu. Pokazuje na koji način se jedna srednjovjekovna palača prilagođava novim potrebama i kulturi življenja te se jasno vidi na koji način je uklopljena u novo tijelo barokne palače. Napose je zanimljiva u polemici o srednjovjekovnoj stambenoj arhitekturi i razvoju tipa palače s dvorištem i ložom.“⁴⁷

Nepravilnog je trapezoidnog tlocrta (slika 10). Tijelo palače se proširilo prema sjeveru pa je povećana stambena površina, što je karakteristika stambene arhitekture u Dalmaciji. Dobivena je trodjelna podijela prostora u prvom, drugom i trećem katu s bočno postavljenim stubištem. Prvi kat je najvjerojatnije korišten u gospodarske svrhe, drugi kat je vjerojatno bio *piano nobile* sudeći po balkonati na južnom i sjevernom pročelju koje su rastvarale središnju veliku, izduljenu prostoriju odnosno salon. Ovakvo rješenje podsjeća na venecijanske palače sa središnjom prostorijom koja se protezala dubinom palače i bočnim prostorijama u koje se ulazilo iz središnje. Danas je ovaj središnji prostor podijeljen na način da se na svakom katu nalaze dva stana.

Glavno pročelje je sjeverno koje je vertikalno podijeljeno na tri osi, a horizontalno na prizemlje i tri kata (slika 23). Građeno je od finih kamenih blokova ujednačene zidne strukture. Središnja os je istaknuta i dominira pročeljem, dok bočne nisu. Na prvom katu se nalazi glavni portal kojem se prilazi skalinadom s kamenom ogradom u prizemlju koja se sužava prema gore (slika 54). Vrata su pravokutna oblika jednostavne profilacije s glatkim kamenim dovratnicima i nadvratnikom s vijencem stepenaste profilacije. Središnju os sačinjavaju skalinada u prizemlju, portal na prvom katu, balkonata na drugom i prozor na trećem katu (slika 54). Balkonatu nosi pet konzola u obliku mesnatog povijenog lista (slika 55). Njihova je dekoracija jednostavna s malenim volutama na bočnim stranama svake konzole (slika 56). Balkonata je sastavljena od dva pravokutna francuska prozora koji su sljubljeni jedan do drugog i uokvireni glatkim kamenim gredama, a završavaju zajedničkim natprozornikom kojeg kruni vijenac slične stepenaste profilacije kao onaj nad glavnim portalom. Balkonata je zatvorena kamenom balustradnom ogradom. Ograda se sastoji od dva ugaona stupića, jednog središnjeg i šest balustara od kojih danas jedan nedostaje. Balustri su asimetrični i masivni, a podsjećaju na vaze s kubičnim postoljem. Ugaoni stupići su ukrašeni diskretnim vegetabilnim motivima koji podsjećaju na zvončice ili visibabe dok je u samom

⁴⁶ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 72.

⁴⁷ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 74.

vrhu stupića dekoracija koja asocira na renesansne školjkice (slika 57). Prozor u središnjoj osi na trećem katu i prozori bočnih osi su jednostavne obrade, uokvireni kamenim plošnim gredama bez dekoracije.

Istočni dio kuće danas je zatvoren kasnije izgrađenim objektom zbog čega se izgubila centralnost i simetričnost pročelja.

Južno pročelje pokazuje spoj tri različite građevine. Ranogotička palača koja se nalazi u sredini, gotička kuća s istočne strane i dio sa stubištem koji je nastao u baroknom razdoblju koji je smješten sa zapadne strane. Pročelje je asimetrično i ne može se uopće raščlaniti na koliko je osi podijeljeno (slika 58). Moglo bi se pokušati definirati kao pročelje koje je horizontalno podijeljeno na prizemlje i tri kata s potkrovljem, a vertikalno je podijeljeno na šest osi koje nisu na pravilan način ni u jednakom ritmu raspoređene. Glavna, središnja os je istaknuta baroknom balkonatom koja se nalazi točno u središtu pročelja dok je glavni portal koji vodi u stambeni dio pomaknut prema zapadnoj bočnoj osi pročelja. Balkonata dominira, ističe centralnost i na jedan način objedinjuje sve različitosti pročelja (slika 59). U prizemlju se nalaze četiri portala i dva prozora od kojih je jedan u obliku uspravnog pravokutnika, a drugi položenog. Vrata su različite obrade i iz različitih razdoblja. Portal koji se nalazi u najzapadnijoj osi pročelja, na samom rubu, pripada ranogotičkoj palači (slika 60). Ima dovratnike sa štapom po vanjskom rubu i lunetu sa srpastim prelomljenim lukom tipičnim za gotiku. Kapiteli imaju duguljasto stilizirano lišće. Jednaki listići javljaju se na prozoru u trećem katu ranogotičke palače koji se tu nalazi kao spolija (slika 61). Srodnost klesarskog ukrasa pročelja palače i portala navodi na zaključak da portal potječe iz istog vremena te da je bio sastavni dio palače. Glavni portal je iz XVIII. stoljeća. Jednostavne je obrade s glatkim dovratnicima i nadvratnikom iznad kojeg je vijenac stepenaste profilacije (slika 62). Glavni portal, kao što je navedeno, vodi u stambeni dio. Ostala dva portala su također jednostavno profilirana, a danas vode u dućanske prostore, vjerojatno kao i prije. Prvi kat je raščlanjen s četiri prozora, a drugi s balkonatom, četiri prozora i jednim zazidanim prozorom koji je pripadao gotičkoj kući. Drugi kat je bio *piano nobile*⁴⁸ o čemu svjedoči i balkonata iza koje se nalazi centralna dvorana odnosno salon. Balkonata je identična onoj sa sjevernog pročelja (slika 55). Sastoji se od dva sljubljena prozora uokvirena glatkim gredama i zajedničkim natprozornikom (slika 59). Ugaoni stupići i balustri su jednake dekoracije kao i oni sa sjeverne fasade, jedino se konzole, iako ih ima jednak broj, malo razlikuju u dekoraciji. Uz vanjski rub balkonate vide se umetci pomoću kojih se može zaključiti da je naknadno

⁴⁸ Ovakva situacija gdje je *piano nobile* prebačen u drugi kat se javlja i kod kuće Stajlić u Hvaru. Smještaj *piano nobile* na drugi kat i njegovo povezivanje s balkonima na pročelju će biti uobičajeno na reprezentativnim kućama XVII. i XVIII. stoljeća. Usp. Tudor, A.; nav. dj., 1996., str. 192.

postavljena na tom mjestu (slika 63). Znači s obje strane balkonate postoje ostaci razdijelnog vijenca koji je najvjerojatnije prekinut zbog rastvaranja balkonate. Viki Jakaša Borić pretpostavlja da je tu ranije bila gotička bifora ili polifora koja se oslanjala na razdijelni neprekinuti vijenac. Prozor trećeg kata je, kao što je rečeno, sekundarno postavljen. Ranogotički prozor u zabatnom dijelu je tijesno sljubljen sa strukturom zida i može se pretpostaviti da je tu od samog nastanka palače (slika 61). Gotički oblici su prepoznatljivi na oba prozora. Vijenac gotičke profilacije kojeg krase tordirana traka i dentikuli dijeli horizontalno prizemlje od prvog kata (slika 64).

Palača je u baroku dobila dvokrako stubište smješteno u prostor dvorišta ranogotičke palače (slika 65). Stubištu se prilazi kroz glavni portal na južnom pročelju. Izgrađeno je od drva s drvenom ogradom i s odmorištima na polukatu i katu. Osvijetljeno je s boka prozorima južne fasade. U sjevernom zidu početnog kraka stubišta vidljivi su ostaci lože ranogotičke palače. Riječ je o zazidanom trijemu sa stupom s kapitelom i dva luka (slika 66). U tom zidu se nalazi i ranogotički portal. Klesarski ukras kapitela je stilizirano usko lišće. Srodan je ukrasu portala i prozora na južnom pročelju palače. Ovaj ranogotički sklop važan je za rekonstrukciju ranogotičke palače jer govori o postojanju dvorišta s ložom.

Trodijelna podjela prostora, duga središnja dvorana rastvorena s obje strane balkonatom te dvokrako stubište bočno od središnje dvorane prostorne su karakteristike koje podsjećaju na venecijanske palače pa navode na zaključak da je graditelj u istima imao uzor.⁴⁹

KUĆA BENEDETTI

Kuća Benedetti se nalazi na adresi Marulićeva 6, u blizini gradske pjace, a oslonjena je na zapadni zid Dioklecijanove palače (slika 67). Slobodno je samo zapadno odnosno glavno pročelje. U tlocrtu je to građevina pravokutna oblika orijentacije istok – zapad s tim da su sjeverna, zapadna i južna strana malo nepravilne, kao da su dio trapezoida (slika 68). Zapadna fasada je glavna fasada okrenuta prema Marulićevoj ulici, a u neposrednoj blizini se nalazi gradska pjaca, i zapadna vrata odnosno ulaz u Dioklecijanovu palaču.

Zapadno pročelje je građeno od finih kamenih blokova odnosno od fino obrađenih kamenih uslojenih klesanika. Horizontalno je podijeljeno na prizemlje i dva kata, a vertikalno na

⁴⁹ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 74.

nekoliko nesimetričnih osi (slika 31). Prizemlje ima pet, a prvi i drugi kat su određeni sa četiri osi ujednačena ritma, dok otvori prizemlja ne poštuju nijedan određen ritam. Od pet vrata u prizemlju samo je glavni portal smješten unutar južne središnje osi originalan, a ostala vrata su recentne gradnje.⁵⁰ Glavni portal je pravokutnog oblika uokviren glatkim plošnim kamenim gredama koje sa svoje unutarnje strane imaju profilaciju u obliku zaobljene trake (slika 69). Iznad nadvratnika je vijenac odnosno nadstrešnik jake istaknute stepenaste profilacije s jastučastim frizom. Troje vrata sjeverno od glavnog portala su jednostavne obrade uokvirena plošnim kamenim gredama, a južno od portala su jedna *vrata na koljeno* (slika 70). U prvom katu su četiri prozora s kamenim okvirima i nadstrešnicama stepenaste profilacije. Između dvaju središnjih prozora je grb obitelji Benedetti (slika 71) ispod kojeg je zapisana 1680. godina (ANNO. DNI. MDCLXXX). U drugom katu su tri prozora i jedna vrata s balkonom smještena u osi portala. Na taj način je istaknuta jedna od dviju središnjih osi. Prozori su jednaki onima u prvom katu. Pravokutna vrata balkona imaju glatki kameni okvir i stepenasto profilirani vijenac odnosno nadstrešnik. Balkon ima profilirani podest, a nose ga dvije velike konzole koje izgledaju kao dvostruke konzole, ali su u biti ukrašene dvama mesnatim povijenim listovima (slika 31). S bočne strane konzole imaju dvije volute nastale povijanjem listova. Balustradnu ogradu čine simetrični balustri oblika izduljene dvostruke kruške i ugaoni stupići koji su dekorirani cvjetnim rozetama s bočne strane i vegetabilnim motivima s prednje strane (slika 72). Naglašena plastičnost portala koji uključuje glatki jastučasti friz, zaobljenu traku na dovratnicima i nadvratniku te profilirani masivni nadstrešnik pokazuju stilske karakteristike baroknog razdoblja. Konzole balkona koje su dekorirane povijenim listovima, simetrični balustri izdužena oblika te reljefni prikazi bilja i rozeta na ugaonim stupićima govore u prilog XVII. stoljeća. Godinu s grba, znači potvrđuju i stilske karakteristike tako da se može s pouzdanošću zaključiti da je kuća građena u drugoj polovini XVII. stoljeća.

Glavni portal kroz malen andron vodi u duguljasto dvorište koje se nalazi u sredini palače, a postavljeno je okomito na hodnik odnosno andron (slika 69). U dvorištu se nalaze spiralne kamene stube s željeznom ogradom s ponegdje sačuvanim akroterijima u obliku šiške (slika 14). Stube vode u katove na kojima su stambeni prostori. Prostorima prvog i drugog kata pristupa se s dvorišne strane i to preko kamenih ploča koje nose željezni nosači do kojih se dolazi spomenutim stepenicama (slika 73). *Piano nobile* je vjerojatno bio na drugom katu s pogledom na ulicu i malenim balkonom.

⁵⁰ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 78.

Prostorno rješenje ove kuće je još jedan primjer prilagodbe uvjetima maloga grada. Dvorište smanjenih dimenzija kao jedini izvor svjetlosti nekim prostorijama s unutarnje strane, posljedica je zbijenosti i nedostatka prostora, a javlja se na nekoliko primjera stambene arhitekture XVII. i XVIII. stoljeća u Splitu. Spiralne stepenice također su posljedica zbijenosti prostora. Richard Goy u uvodnom dijelu svoje knjige „Venetian vernacular architecture“ govori o pojavi spiralnih stepenica u XVI. stoljeću i to s kamenim ogradama i dekoracijom u palačama, a željeznima u skromnijim kućama iz srednje klase. Po ovim razmišljanjima može se pretpostaviti da je utjecaj došao iz Venecije.⁵¹

PALAČA CINDRO

Obitelj Cindro je jedna od najstarijih obitelji u Splitu. Već od 1200. godine se spominju u gradu. Često ih je puk u XIV. stoljeću nazivao Maričić, a riječ je o vrlo bogatoj obitelji koja je bila omiljena kod naroda. Ne postoje podatci koji govore o vremenu gradnje i majstoru. Kruno Prijatelj izgradnju južnog dijela smješta u XVII. stoljeće, dok radove na stražnjim dijelovima smješta u XVIII. stoljeće što odgovara pojavi nekih elemenata u duhu kasnog baroka.⁵²

Palača je smještena na antičkom dekumanu koji vodi od istočnih vrata preko Peristila do zapadnih vrata, a nalazi se u okviru bloka srednjovjekovnih zgrada na adresi Krešimirova 3. Samo južna strana je slobodna i gleda na dekuman, a ostale fasade su zatvorene već ranije postojećim ili kasnije dograđenim zgradama. Južno pročelje nije lako sagledati jer je ulica uska, a palača je dosta visoka i široka pa je nemoguće doživjeti čitavo pročelje. Bočne fasade je moguće sagledati s dvije slijepe ulice, a stražnja strana je potpuno zatvorena. Ni u izvornom obliku palača nije stajala samostalno i slobodno u prostoru.

Oslanjajući se na samu koncepciju prostora može se pretpostaviti da je palača građena krajem XVI. ili početkom XVII. stoljeća, ali ako se pobliže promotri dekoracija i pojedini elementi pročelja kao što su prozori nailazi se na karakteristike XVIII. stoljeća. Ne postoje dokumenti o prvobitnom planu palače. Građevina je nepravilna tlocrta, a unutrašnje dvorište zatvaraju četiri krila palače (slika 74). Nepravilnost je proizašla iz toga što palača nastaje na parcelama starijih objekata koje povezuje u jedinstvenu cjelinu. U prizemlju pročelnog krila nekada su

⁵¹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 79.

⁵² Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 27.

vjerojatno postojale četiri prostorije postavljene u nizu, a središnja je bila atrij. Prizemni dio pročelja nije određen rasporedom unutrašnjeg prostora već ga poput kulise drugačije predstavlja. Atrij i dvorište su pomaknuti od glavne središnje osi koja je označena dvama portalima. Nepodudaranost između unutrašnjeg prostora i artikulacije fasade česte su u arhitekturi baroka.⁵³ Raspored prostorija prvog kata južnog krila palače je vjerojatno blizak izvornoj koncepciji (slika 75). Tri prostorije pravokutnog oblika se protežu duž cijelog krila, a povezane su otvorima. Središnja prostorija je šira i obuhvaća tri otvora središnjeg dijela pročelja. Ta prostorija je najvjerojatnije bila salon, ali danas je ulaz zatvoren drvenim gredama, a unutrašnjost je zapuštena i ne služi ni u koje svrhe. Bočne prostorije rastvorene su s po dva prozora koji su razmaknuti od središnjih. Iz odnosa prostorija i otvora pročelja prvog kata moglo bi se zaključiti da je raspored prostorija ostao nepromijenjen. Prostorije drugog kata i potkrovlja su u potpunosti pregrađene.

Glavno pročelje je južno. Nema sačuvanih dokumenata kako je u izvornom stanju izgledalo, ali se može pretpostaviti da nije došlo do nekih bitnih promjena. Pročelje je pravokutnog oblika horizontalno podijeljeno na prizemlje i dva kata te potkrovlje (slika 22). Horizontalna povezanost provedena je kroz cijelu širinu prvog i drugog kata. Postignuta je pomoću plitkih horizontalnih traka, po tri u svakom katu, koje se protežu širinom cijelog pročelja. Vertikalno je podijeljeno na sedam ili pet osi, ako gledamo tri središnje kao jednu s obzirom da su sljubljene i tretirane kao jedna os. Znači tri središnje osi su postavljene jedna uz drugu bez razmaka, a bočne i rubne su razmaknute od središnjih tako da ritam otvora nije jednak. Razmak između središnjeg dijela i bočnih osi je veći od razmaka bočnih i rubnih osi. Zahvaljujući vertikalnoj i horizontalnoj povezanosti pročelje djeluje kao uravnoteženo, čvrsto i masivno. Prizemlje je rastvoreno s dva portala u središnjem dijelu i dva kvadratna prozora postavljena simetrično sa svake strane odnosno istočno i zapadno od svakog portala. Prvi kat je identičan drugom, a raščlanjeni su s tri središnja otvora⁵⁴ i po dva pravokutna prozora sa svake strane od središnjeg dijela. U potkrovlju je luminar postavljen točno u sredini pročelja. Naglašena je centralna os fasade koja se proteže preko dva glavna portala u prizemlju, tri središnja otvora prvog i drugog kata te luminara potkrovlja. Širina zidne plohe između dva glavna portala odgovara širini centralnog otvora prvog i drugog kata, a portali oblikom i širinom odgovaraju bočnim prozorima središnjeg dijela prvog i drugog kata. Portali u

⁵³ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 69.

⁵⁴ Ovakva koncepcija pročelja gdje se trostruki prozor pojavljuje na prvom i drugom katu je jedinstvena u Splitu, ali se pojavljuje u nekim drugim dalmatinskim gradovima. U Zadru se u današnjoj Tucovićevoj ulici nalazi palača koja je pripadala obitelji Fozza, a sagrađena je prije 1641. godine. Na prvom i drugom katu ima trostruki prozor koji svoje korijene i uzore najvjerojatnije vuku iz Venecije. Usp. Foretić, D.-Petricioli, I. [ur.]; *Zadar pod mletačkom upravom : 1409-1797*, u: *Prošlost Zadra*, knj. 3., Zadar: Narodni list: Filozofski fakultet, 1987., str. 544.

prizemlju su oblika uspravnog pravokutnika (slika 76). Jednostavne su obrade, bez skulpturalne dekoracije i s jakom profilacijom. Okviri portala su obogaćeni pravokutnim istacima u gornjim uglovima zvanima *uši*.⁵⁵ Prozori prizemlja su kvadratna oblika s rešetkama, također jednostavne profilacije, a i na njima se javlja motiv *ušiju* (slika 77). Prozorski otvori prvog i drugog kata su identični pa se mogu iščitavati zajedno. Uzdižu se cijelom visinom katova te izgledaju kao da su vertikalno povezani, kao da su jedinstvena cjelina koja započinje u prizemlju, a završava u potkrovlju. Centralni otvor je oblika uspravnog pravokutnika s polukružnim završetkom (slika 78). Doprozornici su kvadratnog presjeka s kapitelom na koje naliže polukružni luk naglašene profilacije. Zaglavni kamen luka je dekoriran plastički oblikovanom glavom lava na drugom katu (slika 79), a na prvom katu se na zaglavnom kamenu nalazi maskeron s kosom u obliku lišća (slika 80). Sa svake strane centralnog otvora se nalazi nešto uži prozor oblika uspravnog pravokutnika (slika 81). Svaki prozor je podijeljen na dva nejednaka dijela gdje je donji veći oblika uspravnog pravokutnika i podudara se s visinom ostalih prozorskih otvora, a gornji je manji oblika položenog pravokutnika. Doprozornici tih donjih, većih dijelova su u samom vrhu ukrašeni modificiranim konzolama s vegetabilnim motivima i volutama, a doprozornici gornjih, manjih dijelova su bez ukrasa. Sva tri otvora su povezana plitkom balustradnom ogradom (slika 82). Podijeljena je na tri dijela, a širina djelova odgovara širini spomenutih otvora. Ograda se sastoji od dva ugaona stupića, i dva središnja između kojih su balustri asimetrična oblika (slika 83). Balustradnu ogradu prozora prvog kata nose četiri trbušaste konzolice koje su smještene na profilacijama portala prizemlja, a konzole balustradne ograde drugog kata stoje neposredno iznad prozora prvog kata. Ostali prozori prvog i drugog kata su oblika izduženog uspravnog pravokutnika s plitkom balustradnom ogradom umjesto parapetnog zida (slika 84). Ogradu nose po dvije konzole ukrašene akantusovim listom, a sama ograda je sastavljena od dva ugaona stupića i četiri balustra asimetrična oblika. Zabati ovih prozora su karakteristični. To su segmentni zabati prekinuti školjkom koja počiva tako nisko da prekida i bazu zabata. Školjka je meko modelirana, a kuglice koje su ritmički postavljene po valovitom rubu pridonose slikovitosti i razigranosti oblika. Pročelje kruni suptilno naglašeni vijenac s visećim konzolicama u obliku prizme (slika 84). Luminar je skladni završetak tog središnjeg dijela, a rastvoren je prozorom u centralnoj osi (slika 79). Usprkos vijencu koji ga odvaja od samog pročelja luminar se jako dobro uklapa u njegovu koncepciju. Otvor mu završava polukružno pa na taj način prati oblik centralnih otvora prvog i drugog kata naglašavajući središnju os.

⁵⁵ Motiv *ušiju* ima porijeklo u klasičnoj arhitekturi. Sebastiano Serlio ga spominje u svojoj knjizi *Pet knjiga o arhitekturi* u kojoj se javlja u okviru korintskog stila, a često ga koristi i klasicistička arhitektura XIX. stoljeća. Borić-Jakaša, V.; nav. dj., 2002., str. 70.

Vertikalna povezanost je neprekinuto provedena, a tome pridonose i četiri vertikalne trake koje uokviruju otvore.

Bočne fasade, istočna i zapadna, su za razliku od južne koja je građena od fino obrađenih kamenih blokova, rađene od lomljenca. Na jednoj i drugoj fasadi te na onoj koja gleda prema dvorištu se nalaze otvori pravokutnog oblika bez ikakve dekoracije nepravilno smješteni pa ritma osi kod ovih fasada nema (slika 85).

Jedan od glavnih portala vodi u atrij kroz koji se dođe u dvorište koje prati širinu atrija (slika 86). Smješteno je između četiri krila palače od kojih su tri trokatna, a jedno na dva kata. Istočni i zapadni zid otvora su rastvoreni s tri arkadna otvora (slika 87 i 88). Zid sjevernog krila je rastvoren s jednim otvorom segmentnog završetka u cijeloj širini zida koji odgovara onom s južne strane dvorišta kroz koji se iz atrija ulazi u dvorište (slika 86). Kao što je spomenuto, dvorišne fasade su građene grubom strukturom zida kao bočne fasade (slika 85). Prozori su pravokutna oblika bez dekoracije, a oni prozori prvog kata na istočnoj i južnoj dvorišnoj fasadi su velikih dimenzija i upućuju na kasno XVIII. stoljeće. Fasade kruni vijenac s konzolama u obliku prizme slabije obrade od pročelnih (slika 89). Prema dvorištu su okrenuta tri luminara istočnog krila (slika 89). Imaju pravokutni prozor i dvoslivni krov. U prizemlju istočnog i zapadnog dijela su skladišne prostorije, a u prizemlju sjevernog krila je trgovačka radnja, dok se u katovima nalaze stambeni prostori. U južnom krilu se nalazi atrij u središtu, a bočne prostorije su pregrađene, iako ima ostataka izvornog zida (slika 90, 91, 92, 93 i 94), i koriste se kao trgovine i turistička agencija. Atrij je podijeljen u dva dijela (slika 86). Istočni i zapadni zid atrija su rastvoreni vratima pravokutnog oblika s kamenim dovratnicima i nadvratnicima jednostavne profilacije te dvama arkadnim otvorima. Arkadni otvori, po dva sa svake strane, imaju polustupove s vanjske strane i zajednički stub s unutrašnje strane (slika 95). Na kapitule se oslonjaju lukovi, a zaglavno kamenje je bez dekoracije. Iz atrija se kroz južni arkadni otvor ulazi na stubište koje je smješteno zapadno od atrija kao zasebna arhitektonska jedinica u sjeverozapadnom dijelu južnog pročelnog krila (slika 95). Stubište je dvokrako s odmorištima na međukatovima i katovima. Krakovi stubišta su presvedeni bačvastim svodom (slika 96), a odmorišta u međukatovima s po dva križna svoda koji su odvojeni pojasnicom (slika 27 i 97). Zaglavno kamenje svodova je dekorirano kamenim rozetama (slika 98). Pri kraju drugog stubišnog kraka u oba kata se nalazi odmorište koje vodi u stambene dijelove u zapadnom dijelu palače. Na dijelu gdje stubišni krak vodi u odmorište i gdje odmorište vodi u sljedeći stubišni krak se nalaze prolazi u obliku arkadnih otvora sličnih onima iz atrija (slika 99). Modificirani pilastri nose polukružni završetak sa

zaglavnim kamenom ukrašenim volutama i rozetama. Stubište je bilo ukrašeno drvenim polukružnim lukovima.⁵⁶

Koncepcija prostora palače Cindro gdje postoji trodijelna podjela prostora s glavnom središnjom dvoranom i bočnima, manjima, se zasniva na specifičnom tipu venecijanske palače *palazzo fontego* gdje je prostorna organizacija zasnovana na trodijelnoj podjeli.⁵⁷ Palača Cindro je tipični primjer onoga tipa venecijanske patricijske palače koja se javlja u venecijanskoj arhitekturi s palačom Papadopoli (slika 100 i 101) koju je projektirao Sansovino, ali više nosi karakteristike Sansovinovog nastavljača Alessandra Vittorie.⁵⁸ Kruno Prijatelj je s obzirom na navedene sličnosti ustvrdio: „Palača Papadopoli se toliko približuje Cindrovoj palači da se usuđujem reći da je mogla biti njezin prototip.“⁵⁹ U prizemlju se na obje palače nalaze isti masivni prozori četverokutnog oblika s profiliranim okvirom. Isti je tip trodijelnog prozora s balkonom i istom raspodjelom kvadratnih i kružnih otvora. Palača Papadopoli ima centralni prozor sa središnjim dijelom s oblim lukom, balkonom i pobočnim pilastrima, a taj motiv javlja se i na drugim palačama XVI. i XVII. stoljeća kao na primjer Vittorijina palača Mocenigo (slika 102 i 103). Splitska se palača razlikuje u dva osnovna detalja od Venecije. Dekorativna strana je skromnija te posjeduje veću masivnost arhitektonskog zdanja.⁶⁰

Tip palače s trodijelnim otvorom u središnjem dijelu pročelja javlja se još i kod palače Bellavite (104 i 105), Mocenigo (slika 102 i 103), Torniello (106 i 107), Castelli (slika 108 i 109), Foscari (110 i 111), Allbrizzi (slika 112 i 113) i Arrigoni (slika 114).⁶¹

Postoji još jedan element u ovoj palači koji sigurno potječe iz Venecije, a to je atrij.⁶²

Slični prekinuti segmentni zabati s meko modeliranom školjkom u sredini se krajem XVI. stoljeća javljaju na dvije venecijanske palače Balbi (slika 115 i 116) i Capello S. Antonio, a još veće podudarnosti nalaze se na palači Michel dalle Colonne (slika 117 i 118) iz 1697. godine na kojoj se javlja gotovo isti takav oblik prozora sa segmentnim prekinutim zabatom, a cijela koncepcija je dosta slična koncepciji pročelja Cindro.⁶³

O vremenu gradnje Viki Jakaša Borić kaže: „Oslanjajući se na samu koncepciju pročelja, mogli bismo pretpostaviti da je palača građena krajem 16. ili početkom 17. stoljeća, međutim

⁵⁶ Drveni polukružni lukovi su čest ukras unutarnjih stubišta u baroknim palačama dalmatinskih gradova, a javlja se kod palače Milesi u Splitu, kuće Bonini i palače Doimi de Lupis u Hvaru te palače Radossio i palače Doimi de Lupis u Visu. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 88.

⁵⁷ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 69.

⁵⁸ Usp. Prijatelj, K.; *nav. dj.*, 1947., str. 21.

⁵⁹ Prijatelj, K.; *nav. dj.*, 1947., str. 22.

⁶⁰ Usp. Prijatelj, K.; *nav. dj.*, 1947., str. 22.

⁶¹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 37.

⁶² Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 37.

⁶³ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 38.

ako obratimo pažnju na dekoraciju i pojedine elemente pročelja kao što su prozori, naići ćemo na karakteristike arhitekture 18. stoljeća [....] Cijelo pročelje djeluje vrlo strogo i hladno, usudila bih se reći klasicistički. Sve to karakteristika je 18. stoljeća.“⁶⁴ Luminar govori u prilog XVIII. stoljeća s valovitom linijom koja ublažava strogost oblika.⁶⁵

PALAČA CIPCI

Palača se nalazi na adresi Kraj sv. Ivana 11, na Peristilu, odnosno na njegovoj zapadnoj strani te glavnim pročeljem gleda na Peristil (slika 119). Južno pročelje gleda na usku ulicu koja vodi od Peristila do Jupiterovog hrama i još manje ulice, poznate u Splitu pod nazivom „pusti me proć“. Zapadna fasada gleda na usku ulicu i maleno dvorište koje čini blok zgrada. Sjeverna strana je naslonjena na susjednu kuću. Palača sadrži cijeli niz slojeva izgradnje još iz kasne antike, preko romanike, kasne gotike, renesanse, baroka pa čak XIX. i XX. stoljeća. Na mjestu ove palače je u antici postojao hram kružnog tlocrta posvećen božici Veneri. Isti takav hram, istog tlocrta, nalazio se malo južnije od palače pa se pretpostavlja da su dva hrama kružnog tlocrta flankirali prilaz Jupiterovom hramu. Viki Jakaša Borić zaključuje: „U prizemlju palače, u zidu koji je paralelan s južnim zidom u kojem je portal Jurja Dalmatinca, godine 1953. otkriven je stupac s romaničkim kapitelom koji podržava dvije arkade. Povijesničari umjetnosti, Duško Kečkemet i Ljubo Karaman, složili su se da se radi o trgovima prve splitske komunalne palače s ložom. Prema nekim starim dokumentima pretpostavlja se da je palača s ložom izgrađena 1240. godine, te da je vršila prvobitnu funkciju do oko 1360. godine, kada je dovršena palača na Trgu Sv. Lovre koja je preuzela tu funkciju. Stil klesarske obrade kapitela odgovara pretpostavljenom vremenu nastanka palače. Već u ovom periodu palača je glavnim pročeljem gledala na Peristil, što se vidi iz rekonstrukcije razvoja istočnog pročelja. U stražnjem dijelu imala je dvorište s ložom i vanjskim stubištem kojim se penjalo u prvi kat. Do drugog kata se vjerojatno dolazilo nekakvim unutrašnjim stubištem. Glavni ulaz bio je vjerojatno portal u zidu dvorišta.“⁶⁶

Palača je podijeljena na tri dijela 1403. godine između braće Grisogono. Prvi brat je dobio južni dio kuće s pročeljem u ulici koja vodi do Jupiterovog hrama, s dvije sobe na prvom i

⁶⁴ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 37.

⁶⁵ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 38.

⁶⁶ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 61.

dvije na drugom katu, te kamenom ložom u prizemlju. Obećao je da će ložu zazidati i napraviti ulaz u svoj dio kuće na drugom mjestu, ali ne kroz dvorište. Drugi brat je dobio dvorište s kamenim stubištem i konobom te dio palače koji se proteže prema Peristilu. Treći brat je dobio sjeverni kraj palače koji se proteže od Krešimirove ulice do dvorišta. U XV. stoljeću sjeverni dio palače je još uvijek u vlasništvu obitelji Grisogono, dok južni kupuje obitelj Cipci. Novi vlasnici su od Jurja Dalmatinca naručili obnovu palače. Dogradio je južni dio na način da je ostavio dvorište i ložu, a projektirao je novi glavni portal. Portal je tada kroz andron vodio do dvorišta gdje su se nalazile stubes koje kojima se prilazilo prvom katu. Portal nosi karakteristike Jurjeve obrade s prepoznatljivim grbom obitelji Cipci u luneti. U XVI. stoljeću je palači dograđen treći kat u renesansnom duhu, a donji katovi su ostali nepromijenjeni.⁶⁷

Viki Jakaša Borić kaže: „U rekonstrukciji razvoja palače Cipci od velike je pomoći bio crtež F. L. Cassasa iz 1782. godine koji je nastao prilikom jedne njegove kratkotrajne posjete Splitu, a koji prikazuje istočno pročelje palače Cipci. Tada je ovo pročelje imalo tri, stilski različita, dijela. Južna polovina do visine trabeacije Peristila bila je, tada vjerojatno nedavno dovršena, u baroknom stilu, onakva kakva je i danas. To je dakle jedini dio palače nastao u baroknom periodu. S obzirom na strogost oblika, oštre profile i odsutnost dekoracije vjerojatno je građena sredinom stoljeća ili čak nešto kasnije. Sjeverna polovina pročelja je još uvijek romanička, a treći kat renesansni s tim da je bio otklonjen veći dio zaključnog vijenca pročelja.“⁶⁸

I u XIX. stoljeću palača je doživjela neke preinake. Sjeverna polovina zapadnog, glavnog pročelja je pregrađena u baroknom stilu, ugledajući se na južnu polovinu. Treći kat je u potpunosti izmijenjen, a ostavljen je trag renesanse u rubnim pilastrima. Rastvoreni su prozori pravokutna oblika s profiliranim nadstrešnicama i nad središnjim dijelom ovog kata je dignuto potkrovlje s još tri takva identična prozora. Vjerojatno je u to vrijeme zatvoreno i dvorište. Zahvaljujući Cassasovim crtežima, pomoću kojih je bila moguća rekonstrukcija, u XX. stoljeću, 1980. godine je trećem katu vraćen prvobitni izgled. Napravljene su neke preinake i u donjem dijelu glavnog pročelja gdje su na mjestu vrata u bočnim prostorima rastvoreni prozori. U XX. stoljeću je pregrađivana i unutrašnjost, ali se osnovni oblici još uvijek mogu prepoznati. Isto tako se prepoznaje i dvorište s ložom iz kojeg se penje na prvi kat iako je

⁶⁷ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 62.

⁶⁸ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 62.

zatvoreno. Nekada su se prvi i drugi kat koristili kao stambeni prostori, a danas je tu kafić Luxor i uredski prostori.⁶⁹

Glavno pročelje palače Cipci, izuzetno je zanimljivo jer je obuhvatilo elemente Dioklecijanove palače. Četiri interkolumnija Peristila su inkorporirana u pročelje palače tako da ujednačenim ritmom horizontalno raščlanjuju fasade, a otvori arkada ga dijele na četiri dijela (slika 120). Istodobno vertikalno povezuju prizemlje i dva kata poput Velikog reda. Iznad vijenca Peristila se nalazi treći kat koji stilski potpuno odudara od donjeg dijela. Otvori prizemlja, prvog i drugog kata su simetrično raspoređeni unutar interkolumnija. Otvori unutar dvaju južnih interkolumnija pripadaju baroknom razdoblju. Sjeverna polovina potječe iz XIX. stoljeća, a vrlo je slična južnoj uz određene razlike u obradi portala. U prizemlju se nalaze dva portala i dva pravokutna položena prozora. Južni portal je barokni te ima pravokutne istake *uši* i nadstrešnik stepenaste profilacije (slika 43), dok sjeverni portal potječe iz XIX. stoljeća te ima kameni glatki okvir bez dekoracije te nadstrešnik stepenaste profilacije. Na mjestu friza oba portala imaju plošnu monolitnu gredu. Prozori prizemlja su masivni oblika položenog pravokutnika uokvirenog glatkim kamenim gredama bez dekoracije (slika 121). Prvi kat je artikuliran četirima prozorima (slika 120). Dva prozora se nalaze u osi dvaju portala, odnosno iznad portala i oblika su uspravnog pravokutnika uokvirena glatkim kamenim gredama i s profiliranom nadstrešnicom. Druga dva koja se nalaze u rubnim osima, odnosno iznad prozora u prizemlju su u biti pravokutna vrata uokvirena kamenim gredama s nadstrešnicom stepenaste profilacije, a vode na plitku balkonatu s balustradnom ogradom. Drugi kat je rastvoren s četiri balkonate, s balustradom, koje su postavljene simetrično unutar četiri osi pročelja (120). Balustradne ograde su načinjene od asimetričnih balustara u obliku vaze na postolju, a oštra su profila (122). Balkone prvog kata nose konzole u obliku voluta ukrašenih vegetabilnim motivima bilja, akantusovih listova i elegantnih cvjetića (123). Balkonate na drugom katu nose manje konzole koje se direktno oslanjaju na nadstrešnike otvora prvog kata, a ukrašene su također akantusovim lišćem. Treći kat je vertikalno podijeljen s četiri pilastra na tri dijela (120). Središnji dio je rastvoren biformom renesansnih karakteristika, a bočni dijelovi monoforama koje također asociraju na renesansna rješenja. Pilastri su kanelirani s kapitelima na kojima se nalaze orlovi raširenih krila. Bifora i monofore su upisane u uspravni pravokutnik. Unutarnje strane lučnih završetaka prozora ukrašene su kasetama unutar kojih je po jedan cvijet. Čitavo pročelje završava slabo naglašenim vijencem s dentikulima.

Južno pročelje je u trenutku mog istraživanja bilo zakriveno drvenim skelama (slika 124 i 125) pa je nemoguće točno opisati njegov izgled te sam se odlučila poslužiti opisom Viki

⁶⁹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 62

Jakaše Borić: „Južno pročelje raščlanjeno je trima osima ujednačenog ritma. Prozori potkrovlja ne poštuju ritam osi katova. Po sredini prizemlja smješten je kasnogotički portal s dovratnicima kojih su polukapiteli ukrašeni bujnim akantusovim lišćem i nose arhitrav odnosno lunetu šiljatog završetka. Po rubu dovratnika i arhitrava teče karakteristična obla traka. U luneti je orao raširenih krila, sličan onima s lezema trećeg kata glavnog pročelja, vjerojatno zaštitni znak obitelji Cipci. Oblici ovog portala tipični su za kraj 15. odnosno početak 16. stoljeća i otkrivaju ruku Jurja Dalmatinca ili njegovog kruga koji je tada djelovao u Splitu. S obje strane portala nalaze se mali pravokutni prozori s tipično gotičkom profilacijom. Zajedno s portalom čine karakterističan sklop koji se u Splitu i Dalmaciji javlja od 15. stoljeća. Prozori prvog i drugog kata, po tri u svakom katu, ponavljaju oblike prozora glavnog pročelja. Vjerojatno su nastali kada je pregrađivana južna polovina glavnog pročelja.“⁷⁰ Stražnja fasada sadrži slojeve od srednjeg vijeka do XIX. i XX. stoljeća, ali je teško govoriti o njenoj artikulaciji jer su otvori nastajali i zatvarani prema potrebama (slika 126).

KUĆA DRAGIŠIĆ DE CARIS

Kuća se često povezuje sa splitskom obitelji Geremia, no grb na pročelju i na bunaru u dvorištu pripada obitelji De Caris. Pretpostavlja se da je prvotno bila u vlasništvu obitelji De Caris te da je od druge polovine XVIII. stoljeća prešla u vlasništvo obitelji Geremia. Juraj De Caris, koji je kuću podigao, je umro 1658. godine i pokopan je u samostanu benediktinki Svete Marije, koji je danas porušen. Iz tih podataka se može zaključiti da je kuća građena sredinom XVII. stoljeća ili možda čak i ranije, a u prilog toj teoriji svjedoči i sam stil gradnje.⁷¹

Kuća je smještena izvan Dioklencijanove palače u srednjovjekovnom dijelu grada, na raskrižju četiri ulice na adresi Cosmijeva 1. Južno pročelje je okrenuto prema Cosmijevoj ulici, sjeverno na Pisturu, zapadno na malenu usku Domaldovu ulicu, a istočno je prislonjeno odnosno spojeno sa susjednom kućom.

⁷⁰ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 63.

⁷¹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 51.

Kuća je trokatnica s troslivnim krovom u tlocrtu približno pravokutna oblika koji remete sjeverna i zapadna stranica jer su blago zakošene (slika 9). S vremenom je kuća spojena sa susjednim stambenim objektom kako u prizemlju tako i u katovima.

Južno pročelje je glavno pročelje. Horizontalno je podijeljeno na prizemlje i tri kata, a vertikalno na tri osi (slika 127). Drugačija struktura zida prvog kata i ostalih katova sugerira da su drugi i treći kat nastali kasnije i to vjerojatno u XIX. stoljeću sudeći po jednostavnosti prozorskih okvira. Znači kuća je u izvornom stanju bila jednokatnica čije je glavno pročelje imalo istaknutu središnju os i dvije bočne osi. U prizemlju se nalazio glavni portal, dva mala prozora oblika položenog pravokutnika i jedna *vrata na koljeno*.⁷² Prvi kat je bio i još uvijek jest raščlanjen balkonom u središnjoj osi koju flankiraju dva prozora pravokutna oblika. Drugi i treći kat su, kao što je rečeno, nastali kasnije, a rastvoreni su s tri pravokutna prozora nešto manjih dimenzija od onih u prvom katu. Središnja os se sastoji od glavnog portala u prizemlju i balkona u prvom katu. Portal je pravokutna oblika s dovratnicima i nadvratnikom naglašene profilacije (slika 128). Dovratnici se oslanjaju na stope oblika kocke koje su ukrašene motivom dijamantnih vršaka (slika 129). Iznad nadvratnika je plitki jastučasti friz u čijem središtu se nalazi vegetabilni ukras (slika 130). Iznad friza je vijenac odnosno nadstrešnik istaknute stepenaste profilacije. Iznad portala se nalazi balkon čiji podest stepenaste profilacije počiva na dvije masivne konzole koje se naslanjaju na nadstrešnik portala. Konzole su ukrašene mesnatim, povijenim lišćem i voluticama koje su nastale povijanjem (slika 131). Balustradna ograda se sastoji od dva ugaona stupića i nekoliko balustara (slika 132). Balusti su simetrični, izduljeni, tipični za XVII. stoljeće oblika dvostruke kruške, a ugaoni stupići su elegantni s reljefnim motivom vaza iz kojih rastu živahne, mesnate vitice. Iznad balkonskih vrata se nalazi grb obitelji izveden u decentnoj baroknoj kartuši (slika 133). Prozori u prizemlju su oblika položenog pravokutnika a nalaze se visoko u razini friza portala (slika 127). Imaju kamene okvire koji su ukošeni prema unutarnjoj strani što je odlika gotičke profilacije. Prozori prvoga kata su jednostavne obrade s profiliranim nadstrešnicima i veći su od onih u drugom i trećem katu (slika 127).

Zapadno i sjeverno pročelje je obnavljano i prizemlje je obrađeno imitacijom bunjata, a katovi su žbukani.

U prizemlju su se u sjevernom i zapadnom dijelu nalazile prostorije koje su bile trgovine, a i danas se koriste u te svrhe. U južnom središnjem dijelu kuće se nalazi atrij koji vodi u dvorište gdje je stubište kojim se pristupa katovima u koje su smješteni stambeni prostori.

⁷² Dućanska vrata danas ne postoje, ali ih spominje Viki Jakaša u svom magistraskom radu oslanjajući se na riječi Cvite Fiskovića koji govori o vratima u svom članku „O splitskom književniku Jurju Dragišiću De Carisu“. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 53.

Lijevi odnosno zapadni portal, nekada *vrata na koljeno*, je vodio u prostoriju u kojoj je bila smještena trgovina, dok glavni portal vodi u atrij. Atrij je pravokutna oblika i iz njega se pristupa dvama prostorijama i dvorištu sa stubištem (slika 134). Zapadna prostorija je spomenuta trgovina, a istočna vrata koja su danas zazidana su vjerojatno vodila u susjednu kuću. Danas se toj prostoriji može pristupiti upravo iz tog susjednog stambenog bloka. Dvorište je maleno, u središtu kuće i u njemu se nalazi stubište tlocrtnog „T“ oblika i vodi u prvi kat (slika 135). S lijeve strane stepeništa se nalazi bunar s grbom obitelji De Caris (slika 136). U zidu odmorišta stubišta koje iz dvorišta vodi na prvi kat je ugrađena ploča s mramornog rimskog sarkofaga s reljefnim prikazom borbe kentaura i lapita, a iznad nje je ranoromanički križ ukrašen ornamentima (slika 137). Iznad sjevernih vrata koja vode na prvi kat je ugrađen ulomak mramornog rimskog postolja. Na prvom katu se nalaze tri prostorije, a južna je najvjerojatnije bila salon s balkonom i dva prozora. U drugi i treći kat dolazi se kroz susjednu kuću u kojoj je smješteno stubište.

Za datirati kuću važni su detalji portala kao naglašena profilacija okvira, jastučasti friz ukrašen akantusom te proporcije samog portala. Svi elementi su karakteristični za XVII. stoljeće. Elementi balkona kao izduljeni ugaoni simetrični balustri, elegantni ugaoni stupići i njihova dekoracija te masivne konzole s mesnatim listovima također su u stilu XVII. stoljeća, a tome ide u prilog i činjenica da je Juraj De Caris umro 1658. godine pa se može zaključiti da je kuća građena otprilike sredinom XVII. stoljeća, ako ne i prije.⁷³

KUĆA MARCHI

Obitelj Marchi se u Splitu pojavljuje krajem XV. stoljeća, a poznati su kao ugledni građani koji su 1671. primljeni u Veliko vijeće. Kuća Marchi je smještena uz vanjsku stranu zapadnog zida Dioklecijanove palače na adresi Mihovilova širina 1 (slika 138). Kuća je ranije bila spojena s crkvom Svetog Mihovila, a iskapanja ostataka crkve su pokazala da su bile spojene zajedničkim sjevernim zidom do drugog kata.⁷⁴ Viki Jakaša Borić navodi: „Nadbiskup Cosmi je u svojoj vizitaciji objavljenom 1682. godine zabilježio da je posjetio spomenutu crkvu te da je zapazio i mali balkon *podiolum* koji se pružao iz kuće Marchi u crkvu. Ranije je to bio gostinjac uz crkvu, kojeg su Marchijevi vjerojatno kupili u drugoj polovini 16. stoljeća. S

⁷³ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 52.

⁷⁴ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 80.

obzirom da su krajem 17. stoljeća ušli u Veliko vijeće i tako postali splitski plemići, moguće je da su krajem 17. stoljeća odnosno početkom 18. stoljeća podigli drugi i treći kat svoje kuće i renovirali njen stari dio.⁷⁵

Kuća je trokatnica približno pravokutna tlocrta, orijentacije sjever- jug (slika 6). Sjevernim pročeljem gleda na Mihovilovu širinu, zapadno glavno pročelje je okrenuto prema uskoj slijepoj ulici, a južno i istočno se oslanja na susjedne objekte.

Zapadno pročelje je horizontalno podijeljeno na prizemlje i tri kata, a vertikalno na četiri osi neujednačenog ritma (slika 24). Razmak između sjeverne rubne i središnje osi je manji od razmaka između dvije središnje i južne rubne osi. Neujednačen ritam osi pročelja vjerojatno je proizašao iz toga što je preuzet rapored prostorija gostinca.⁷⁶ Prizemlje je rastvoreno s četiri vrata (slika 138). Troja vrata su oblika uspravnog pravokutnika uokvirena glatkim kamenim gredama, a jedna vrata, ona smještena u središnjoj južnoj osi su zaključena polukružnim lukom, a pripadaju baroknom razdoblju. Portal je obrađen bunjato tehnikom, odnosno u rustici.⁷⁷ Dovratnici nisu jedinstveni, od jedne grede, već se sastoje od naizmjenično postavljenih kocki i kvadra koji uokviruju i lučni završetak (slika 139). Zaglavni kamen je romboidnog oblika. Klesanci su meko klesani i zaobljeni na rubovima, a međusobno nisu spojeni već su ujednačeno razmaknuti. Prvi kat je rastvoren s četiri pravokutna prozora uokvirena glatkim kamenim gredama bez dekoracije. Drugi kat je artikuliran s dva prozora i dva otvora s balkonom koji su smješteni u osima prozora donjeg kata. Balkoni se nalaze u dvije središnje osi, a prozori u bočnim osima. Vrata balkona su uokvirena glatkim kamenim okvirima (slika 140). Podesti balkona imaju stepenastu profilaciju i konveksno su izbačeni u prostor što im daje valovitu, elegantnu i razigranu liniju. Balkoni počivaju na konzolama sa stiliziranim volutama (slika 141). Ograda je od željeza s vegetabilnim motivima i sigurno nije izvorna, već iz kasnijeg razdoblja. Rubni prozori su identični onima s prvog kata. Treći kat je rastvoren četirima prozorima, smještenima unutar četiri osi pročelja. Opetuju oblik prozora prvog kata. Pročelje završava snažno izbačenim vijencem u prostor bez konzola i dekoracije. Na samom vrhu se nalaze četiri luminara koji ne poštuju ritam osi pročelja (slika 24). Prizemlje kuće je vjerojatno korišteno kao skladište, a na katovima su bili stambeni prostori.

⁷⁵ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 80.

⁷⁶ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., 80.

⁷⁷ Ovakav tip portala javlja se još u doba renesanse s Palladiom i Sanmichelijem, a možemo ga naći i na nekim dalmatinskim primjerima kao što je portal palače za generalnog providura u Zadru koja je građena na početku XVII. stoljeća. Glavni portal je komponiran od kamenih blokova koji su grubo klesani bunjato tehnikom.

Vrata obrađena bunjato tehnikom se javljaju i u Hvaru na palači Raffaeli. Izvorno su u središnjoj osi prizemlja stajala vrata s polukružnim lukom, izrađena u bunjatu, a kasnije su u XIX. stoljeću zamijenjena vratima s jastučastim frizom. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 68.

Portal u bunjatu, konveksni podesti balkona te stilizirane volute na konzolama smještaju izgradnju kuće u prvu polovinu XVIII. stoljeća, dok biografski podaci Ivana Petra Marchija preciziraju vrijeme izgradnje na prva dva desetljeća XVIII. stoljeća.⁷⁸ Prema arhitektonskim snimkama može se zaključiti da je glavni portal vodio kroz atrij u dvorište svjetlarnik⁷⁹ te na stubište.⁸⁰ Danas je taj prostor zazidan, a stubište je nedavno izgrađeno i nalazi se južnije te u njega vodi najjužniji od četiriju portala pročelja, ali se mogu zamijetiti ostatci baroknog stubišta u unutrašnjosti.

PALAČA MILESI

Palača je sagrađena na samom početku XVIII. stoljeća, ali nedostaju podatci o njenoj gradnji, o majstoru i o radu. Milesi su prvih godina XVIII. stoljeća primljeni u splitsko plemstvo pošto su se istaknuli u osvajanju Herceg Novog 1687. godine. Inače se obitelj bavila trgovinom te su imali brojne posjede u raznim predjelima Splita, Kaštelima i Trogiru.⁸¹

Palača je smještena izvan Dikolecijanove palače, na adresi Radićev trg 7, u dijelu stare jezgre koji se počeo formirati još u ranom srednjem vijeku. Nalazi se između tri trga i na raskrižju četiri ulice. Svojim smještajem čini iznimku u odnosu na smještaj ostalih palača tog vremena u povijesnoj jezgri grada Splita. Dominira prostorom, a ne kao ostale palače da se nalazi u uskim uličicama odakle je njezino bogatstvo teško sagledati. Najvećim dijelom stoji slobodna u prostoru, samo joj sjeveroistočni dio ulazi u srednjovjekovni sklop zgrada. Južno pročelje koje je najreprezentativnije gleda na Voćni trg ili Trg braće Radić nekada poznat pod nazivom Piazza del Pesce, a zapadna fasada je okrenuta na manji trg prije znan kao Piazza della Legna. Istočna fasada je okrenuta prema nekadašnjoj tržnici povrća Piazza dell' Erba i nije je moguće u cijelosti sagledati već samo djelomično. Sjeverna fasada je slobodna i gleda na dvorište.

Palača Milesi je odigrala važnu ulogu u XIX. stoljeću kao okupljalište splitske gospode. U njoj se od 1817. godine nalazio casino u kojem su se priređivali plesovi, svečane akademije, igralo biljar, kartalo, čitali časopisi i novine. Opis casina je ostavio škotski putopisac A. A.

⁷⁸ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 81.

⁷⁹ Upotreba svjetlarnika je uobičajen način prilagodbe i rješenje problema zbijenosti i zatvorenosti objekata unutar gradskog tkiva. Nemogućnost rastvaranja prozora nadomješta se svjetlarnikom koji postaje jedini izvor svjetlosti nekih prostorija koje su smještene prema dvorištu te omogućava funkcionalno iskorištavanje svih dijelova prostora neke građevine. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 81.

⁸⁰ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 81.

⁸¹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 13.

Paton. Nalazio se na prvom katu gdje je bila velika plesna dvorana s lusterima i ukrasima, odjelcima za čitanje i salonom za kavu, a sve je bilo prekrasno uređeno. Casino je imao sobu za biljar koja je služila kao *zelena soba*, vjerovatno i za igranje karata, a u njoj se tada vježbalo izvođenje glazbe. U casinu se plesalo, igralo domino i tombola te izvodila razna djela brojnih skladatelja. Nije poznato do koje godine je casino bio otvoren, ali je nakon zatvaranja ponovno bio otvoren 1853. godine.⁸²

Palača je nastala spajanjem starijih čestica te je njezin tlocrt nepravilna pravokutnika (slika 12). Južno pročelje je postavljeno skoro dijagonalno u odnosu na Trg braće Radić, a glavni ulaz nije na reprezentativnom južnom, već na zapadnom pročelju. Postavljanjem glavnog portala u prizemlje zapadnog pročelja, južno je izgubilo važan naglasak središnje osi koja bi pridonosila baroknoj centralnosti i monumentalnosti. Razlog tomu su trgovine koje su smještene u prizemlju iz čega se može zaključiti da se majstor prilagodio uvjetima malog grada. Zbijenost i nedostatak prostora prisilili su graditelja na spoj reprezentativnosti i utilitarnosti.⁸³ Glavni portal vodi u atrij koji je nekoć bio nenatkriveno dvorište pravokutna oblika. Sa sjevera i zapada dvorište je zatvarao zid visine glavnog portala, a s juga i istoka zidovi palače. Ovakva koncepcija palače s dvorištem kojeg zatvara zid s jedne ili dvije strane je bliska palačama koje je gradio Juraj Dalmatinac, a to su palača D'Agubio, velika Papalićeva, mala Papalićeva palača i palača Pavlović. Nadogradnjom u XIX. stoljeću dvorište je zatvoreno i pretvoreno u atrij.⁸⁴ Ovako koncipirano dvorište govori o dugom trajanju oblika koje provincijalizirani majstor upotrebljava kao rješenja koja nastaju još u XIV. i XV. stoljeću.

Kao što je spomenuto, južna pročelna polovina je iskorištena za smještaj trgovina. Tu se nalazilo pet trgovina do kojih se dolazilo prolaskom kroz *vrata na koljeno* na južnom pročelju (slika 142), a na istočnoj fasadi se kroz ista takva vrata ulazilo u šestu trgovinu (slika 143). Iza ovih manjih prostorija se nalazila jedna velika izdužena prostorija pravokutna oblika koja je zauzimala gotovo cijelu sjevernu polovicu prizemlja palače, a vjerovatno je služila kao skladište u koje se ulazilo sa zapada, odnosno kroz dvorište.⁸⁵ Danas se tu nalaze prostori knjižare i poslovnice PBZ banke.

Pregradnjama u XIX. i XX. stoljeću je sve izmijenjeno, a od izvorne koncepcije su sačuvani vanjski zidovi i stubište u unutrašnjosti. Zbog nedostatka dokumenata, o izvornom rasporedu prostorija na katovima se ništa ne zna.

⁸² Usp. Duplančić, A.; *Nekoliko splitskih kuća u 18. stoljeću*, u: *Kulturna baština*, sv.17. Split: Društvo prijatelja kulturne baštine, 1987., str. 50.

⁸³ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 94.

⁸⁴ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 21.

⁸⁵ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 21.

Južno pročelje je glavno, reprezentativno pročelje i jako je dobro očuvano (slika 144). Građeno je od većih, glatko obrađenih i pravilno uslojenih klesanika. Horizontalno je plitkim vijencima podijeljeno na prizemlje i tri etaže, a vertikalno na pet osi. Prisutna je renesansna simetričnost, sklad i ritam koji je ostvaren jednakim razmakom među osima, ali i nekim drugim elementima o kojima će kasnije biti govora. Prizemlje je rastvoreno s pet *vrata na koljeno* koja su simetrično postavljena (slika 142). Glavni ulaz je središnji ulaz i razlikuje se od bočnih jer ima dva koljena tako da njegov izgled nalikuje na gljivu. Bočni portali imaju jedno koljeno. Dva portala koji se nalaze s lijeve i desne strane glavnog portala su koljenima okrenuta prema glavnom portalu, a druga dva su koljenima okrenuta prema rubu pročelja. Sva vrata su polukružnog završetka, a luk je blago spljošten, te su uokvirena kamenim gredama. Prvi kat je rastvoren s pet otvora koji prate osi portala u prizemlju. Svi prozori su oblika uspravnog pravokutnika s polukružnim završetkom, a imaju ogradu od balustara tako da su svi otvori ujedno i izlaz na uske balkonate. Središnja tri prozora su objedinjena zajedničkom balkonom s balustradnom ogradom. Svi prozori su uokvireni kamenim doprozornicima i lukovima koji su plastički naglašeni na gotovo klasični način. Na lukovima se nalazi zaglavno kamenje ukrašeno glavama lavova (slika 145) i žena s dijamantom (slika 146). Iznad tri središnja balkona je zaglavni kamen s likom žene, a iznad rubnih su zaglavni kameni s likom lava. Svi likovi izgledaju kao maske tragedije s patetičnim i tužnim izrazom lica. *Piano nobile* je naglašen uskom balkonom koja povezuje tri središnja prozora (slika 147). Balkonatu nosi sedam trbušastih konzola koje su sa čeonih strana ukrašene mesnatim akantusovim lišćem s povijanjem prema naprijed, a s bočne strane je u plitkom reljefu izvedena vegetabilna dekoracija s cvjetićima (slika 148). Podest je stepenaste profilacije, a ograda se sastoji od dva ugaona stupića i pet središnjih stupića koji ogradu dijele na šest dijelova (slika 147). Između stupića se nalazi po pet balustara asimetrična oblika. Stupići su sa svake strane ukrašeni jednim izduženim romboidnim oblikom (slika 149).⁸⁶ Ograda bočnih balkona je identična, a počiva na dvije male konzole vegetabilne dekoracije (slika 150). Svi otvori se protežu od donjeg vijenca koji dijeli prizemlje i prvi kat do gornjeg vijenca koji dijeli prvi i drugi kat (slika 144). Konzole se oslanjaju na dotični donji vijenac, a vijenac iznad njih je istaknut poput njihove nadstrešnice. Iznad centralnog i rubnih prozora uzdižu se prozori istih oblika čije balustradne ograde nose konzolice oslonjene na vijenac pa je postignuta cjelina, neprekinuta vertikalna povezanost. Iznad bočnih prozora su trokutasti zabati koji zadiru u

⁸⁶ Ovakva slična dekoracija koja uključuje motiv romba se javlja na balkonima sjevernog pročelja palače Radošević u Hvaru gdje su balkoni oslonjeni na dvije jednostruke konzole koje na spoju sa zidom imaju stopu ukrašenu motivom romba, a balustri imaju kvadratni umetak u sredini kojeg također krasi romboidna dekoracija. Usp. Tudor, A.; *nav. dj.*, 1996., str. 59. Ovo je jedini primjer gdje sam se susrela s motivom romba koji se nalazi na sličnom mjestu kao kod palače Milesi.

idući kat svojom postavom iznad vijenca koji dijeli prvi i drugi kat. Ponavljanjem oblika prozora i postavljanjem zabata iznad vijenca odnosno prodorom elemenata prvog kata u drugi izražena je težnja k vertikalnom povezivanju i negaciji horizontalne podjele. Drugi kat je rastvoren s pet otvora gdje postoje dva različita tipa (slika 144). Centralni i rubni otvori prate oblik onih rubnih s prvog kata s razlikom što je njihova balustradna ograda od malo drugačijih izduljenih, asimetričnih balustara, a zaglavno kamenje je ukrašeno glavama muškaraca iznad rubnih prozora i glavom žene iznad centralnog prozora. Dva prozora koja se nalaze odmah do centralnog prozora, jedan s lijeve i drugi s desne strane, su oblika uspravnog pravokutnika uokvirena kamenim gredama istaknute profilacije bez ukrasa i balustradne ograde, a prozorske klupčice su stepenaste profilacije te ih nose male konzole. Zabati prozora drugog kata prate zadani ritam izmjene oblika otvora. Iznad prozora s polukružnim završetkom nalaze se trokutasti zabati koji prodiru u treći kat, a iznad prozora pravokutnog oblika nalaze se zabati sa segmentnim lukom koji je prekinut na dva mjesta. Može se primjetiti maniristička igra prodiranja elemenata u gornje katove i prekidanja zabata koji uostalom na tim mjestima nisu ni potrebni. Treći kat je artikuliran s pet otvora koji prate osi pročelja. Svi prozori su jednaki (slika 144). Kvadratnog su oblika i manji su od ostalih prozora na pročelju jer je i treći kat najniži i zahtjeva manje otvore. Uokvireni su kamenim gredama s istaknutom profilacijom, a prozorske klupčice stepenaste profilacije nose dvije malene konzole bez ukrasa. Prozori završavaju ponovno jednim manirističkim momentom; predimenzioniranim segmentnim zabatom koji je plastički izrazito naglašen te izlazi iz okvira prozora. Čitavo pročelje završava uskim i plitko istaknutim vijencem kojeg nose konzolice. Pročelje krune tri luminara. Središnji se nalazi u centralnoj osi, a bočni su postavljeni iznad zidnih ploha između bočnih i rubnih osi pročelja. Luminari su naglašene visine čime se ponovno osjeća namjera isticanja vertikalnosti pročelja.

Istočna fasada je kao i zapadna jednostavnije obrađena od južnog pročelja. Može se sagledati samo njezin južni dio jer je ostatak zakriven novoizgrađenim objektom. Horizontalno je podijeljena na prizemlje i tri kata, a vertikalno na dvije osi koje su ostale vidljive (slika 36). Prizemlje je rastvoreno s dva otvora. Južna vrata su oblika uspravnog pravokutnika uokvirena kamenim gredama s nadstrešnikom stepenaste profilacije, a druga vrata, sjeverna, su *vrata na koljeno* koju su koljenom okrenuta prema južnim vratima. Sva tri kata su, kao i kod južnog pročelja, rastvorena prozorima koji se smanjuju prema gornjim etažama. Na prvom katu su najveći, a na zadnjem, koji je ujedno i najniži kat, su najmanji prozori. Prvi kat je rastvoren balkonom u južnoj osi i prozorom u sjevernoj. Francuski prozor koji vodi na balkon je oblika uspravnog pravokutnika s nadstrešnikom stepenaste profilacije (slika 151). Balkonata

je uska te počiva na dvije konzole bez dekoracije. Balustradna ograda se sastoji od dva ugaona stupića ukrašena rozetama i asimetričnih balustara u obliku vaze na malenom plitkom postolju. To je treći tip balustara čime je graditelj očito htio diskretno pojačati slikovitost i obogatiti palaču. Prozor u sjevernoj osi je jednostavne obrade uokviren kamenim gredama s nadstrešnicom stepenaste profilacije, ali bez prozorske klupčice. Drugi kat je rastvoren s dva prozora postavljena unutar osi pročelja koji prate oblik pravokutnog prozora s prvog kata, ali su nešto uži i niži. Treći kat je artikuliran s dva jednaka kvadratna prozora uokvirena kamenim gredama i s nadstrešnicima stepenaste profilacije. Čitavo pročelje završava vijencem koji nije snažno istaknut u prostor, a nose ga konzolice. Potkrovlje je istaknuto jednim luminarom koji se nalazi iznad sjeverne osi pročelja. Skulpturalnog ukrasa na pročelju nema, a jedina dekoracija je balustradna ograda.

Zapadna fasada se može sagledati u potpunosti iako su izvršene neke preinake u XIX. stoljeću. Izvornom izgledu pripadaju glavni portal koji se nalazi u prizemlju sjevernog dijela fasade i južni dio fasade koji se proteže od portala do južnog pročelja.⁸⁷ Pročelje je horizontalno podijeljeno na prizemlje i tri kata, a vertikalno na tri osi (slika 37). U prizemlju se nalazi glavni portal koji ima baroknu trabeaciju, ali su njegovi dovratnici kasnogotični, s bastonatama i kapitelima s akantusom iz kojeg proviruju glavice djece koji nalikuju na anđele (slika 152). Zanimljiv je friz ovog portala i jedinstven je u Splitu, a radi se o profilu odsječenog trokuta.⁸⁸ Južna os koja je izvorna je raščlanjena na jednak način kao i južna os istočne fasade (slika 153). Na prvom katu se nalazi balkonata, na drugom pravokutni prozor, a na trećem kvadratni prozor. Otvori su preslika onih s istočne strane s time da je jedina razlika na stupićima balustradne ograde gdje se na zapadnoj fasadi rozete kao dekoracija pojavljuju s bočne strane (slika 154), a na istočnoj fasadi s čeonu strane stupića. Dio fasade koji se uzdiže iznad portala je dograđen kasnije.

Sjeverna fasada je izvedena u XIX. i XX. stoljeću (slika 155). U prizemlju se nalaze *vrata na koljeno* koja su recentna, a ono što je izvorno su dva luminara u potkrovlju koji opetuju forme pročelnih luminara.

Usprkos pregradnjama ostalo je sačuvano nekoliko dijelova unutrašnjosti. Sačuvan je portal koji je vodio iz dvorišta u veliko skladište u sjevernom dijelu palače (slika 156). Izveden je u renesansno-manirističkom duhu, rustičnom gradnjom s vegetabilnom dekoracijom iznad zaglavnog kamena (slika 157) i motivom dijamantnih vršaka na stopama dovratnika (slika 158). Sačuvan je jednostavni kameni okvir vrata koja su vodila u prostoriju lijevo, južno od

⁸⁷ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 19.

⁸⁸ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 92.

stubišta (slika 159) te je sačuvano i nekoliko okvira otvora sa zaglavnim kamenjem ukrašenim glavama muškaraca (slika 160, 161, 162 i 163).⁸⁹ Stubište je sačuvano gotovo u potpunosti s pripadajućom slikarskom i kiparskom dekoracijom (slika 164). Smješteno je paralelno uz atrij s njegove lijeve strane. Sastoji se od dva paralelna kraka koji su nadsvodeni bačvastim svodom i odmorišta na polukatovima i katovima koji su nadsvodeni s dva križna svoda (slika 26) koji imaju zaglavne kamene u obliku cvjetova.⁹⁰ Svodove u uglovima podupiru kamene konzole ukrašene volutama (slika 165). Zbog zatvaranja dvorišta stubište je izgubilo rasvjetne otvore pa su probijene dvije bifore na zapadnoj fasadi, u prostoru međukatova.⁹¹ Na samom početku stubišta u prizemlju i na odmorištu drugog kata se na čeonj strani zida koji dijeli krakove stubišta nalaze herme (slika 166, 167, 168 i 169). Ukrašene su volutama i vijencima cvijeća i voća (slika 170 i 171). Na odmorištu koje se nalazi između prizemlja i prvog kata te na odmorištu između drugog i trećeg kata se nalaze pilastri ukrašeni vegetabilnim motivima koji izlaze iz vaze (slika 172, 173, 174 i 175).⁹² Stubište je uključivalo i zidne slike na svodovima iznad stubišta. Sačuvana su četiri barokna medaljona na svodovima stubišta drugog i trećeg kata (slika 176, 177, 178 i 179). Unutar medaljona su bili prikazani polugoli mitološki i alegorični likovi u bujnom krajoliku. U nekadašnjem dvorištu je bio smješten bunar s velikom krunom koji je oblikovan po starom gotičkom uzoru, ali u širini novih baroknih oblika. Kruna je ukrašena akantusovim lišćem, cvjetovima i volutama (slika 180). Na čeonj strani se nalazi grb obitelji Milesi smješten unutar lovorova vijenca (slika 181). Na grbu je u plitkom reljefu, loše obrade, prikazano stablo flankirano s dva lava koja se propinju i jednu grožđu s vinove loze što se obavija oko debla i krošnje. Danas se kruna bunara nalazi u Arheološkom muzeju u Splitu, a otvor bunara je zazidan.

Koncepcija pročelja je u renesansnom duhu. Pravilan ritam osi i horizontalna podjela etaža, mirnoća, sklad i uravnoteženost te jedva primjetno istaknuta centralna os evociraju renesansu. Tektoničnost i dekorativni elementi su karakteristični za barok, kao i tendencija vertikalnog povezivanja katova prodorom elemenata u gornje etaže. Jednostavnost koncepcije upućuju na pretpostavku da se radi o majstoru iz provincije⁹³, ali su brojni elementi kvalitetne izrade i svoje uzore vuku iz Venecije. Prozor pravokutnog oblika s upisanim lukom i balustradnom

⁸⁹ Možda se radilo o nekim alegorijama s obzirom da glava muškarca koja se nalazi na zaglavnom kamenu portala u prizemlju izgleda kao alegorija vjetrova. Možda bi to mogla biti alegorija juga jer je postavljena na način da izgleda kao da muškarac puše s južne strane prema unutrašnjosti palače.

⁹⁰ Isto rješenje se susreće i kod palače Cindro.

⁹¹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 22.

⁹² Na pilastru koji se nalazi na odmorištu između drugog i trećeg kata se nalazi vegetabilna dekoracija koja nalikuje na vinovu lozu što je prihvatljiva teorija s obzirom da se na grbu obitelji Milesi pojavljuje vinova loza i grožđe koje jednu lavu.

⁹³ Kruno Prijatelj je pisao o palačama Milesi i Tartaglia te kaže da iako su uzor i neki dijelovi venecijanski, palače Milesi i Tartaglia donose pečat provincijalizma pogotovo u snažnoj masivnosti, siromaštvu dekorativne plastike i smanjenog ornamentalnog repertoara. Kruno Prijatelj ističe: „Osjeća se, na njima fini smisao za ritam, za prostor, za varijacije punih i praznih prostora na plohi fasade, ali je to nekako zamorno, teško i tromo.“ Usp. Prijatelj, K.; *nav. dj.*, 1947., str. 23.

ogradom umjesto punog parapetnog zida je direktno posuđen iz Venecije i javlja se na palačama Contarini dalle Figure (slika 182 i 183), Volpi (slika 184 i 185), Tron (slika 186 i 187), Rubini (slika 188), Fontana (slika 189 i 190), Contarini Rocca (slika 191), Flangini Fini (slika 192 i 193), Donna delle Rose (slika 194), Mafetti (slika 195), Correr (slika 196), Morosini (slika 197) i na brojnim drugim. Drugi element koji svoj uzor ima u Veneciji je balustradna ograda koja objedinjuje tri središnja otvora, a uzori su iste palače Contarini dalle Figure, Volpi, Tron, Rubini, Fontana, Contarini Rocca, Flangini Fini, Donna delle Rose, Mafetti, Correr, Morosini i druge.

KUĆA PAVLOVIĆ

Kuća je smještena izvan Dioklecijanove palače i srednjovjekovnoga grada, ali unutar baroknih utvrda na adresi Kralja Tomislava 6 (slika 198). Oslonjena je na vanjsku stranu sjevernog srednjovjekovnoga bedema. Ovakvim položajem je omogućeno slobodno projektiranje i pravilan tlocrt koji nije ovisio o obliku srednjovjekovnih čestica.

Sjeverno glavno pročelje i istočno su slobodni u prostoru dok je južna strana zatvorena bedemom i to do visine prvog kata. Zapadna fasada je zatvorena susjednim objektom do visine prizemlja. Kuća ima četiri kata, a prekrivena je četveroslivnim krovom rastvorenim s dva luminara. Zgrada završava vijencem koji nije jako istaknut u prostoru, a nose ga kockaste konzolice. Ima pravokutni tlocrt orijentacije istok – zapad (slika 7). Treći i četvrti kat su naknadno dograđeni.⁹⁴ Kuća je građena od bijelih klesanika srednje dimenzije koji su pravilno uslonjeni. U trećem katu klesanici su najfiniji i najtjesnije poredani, a u četvrtom su najgrublje obrađeni s najizraženijim fugama (slika 199). Uglovi su naglašeni većim, zupčasto postavljenim klesanicima (slika 200 i 201)

Glavno pročelje je sjeverno pročelje te gleda na ulicu koja vodi do Marmontove ulice, jedne od najpoznatijih u Splitu. Pročelje je horizontalno podijeljeno na prizemlje i četiri kata, a vertikalno na pet osi koje nisu simetrično poredane već su tri središnje gušće postavljene, a razmak između središnjih i rubnih osi je širi (slika 29). Tri središnje osi su svojim gušćim postavom utjecale na isticanje centralnog dijela pročelja. Pomoću veličine prozora je ostvarena svojevrsna gradacija jer se veličina otvora smanjuje prema vrhu pročelja odnosno

⁹⁴ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 65.

prema krovu. Prizemlje je artikulirano s pet otvora odnosno tri portala i dva prozora koji daju ritam *a-b-a-b-a*. Prvi kat je rastvoren s pet otvora gdje su tri središnja objedinjena zajedničkom balkonom, a dva rubna su prozori jednostavne obrade. Drugi kat je raščlanjen isto s pet otvora gdje jedino središnji ima izlaz na balkon, a ostali su prozori identični onima s prvog kata samo manjih dimenzija. Treći i četvrti kat su identični i rastvoreni s četiri prozora jednaki onima prvog i drugog kata, ali još manjih dimenzija. Zadnja dva kata prate osnovni raspored pročelja, ali ne ističu središnji dio jer je izostavljena jedna os odnosno centralni prozor. Glavni portal se nalazi na sredini pročelja, a ostala dva portala su smještena u rubnim osima pročelja. Glavni ulaz je jednostavne obrade, pravokutna oblika uokviren glatkim kamenim gredama, bez profilacije i dekoracije (slika 202). Flankiran je s dva mala prozora oblika položenog pravokutnika koja su smještena visoko u zoni prizemlja, a zajedno s vratima tvore slog karakterističan u artikulaciji prizemlja kuća i palača XVII. i XVIII. stoljeća.⁹⁵ Svi prozori su jednake obrade uokvireni glatkim kamenim gredama, bez dekoracije. Jedina dekoracija na čitavom pročelju su balustradne ograde. U prvom katu balkon objedinjuje tri otvora pa je i balustradna ograda dvama ugaonim i dvama središnjim stupićima podijeljena na tri dijela (slika 203). Dekoracija na stupićima je identična onoj na stupićima balkona na sjevernom pročelju palače Alberti (slika 57). Sastoji se od vegetabilnih motiva nalik cvjetićima zvončićima ili visibabama, a u samom vrhu su cvjetovi koji nalikuju školjkama. Između stupića se nalaze asimetrični balustri koji su čvrsto modelirani, oštih bridova koji su jako slični onima s palače Cindro. Balkon je postavljen na četiri trbušaste konzole sa stepenastom profilacijom na vrhu čeonu strane i volutama s bočne strane (slika 204). Na drugom katu samo otvor u sredini pročelja ima izlaz na balkon koji počiva na dvije trbušaste konzole (slika 205). Balustradna ograda se sastoji od dva ugaona stupića, s identičnom dekoracijom onoj u prvom katu, i balustara koji su jednaki onima s prvog kata.

Bočno i stražnje pročelje su jednostavne obrade, a po strukturi zida se vidi da je treći i četvrti kat naknadno dograđen (slika 206). Pročelja su rastvorena otvorima pravokutna oblika uokvirena kamenim okvirima bez profilacije.

Izvorna organizacija prostora je trodijelna podjela koja je tipična za venecijanske palače još od srednjeg vijeka. Glavni ulaz vodi u atrij u središnjem dijelu kuće, a okomito na glavnu os je postavljeno dvokrako stubište koje je vodilo u stambene prostore, a danas u glazbenu školu (slika 207). Pregradnjom je atrij sužen pa je dio pripao istočnoj bočnoj prostoriji, a dio zapadnoj.⁹⁶ Prvi kat je nekoć bio *piano nobile* sa središnjom glavnom dvoranom koja ima

⁹⁵ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 65.

⁹⁶ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 66.

izlaz na balkon i bočnim manjim prostorijama. Iz praktičnih razloga dvorana je pregrađena u nekoliko manjih prostorija. U drugom katu se ponavlja raspored prostorija, ali je došlo do nekih promjena tokom vremena. Postoje ostaci kamene plastike u unutrašnjosti kuće, a to je spljošteni luk (slika 208) koji je vjerojatno dio portala koji je povezivao prostoriju u sjeveroistočnom uglu kuće s bočnom prostorijom koja se nalazila kraj atrija. Zatim spljošteni rastretni luk (slika 207) sa zaglavnim kamenom i kamenim blokovima u kapitelnoj zoni dovratnika portala koji je vodio iz atrija na stubište te okvir vrata koji je vodio u prostoriju ispod stubišta (slika 209). Na prvom katu se nalaze ostaci nekoliko okvira otvora kao što je okvir vrata s nadsvjetlom (slika 210) koji je iz odmorišta vodio u bočnu prostoriju kraj glavne dvorane i okvir širokih pravokutnih vrata koja vode u glavnu dvoranu (slika 211).

Položaj kuće izvan bedema daje zaključiti da je kuća građena nakon što je prošla opasnost od Turaka. Zbog jednostavno obrađenih otvora te čvrsto i oštro modeliranih balustara pročelje djeluje klasicistički pa se može zaključiti da je građeno u drugoj polovini XVIII. stoljeća. Usprkos tomu osjeća se barokni duh u isticanju središnjeg dijela koncentracijom elemenata oko središnje osi.

KUĆA ŠTAMBUK

Kuća se nalazi izvan Dioklecijanove palače, u srednjovjekovnom dijelu Splita na adresi Radićev trg 5, u blizini palače Milesi. Sjevernom stranom se naslanja na palaču Tartaglia, a ostala pročelja su slobodna. Glavno pročelje, južno, je okrenuto prema Trgu braće Radić.

U XIX. stoljeću je dograđen treći kat pa se linija pročelja izravnala što je prouzročilo širenje južnog pročelja za širinu zida zapadnog pročelja. U unutrašnjosti su se također dogodile neke preinake. Srušen je središnji glavni zid pa se izgubio dojam da se možda radilo o dvije kuće što je zaključeno iz tlocrta prizemlja. Jedna kuća je manja, potpuno nepravilna tlocrta podijeljena u dvije prostorije u prizemlju, a druga je veća i pravilna pravokutna prostora također podijeljena u dva dijela u prizemlju. Vrata spajaju dvije kuće. Stubište se nalazi uza začelje veće kuće što dovodi do zaključka da su u gornjim katovima kuće već onda bile spojene u jedinstvenu cjelinu odnosno u jednu stambenu jedinicu.⁹⁷

⁹⁷ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 87.

Tlocrt kuće je oblikom približan trapezoidu s tim da je zapadna strana jako zakošena, istočna malo, sjeverna je prelomljena, a južna ravna (slika 8).

Južno glavno pročelje je vrlo slično izvornom stanju s tim da je izvorno bilo kat niže i s nešto manjim luminarom, a zapadno pročelje je izgledalo bitno drugačije. Južno pročelje je usko i izduljeno te simetrično raščlanjeno (slika 212). Horizontalno je podijeljeno na prizemlje i tri kata, a vertikalno se u svim katovima proteže središnja os. Naglašenu središnju os čine vrata u prizemlju, balkon u drugom katu te luminar u potkrovlju. U prvom i trećem katu se nalaze dva pravokutna prozora. Glavni naglasak ovog pročelja je balkon čiju profiliranu ploču nose tri velike, masivne, kamene konzole (slika 213). Ispod središnje konzole, unutar središnje osi pročelja se nalazi grb obitelji. Pravokutni portal u prizemlju je uokviren kamenim gredama, a iznad portala je kameni stepenasto profilirani nadstrešnik (slika 214). Prozori prvog kata su u obliku uspravnog pravokutnika, uokvireni kamenim gredama (slika 213). Imaju prozorske klupčice koje se oslanjaju na dvije konzole, a iznad prozora se nalaze kameni nadstrešnici stepenaste profilacije. Prozori trećeg kata su jednostavnije obrade bez klupčice i nadstrešnice, a dimenzijama su manji od onih u prvom katu (slika 215). Luminar je uokviren glatkim kamenim gredama bez ikakve dekoracije. Luminar je izvorno bio prekriven dvoslivnim krovom kao što je i postojeći, ali je bio znatno manjih dimenzija i imao je samo jedan prozor. Viki Jakaša Borić zaključuje: „Iz Kurirova crteža vidi se da je ograda balkona bila načinjena od balustara čiji se oblik, nažalost ne može prepoznati. Vjerojatno je u 19. stoljeću na mjesto balustradne postavljena željezna ograda koja je tamo i danas.“⁹⁸

Duh baroka se jasno očitava na glavnom pročelju. Prisutna je glavna, središnja os, tipična za mletačke kuće, a njenom isticanju osim vrata, balkona i luminara pridonosi i usko izduženo pročelje.

Zapadno pročelje je izgrađeno početkom XIX. stoljeća, a odlikuje se jednostvnošću obrade prozora i portala (slika 216). Istočno pročelje također ima jednostavne pravokutne prozore uokvirene kamenim gredama, bez dekoracije (slika 217). Struktura zida je grublja u odnosu na zapadnu i južnu fasadu.

Danas se u prizemlju nalaze trgovine i slastičarna gdje su sačuvani ostaci pregradnog zida (slika 218), a na katovima su stambeni prostori. U stražnjem dijelu su u prizemlju dvije, a u katovima četiri prostorije. Portal južnog pročelja vodi u dućanski prostor. Kameno jednokrako stubište je smješteno sa začelne strane kuće, a prilazi mu se kroz vrata na sjevernom rubu

⁹⁸ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 88.

istočne fasade te vodi u stambene prostore (slika 219). Kameno stubište je vjerojatno zamijenilo izvorno drveno.⁹⁹

Ne može se sa sigurnošću tvrditi kada je kuća građena. Odsutnost dekoracije, glatki okviri otvora i konzole sa stiliziranim volutama govore u prilog XVIII. stoljeća. Kurirov crtež potječe iz sredine XVIII. stoljeća pa se može zaključiti da je kuća građena malo prije toga oko 1750. godine. Početkom XIX. stoljeća je pregrađena i povišena za još jedan kat.¹⁰⁰

PALAČA TARTAGLIA

Obitelj Tartaglia jedna je od najstarijih splitskih obitelji. Spominje se u Splitu još 1444. godine, ali korijeni sežu do 1170. godine. Ranije su bili poznati pod nazivom Jakulić ili Jakovlić, a povjesničari su je nazivali Jakovljević. Dobili su talijansko ime Tartaglia jer je jedan od te kuće mucao, a na talijanski *tartagliare* znači mucati. To je bila vrlo imućna obitelj koja je živjela uglavnom od trgovine. Od XVIII. stoljeća obitelj počinje siromašiti i to zbog situacije nakon tursko-mletačkih ratova. Među najznačajnijim potomcima se ističe Marin Tartaglia, poznati hrvatski slikar. Ne postoje podatci o gradnji palače, o majstorima i o vremenu gradnje. Jedina datacija potječe od Krune Prijatelja koji je smatrao da je palača nastala u ranom XVII. stoljeću.¹⁰¹

Palača se nalazi izvan Dioklecijanove palače, na adresi Šubićeva 2, između gradske pjace i Voćnog trga, odnosno između Narodnog trga, nekadašnje Piazze Signori i Trga Preporoda. Samo jedna fasada je slobodna zbog toga što je podignuta unutar bloka zgrada. Bočne i stražnja fasada su zatvorene susjednim zgradama. Urbanistički smještaj se može usporediti s urbanističkim smještajem palače Cindro. I jedna i druga imaju glavnu, reprezentativnu fasadu okrenutu prema uskoj ulici, dok su bočne i stražnje fasade zatvorene već ranije postojećim objektima, ili onima koji su kasnije dograđeni.

Prvobitni plan tlocrta nije poznat. Iz tlocrta koji su izrađeni u novije vrijeme se može zaključiti da je palača nepravilnog tlocrta što je posljedica spajanja nepravilnih zemljišnih čestica (slika 11).¹⁰² U samom središtu palače je maleno dvorište kojeg s tri strane zatvaraju krila palače, a s jedne strane stubište. Do dvorišta se dolazi atrijem koji se u svojoj dužini i

⁹⁹ Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 88.

¹⁰⁰ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 88.

¹⁰¹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 39. i 40.

¹⁰² Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 44.

širini proteže kroz dvije etaže.¹⁰³ Prostorno rješenje palače je jedinstveno u Splitu i izraz je zrelog baroka.¹⁰⁴

U XIX. i XX. stoljeću su vršene neke pregradnje pa su od izvorne koncepcije ostali sačuvani vanjski zidovi, atrij sa skalinadom, stubište s odmorištima i dvorište.

Obrada i artikulacija pročelja je jednostavnija od nekih pročelja reprezentativnih palača u Splitu kao Cindro i Milesi pa postoji pretpostavka da se radi o provincijaliziranom majstoru.¹⁰⁵ Prevladava puna zidna ploha i tektoničnost, a ritam otvora je spor zbog velikog razmaka između prozorskih osi.

Glavno pročelje je zapadno (slika 220). Uglavnom je sačuvan izvorni izgled pa se može lako raščlaniti kako pročelje izgleda i kako je izgledalo. Horizontalno je podijeljeno na prizemlje, tri kata i potkrovlje, a vertikalno na sedam prozorskih osi gdje jedino prizemlje ne poštuje taj ritam (slika 25). Iako je naglašena centralna os i dalje dominira vodoravna linija. Horizontalnost je upravo zbog spomenutog velikog razmaka među osima i sporog ritma te pravokutnog oblika pročelja, nadjačala vertikalnost. Organizacijom i jednostavnošću dekoracije pročelje je blisko renesansnom oblikovanju. Središnji dio pročelja je izoliran odnosno razmak između središnje osi i bočnih osi je veći od razmaka između ostalih osi. Time je u manirističkoj maniri, na obrnuti način postignuta naglašenost centralnog dijela. Toj naglašenosti pridonose i portal, koji je viši od ostalih portala, u prizemlju s nadsvjetlom u prvom katu, bogatiji oblici prozora svih triju katova te luminar potkrovlja (slika 221). Portal s nadsvjetlom u prvom katu, balkonata drugog i trećeg kata čine jedinstvo vertikalnom povezanošću, kao da ih obrubljuje i čini povezanima jedna nevidljiva traka. Prizemlje je rastvoreno sa šest vratnih otvora bez ritma i simetrije koji ne prate sedam prozorskih osi. Sjeverna dva otvora (slika 222) ne prate glavne osi prozora u katovima, a ostala tri prate odnosno poštuju zadani ritam. Originalnoj koncepciji pročelja pripada glavni portal u samom središtu pročelja i dva lijeva odnosno dva sjeverna otvora koja ponavljaju oblik i izgled glavnog portala, ali su malo niža. Desno od glavnog portala u XX. stoljeću rastvorena su troja vrata. Može se pretpostaviti da su tu bila dvojna vrata zrcalna onima s lijeve strane.¹⁰⁶ Takvom artikulacijom bila bi postignuta simetričnost i ritam koji su također svojstveni renesansnom duhu. Glavni portal je oblika uspravnog pravokutnika (slika 223) uokviren kamenim gredama

¹⁰³ Prostorno rješenje u kojem se središnja dvorana svojom visinom proteže kroz dvije etaže se javlja u ljetnikovcu Stay Kaboga u Rijeci dubrovačkoj s kraja 16. stoljeća, a slična situacija postoji u ljetnikovcu Klementa Gučetića sedamdesetih godina XVI. stoljeća. Takvo prostorno rješenje imaju i dvije barokne palače iz XVIII. stoljeća isto u Dubrovniku. Radi se o palači Bundić i palači u Palmotićevoj 4a. Obje imaju središnju dvoranu koja se proteže na dvije etaže odnosno kroz prizemlje i *mezanin*, a bočno se nalaze dvije prostorije u prizemlju i dvije u prvom katu. Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 99.

¹⁰⁴ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 97.

¹⁰⁵ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 46.

¹⁰⁶ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 42.

koje počivaju na stopama s motivom dijamantnih vršaka (slika 224), a iznad portala je visoko postavljen nadstrešnik stepenaste profilacije. Ostali vratni otvori su jednostavnije obrade. Dva sjeverna, koja su originalna, prate oblik glavnog portala, a troja vrata smještena južno od glavnog portala su pravokutna oblika uokvirena glatkim kamenim gredama bez profilacije. *Mezanin* je rastvoren sa sedam prozora približno kvadratnog oblika (slika 225). Prozor u središnjem dijelu je drugačiji od ostalih. Ima jednostavni plitki okvir koji se oslanja na nadstrešnik portala te nosi konzole balkona drugog kata odnosno na njega se konzole direktno oslanjaju, a time je provedena vertikalna povezanost (slika 226). Prozorski okvir je flankiran dvjema modificiranim volutama čije se povijanje nalazi s donje strane, a oslanjaju se na nadstrešnik portala. Drugi kat je *piano nobile* rastvoren sa sedam otvora od kojih su tri središnja balkonate s otvorima polukružnog završetka (slika 227, 228 i 229). Rubni prozori su oblika uspravnog pravokutnika koji prate formu i dekoraciju prozora prvog kata, ali su nešto veći od njih. Tri središnja otvora su vrata odnosno francuski prozori lučnog završetka sa zaglavnim kamenom u tjemenu lukova ukrašenim volutama i kapitelima na vrhu dovratnika. Dovratnici i lukovi su građeni od kamena i bez profilacije su. Balustradna ograda se sastoji od ugaonih stupića i balustara koji su asimetrični. Balustri su mekšeg profila od onih na palačama Cindro, Cipci i Milesi. Balkoni počivaju na dvije konzole koje se oslanjaju na nadstrešnike prozora prvog kata. Ostali prozori drugog kata su oblika uspravnog pravokutnika s istaknutim natprozornicima i kamenim okvirom bez dekoracije. Postavljeni su malo više od tri središnja otvora pa ne dodiruju nadstrešnike prvog kata. Treći kat je artikuliran sa sedam otvora gdje središnji prati glavnu os i razmak između njega i bočnih osi je veći od ostalih osi. Središnji prozor se ističe ne samo razmakom već i obradom (slika 230). Jedini ima izlaz na balkon. Oblika je uspravnog pravokutnika uokviren kamenim gredama bez profilacije i s nadstrešnikom stepenaste profilacije. Balustradnu ogradu sačinjavaju ugaoni stupići i balustri, a identična je onima u drugom katu. Balkonata se oslanja na konzole, ali one ovaj put ne počivaju direktno na prozoru nižeg kata. Ostali prozori opetuju oblike prozora prvog kata. U potkrovlju se nalaze tri luminara, postavljena iznad svake druge osi pročelja. Središnji je bogatije obrađen od ostalih (slika 230). U obliku je malene atike koja je zaključena valovitim lučnim završetkom i uokvirena glatkim pilastrima. Svojim valovitim formama razbija masivni dojam pročelja te akcentira centralnu os, usudila bih se reći, na jedan razigrani rokoko način. Prozor je pravokutna oblika sa zaobljenim nadstrešnikom koji prati forme valovitog lučnog završetka. Bočni luminari su jednostavni, strogi s pravokutnim otvorom i dvoslivnim krovom. Na pročelju se može primijetiti utjecaj venecijanskih palača kod tri središnja otvora drugog

kata, centralnog prozora trećeg kata i luminara koji je postavljen u središnjoj osi, dok je sve ostalo vezano za tradiciju odnosno lokalno graditeljstvo.

Glavni portal vodi u atrij koji je smješten u središnjem dijelu pročelnog zapadnog krila, a oblika je ukošenog pravokutnika. Atrij se uzdiže kroz visinu prizemlja i *mezanina*, a osvijetljen je kroz centralni pročelni prozor prvog kata. Atrij vodi u dvorište koje je danas natkriveno staklenom pločom i željeznim konstrukcijama, a nekada je bilo otvoreno (slika 231). Nasuprot glavnog ulaznog portala, istočno od dvorišta, je smještena skalinada od sedam stepenica (slika 232) i kamenom balustradnom ogradom od asimetričnih balustara (slika 233). U vrhu skalinade je portal s polukružnim završetkom, zaglavnim kamenom u tjemenu luka i kapitelima na vrhu dovratnika. Lijevo i desno od skalinade su dva prolaza polukružnog završetka sa zaglavnim kamenom u tjemenu luka i u kapitelnoj zoni (slika 234 i 235). Tu su vjerojatno bile skladišne prostorije ispod stubišta. Portal u vrhu skalinade vodi na odmorešte kvadratnoga tlocrta koje je presvedeno križnim svodom sa zaglavnim kamenom u obliku rozete (slika 28). Lijevo se stepenicama ide u sjeverno krilo palače, a desno su stepenice koje označavaju početak stubišta koje vodi u stambene dijelove. Stubište se sastoji od dva paralelna kraka postavljena paralelno uz dvorište. Izvor svjetlosti stubišta je dvorište svjetlarnik (slika 20) i nenatkriveni prostor koji je vjerojatno imao gospodarsku namjenu. U katovima su, oko središnjeg dijela palače, stambeni prostori raspoređeni u obliku slova „U“. U dvorištu koje ima funkciju svjetlarnika sakupljene su nepravilnosti prostorija koje ga okružuju. Slična koncepcija gdje je centralnost naglašena smještajem atrija i dvorišta sa skalinadom i stubišta u centralnoj osi pročelja u Splitu ne postoji, a ni u Veneciji pa možda utjecaj dolazi iz drugog dijela Italije.¹⁰⁷

Pročelje odiše renesansnim duhom pa je možda vrijeme gradnje palače prva polovina XVII. stoljeća, ali način na koji je koncipirana unutrašnjost govori u prilog prve polovine XVIII. stoljeća.¹⁰⁸ Ta prostorna organizacija izražava barokni duh više no ijedna palača u Splitu. Ne radi se samo o prihvaćanju novih dekorativnih elemenata već o organizaciji prostora koja izražava karakteristike novog stila i smješta izgradnju palače u XVIII. stoljeće.¹⁰⁹ Osim toga, konzole bez ukrasa, asimetrični balustri i nedostatak dekoracije je odlika klasicističkih načela XVIII. stoljeća.

¹⁰⁷ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 46.

¹⁰⁸ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 1994., str. 46.

¹⁰⁹ Usp. Borić-Jakaša, V.; *nav. dj.*, 2002., str. 98.

OPREMANJE SPLITSKIH KUĆA I PALAČA

Glavni gradovi u novom vijeku doživljavaju velike preobrazbe kao sjedišta moći. Događaju se razne intervencije na gradskim tkivima koje su rezultat razvoja utvrda, modernizacija luka, tehnološkog napretka, demografskog rasta, razvoja novčanoga gospodarstva i potreba da se vanjskim i unutrašnjim formama predstavljaju novi javni i privatni interesi. Stanovništvo mnogih novovjekovnih gradova raste, kuće se u unutrašnjosti produžavaju, a javljaju se i stambene zgrade najmijenjene različitim društvenim slojevima kao što su plemići, novonastali građanski sloj, ali i mali puk. Događa se razvoj kuhinje kao samostalne cjeline koje su ne samo u palačama i kućama već i u opatijama i samostanskim kompleksima građene kao odvojene konstrukcije kako bi se izbjegla opasnost od požara. Ponekad su smještene na posljednjem katu što je nezgodno rješenje što se tiče opskrbe vodom i drvima, ali smisleno jer se tako spriječava opasnost da izgori cijela zgrada ako dođe do požara. Počevši od XV. stoljeća kuća se nastoji sve više racionalizirati, osobito na području renesansne kulture Apeninskog poluotoka koja će kasnije biti modelom čitave Europe. Napušta se palača tipa utvrde, te se gradi *Palazzo di città* odnosno gradska palača. Talijanske se renesansne palače ne inspiriraju samo principima veličanstvenosti već i udobnosti, praktičnosti i komoda. U XVI. stoljeću se razvija običaj gradnje još jedne sobe s krevetom različite od one u kojoj se primaju gosti. Oni sretniji koji traže udobnost i dekor grade ljetnu spavaću sobu te manju, intimniju zimsku spavaću sobu koja se može bolje zagrijati, a smještena je najčešće na prvom katu. Stan mora imati barem četiri prostorije da bi bio potpun, a to su: predsoblje, soba, kupaona i garderoba koja uvijek morati imati i stubište odnosno tajni izlaz kao neophodan element stana. U renesansno i novovjekovno doba muševi i žene često imaju svaki svoj zaseban stan, a ponekad čak i dva.¹¹⁰ Francis Bacon je napisao: „Kuće su napravljene da bi se u njima živjelo, a ne kako bi ih se gledalo: stoga neka se korisnosti daje prednost nad simetrijom.“¹¹¹ Raspored soba u kojem svaka izbija u sljedećoj naziva *En enfilade* se preferirao iz razloga estetike i simbolike. Raspoređivanje vrata u svakoj sobi na istoj visini i

¹¹⁰ Usp. Sarti, R.; *Živjeti u kući : stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi : (1500.-1800.)*, Zagreb: Ibis grafika, 2006., str. 151.

¹¹¹ Usp. Sarti, R.; *nav. dj.*, 2006., str. 155.

na istom mjestu zida omogućavalo je poigravanje perspektivom te je posjetiocima izlagalo prostranost palače.¹¹²

Splitske plemićke i građanske kuće su bile lijepo i elegantno namještene, a središte je bio *portego* rijetko nazivan salonom. Salon je bio veliko predsoblje u koje su vodila vrata sobe, a imali su važnu reprezentativnu funkciju. U Veneciji je *portego* imao važnost i funkciju salona kao i duž dalmatinske obale u kućama građana i plemića. Pod *portega* kao i onaj u sobama je najčešće bio popločan pločicama zvanima *tavelle*, a podovi konoba prekrivali su se opekama iz Ancone. Podovi težačkih konoba i ostalih prizemnih prostora siromašnijih kuća prigradskih zona bili su od nabijene zemlje. Kamini i balkoni u pojedinim zgradama bili su popločani opekama *pietre cotte*.¹¹³ Ako je kuća imala kamine za zagrijavanje prostora, njezin je dimnjak bio izgrađen u obliku istake na jednoj od vanjskih zidova jer se dimnjaci nisu mogli graditi kroz kuću zbog drvenih greda među katovima. Ispod drvenog kasetiranog stropa bile su rezbarene i obojene drvene grede s kukama o koje su se vješale ikone ili svilene zavjese, a u nekim reprezentativnim palačama čak i tapiserije. U nekim kućama spominju se i željezne konstrukcije za vješanje zavjesa.¹¹⁴ Saloni su bili profinjeni, elegantno i sistematski namješteni, a na zidovima su ih krasili razni detalji. Slike, uglavnom portreti predaka, staro dragocijeno oružje i ostalo svjedoče o slavi, tradiciji, ugledu i imetku obitelji. U *portegu* su se održavale gozbe i ostale kućne zabave pa je pred tom prostorijom često bio postavljen kamini zidani umivaonik. Jako rijetko su ti saloni i to već u XVII. stoljeću oblagani pozlaćenom kožom *koridoro*. Zidovi su u XVIII. stoljeću i dalje bili oblagani kožom, ali ne pozlaćenom već su to bile crvene i zelene kože *formento i cuori*, no takva dekoracija polagano izlazi iz mode. U Europi je tradicija oblaganja kožom bila već poznata u doba renesanse, a nastavila se u doba baroka. Ta moda je iz Venecije pristigla u Dalmaciju.¹¹⁵

Rado viđeni predmeti na zidovima su ogledala u okvirima od muranskog stakla ili pozlaćenog drva. Ogledala su se povezivala s rasvjetom jer je odraz u ogledalu davao jače svjetlo.¹¹⁶ Neki predmeti su rađeni prema stranom uzoru, a prevladava utjecaj iz Venecije, a zatim Bosne i Turske. Venecija je najviše uzora pružala u oblikovanju dijelova mobilijara što se može zaključiti po oblicima i nazivu pojedinih predmeta. Izričito venecijansko porijeklo je zabilježeno kod dva kreveta nađena kod Elizabete Benedetti i to su *una littiera d'Albeo con il*

¹¹² Usp. Sarti, R.; *nav. dj.*, 2006., str. 161.

¹¹³ Usp. Božić-Bužančić, D.; *Privatni i društveni život splita u osamnaestom stoljeću*, Zagreb: Školska knjiga, 1982., str. 27.

¹¹⁴ Usp. Marković, V.-Priatelj-Pavičić, I. [ur.]; *Umjetnički dodiri dviju jadranskih obala u 17. i 18. stoljeću : zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 21. i 22. studenog 2003. godine u Splitu*, Split: Književni krug, 2007., str. 122.

¹¹⁵ Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1982., str. 27.-29.

¹¹⁶ Usp. Marković, V.-Priatelj-Pavičić, I. [ur.]; *nav. dj.*, 2007., str. 123.

*suo ciel Venetiana i una lettiera d'Albeo di noghera Venetiana.*¹¹⁷ Krevet je bio do polovine XVIII. stoljeća jedan od najkićenijih dijelova namještaja u splitskim kućama. Mogu se podijeliti u tri vrste po konstrukciji i nazivu. *Lettiere* su se sastojali od okvira, a dno je moglo biti od dasaka ili od mreže od konopa. Na toj podlozi bila je slamarica. *Cochietta* je vrsta poljskog kreveta koji je sastavljen od drvenih prečaka, povezanih platnom koje bi se rastvaranjem rastezalo. Služio je i za putovanja. *Letto* je bio najbrojniji, a sastavljen je od nosača na koje su bile postavljene daske. Kreveti su bili ukrašeni, često su pozlaćivani i prekrivani nebnicama, a mnoge obitelji su imale zastore što stoje iznad kreveta *padiglione*, a prekrivali su ih *tornalettima* od fine svile.¹¹⁸

Vrlo moderan u to doba je bio i rezbareni namještaj, kao i škrinje koje su potkraj XVII. i početkom XVIII. stoljeća bile još uvijek brojne. Služile su kao spremišni prostor. Najviše se popisuju škrinje od orahovine, jelovine i čempresovine, oslikane ili izrezbarene, a koristile su se za spremanje posteljine, odjeće, posuđa i slično. U škrinji je djevojka donosila svoje stvari u muževu kuću i ta je škrinja bila njezino neprikosnoveno vlasništvo.¹¹⁹ U XVII. stoljeću u bogatijim splitskim kućama ormar postaje sve češći spremišni prostor, ali uloga škrinje je još uvijek važna. Postojali su *armeri* od jelovine ili orahovine, a u njima su se vješala velika i dugačka barokna odijela. *Armeri* su imali ladice, a često su upravo ti *armeri* s ladicama kombinirani s klecima. Takva vrsta mobilijara bila je poznata i venecijanskom baroku.¹²⁰ *Petteniera* je služila za toaletni pribor, a u XVIII. stoljeću se sve češće koriste i kredence i ormari različitih izgleda i namjena.

U XVII. i XVIII. stoljeću je bilo i stolova u kućama, a često su bili prekriveni pokrivačima *banchalina*.¹²¹ To su uglavnom mali stolovi i razne konzole. Stolovi na kojima se blagovali bili su ili kvadratni ili ovalni ili kružni. Koriste se razne vrste sjedalice od malenih sjedalice prekrivenih zlatom izrađenim koridorom do velikih sjedalice i *prettina* s visokim naslonjačom, od orahovine, ukrašene rezbarijama. Kuhinja, kao što je već spomenuto se najčešće nalazila na gornjem katu, odnosno u potkrovlju zbog mogućnosti izbijanja požara. Tako se lakše požar može spriječiti, a njezina posebnost na drugom katu jest i ta što se lakše odvodi dim van kuće kroz dimnjak. Smještaj kuhinje na drugom katu je renesansna odlika, no u Italiji se kuhinja spustila u prizemlje već u XVI. stoljeću. Kuhinjski namještaj je bio vrlo

¹¹⁷ Usp. Božić-Bužančić, D.; *Interijer kuće u Splitu u 17. vijeku*, u: *Izdanje historijskog arhiva Split*, sv. 5., Split: Historijski arhiv, 1965., str. 115.

¹¹⁸ Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1982., str. 29.-31.

¹¹⁹ Usp. Marković, V.-Priatelj-Pavičić, I. [ur.]; *nav. dj.*, 2007., str. 123.

¹²⁰ Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1982., str. 38.

¹²¹ Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1965., str. 117.

jednostavan od već spomenutih kredenaca, stolova, stolica, škrinja i ormara do posuđa koje je bilo brojno i raznovrsno. Među predmetima koji su importirani iz Bosne, odnosno Turske, je najčešće kuhinjsko posuđe kao *imbrici*, tave, noževi, tepsije, *mangali* itd.¹²² Neki predmeti su čak zabilježeni i namjenski kao što je metalno pržilo, mlinac za kavu, posude za kuhanje čokolade, posebno zemljane posude *per far il bruetto*, posude za voće i slatkiše, gradele, raznji te različite posude od bakra i mjedi.¹²³

Svjetlost su davale lojanice koje su se u gradu proizvodile na brojnim mjestima. Bilo je voštanica, uljanica i svijećnjaka. Na stropu su visjele svjetiljke s većim brojem svijećnjaka od drva, mjedi ili stakla, a stolni svijećnjaci bili su od srebra, mjedi ili majolike. Bogatije splitske kuće u XVIII. stoljeću su imale različita zrcala uokvirena baroknim pozlaćenim okvirima, a bilo je i kućnih satova za osobnu potrebu te različitog namještaja kao što su pisači stolovi *uno scancello da scolaro*.¹²⁴ Za održavanje osobne higijene služili su labori koji su u pojedinim kućama bili čak i srebrni. Interesantno je da su se u kućama često mogli vidjeti i kokošinjci pa čak i kod otmjenih obitelji.¹²⁵

U XVIII. stoljeću je u Splitu bio u potpunosti formiran građanski stalež, ali je materijalna osnova bila različita pa je teško razlikovati inventare kuća siromašnih građanskih obitelji od kuća pučana. U prizemlju kuća pučana i siromašnijih građana se nalazila konoba ili poslovne prostorije, a na katu se najčešće nalazila samo jedna prostorija, ponekad predsoblje, kuhinja i soba. To su sve tipične dalmatinske uske i visoke kuće koje su građene još po romaničkoj tradiciji. Najsiromašnije obitelji imale su jednu prostoriju ili samo prizemnicu koja je služila za sve. Namještaj je uglavnom bio skroman, ali su građani ipak imali udoban život. Najčešće je upotrebljavan tip kreveta *letto*, a glavni, često jedini, spremišni prostor u ovim kućama bile su škrinje od jelovine, panjevine ili orahovine. Ormari su zabilježeni kod samo dvije kuće, a sjedalica nije bilo u svakoj kući pa su često škrinje koristili za sjedenje, dok je stol imala gotovo svaka kuća. Građanske kuće su imale ogledala, ali ona vrjednija su bila malobrojna. Kuhinje su najvjerojatnije bile središnja prostorija. Sobe su bile osvijetljene svijećnjacima od mjedi, a većina kuća je imala drvenu higijensku škrinju. Kuće pučana bile su najjednostavnije i najskromnije.¹²⁶

¹²² Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1965., str. 115.

¹²³ Usp. Marković, V.-Priatelj-Pavičić, I. [ur.]; *nav. dj.*, 2007. str. 125.

¹²⁴ Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1965., str. 118.

¹²⁵ Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1982., str. 38.-49.

¹²⁶ Usp. Božić-Bužančić, D.; *nav. dj.*, 1982., str. 49.-52.

ZAKLJUČAK

XVII. i XVIII. stoljeće bilo je veoma teško razdoblje za Split i Dalmaciju, u kojem se grad našao usred tursko-mletačkih ratova pa su razaranja, siromaštvo, glad i kuga postali osnovna obilježja toga vremena. Kontinuitet stvaranja umjetničkih djela se i u tom vremenu održao zahvaljujući duhovnoj obnovi koja je željela doći do svih slojeva društva. Pojavljuje se građanski sloj koji će podizati svoje reprezentativne domove i zauvijek promijeniti sliku Splita. Kuće i palače nastaju unutar srednjovjekovne mreže komunikacija koja je uključivala i antičku podlogu, a nedostatak slobodnog prostora i napučenost su ograničili izgradnju novih objekata. Mnoge zgrade objedinjuju srednjovjekovne čestice i na taj način imaju već zadane perimetre koji uvjetuju izgradnju. Uglavnom se prihvaćaju samo tlocrtni perimetri srednjovjekovnih građevina na kojima se podižu novi objekti, ali postoje i primjeri kada se novoizgrađeni volumeni pripajaju srednjovjekovnim strukturama koje postaju nerazdvojni dio baroknog objekta.

Uz urbanistička ograničenja, slaba gospodarska situacija i kupovna moć građana često nisu dopuštale veće građevinske zahvate u kojima bi stil čisto i slobodno došao do izražaja. Navedene okolnosti odrazit će se na oblikovanje splitske stambene arhitekture toga vremena kako u pogledu prostorne koncepcije te sklonosti lokalnom graditeljstvu i tradiciji, tako i u pogledu izrazito kvalitativnog raspona.

Barok je uveo stanovite novine u prostornom pogledu, u skladu s novim potrebama i kulturom življenja te u skladu s uvjetima koje nudi mali grad. Split je i prije baroka poznao udoban život u palačama, što se ponajprije odnosi na Jurjeve palače s raskošno opremljenim kamenim dvorištima. U barokno doba dvorište, koje je nekada bilo središte života obitelji, počinje iščezavati ili poprimati reducirane dimenzije i funkcije. Tijekom XVIII. stoljeća dvorište dobiva ulogu svjetlarnika. Početkom XVIII. stoljeća pojavilo se dvokrako stubište kao zasebno arhitektonsko tijelo. Kod manjih objekata javljaju se jednokraka stubišta na tragu srednjovjekovne i renesansne tradicije. Smještena su uz začelne ili bočne zidove objekta, bez veće uloge u prostornoj organizaciji.

Stambene zgrade mogu biti jednokatnice, dvokatnice, trokatnice ili četverokatnice. Prizemlje je uglavnom skužilo u gospodarske svrhe, a katovi za stanovanje. Jedan od katova je *piano nobile* koji je akcentiran arhitektonskom plastikom, formatom i oblicima glavnog pročelja.

Prepoznatljiva karakteristika splitske stambene arhitekture baroknoga doba je uglavnom simetrična artikulacija te isticanje središnjeg dijela, odnosno središnje osi glavnog pročelja i vertikalna integracija njegovih elemenata. U arhitektonskoj plastici primjećuje se sklonost lokalnom graditeljstvu i tradiciji, a pojavljuju se i novi elementi koji uzore vuku iz Venecije. Često se ponavlja gotički motiv štapa, renesansni jastučasti friz, simetrični balustri izduljena oblika, ugaoni stupići s rozetama ili vazama iz kojih bujaju vitice te konzole s volutama. Barok spomenute elemente interpretira na svoj način, a uvodi i neke nove kao što su prozorski zabati, ugaoni stupići s motivom romba, *uši* i dijamantni vršci na stopama dovratnika.

XVII. stoljeće je uglavnom obilježeno oblikovnim elementima ranijih razdoblja, a prva polovica XVIII. stoljeća značajkama baroka. Zamijećuje se opća tendencija ukrućivanja i stilizacije arhitektonske plastike, a na kraju stoljeća prevladala je jednolična raščlamba pročelja i redukcija plastične dekoracije što je u skladu s prodorom klasicizma u naše krajeve.

Stambena arhitektura baroka u Splitu je obogatila urbano tkivo grada i ostavila popriličan broj objekata od kojih su najvažniji: palača Milesi, palača Cindro, palača Tartaglia, palača Alberti, kuća Pavlović, kuća Štambuk, kuća Benedetti, kuća De Caris, kuća Marchi i palača Cipci.

POPIS REPRODUKCIJA

Slika 1: G. Santini: Tlocrt Splita i utvrđenja, 1666. godine (Muzej grada Splita), Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 2: V. Coronelli: Tlocrt Splita i utvrđenja, 1678. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 3: G. Juster: Tlocrt Splita i utvrđenja, 1708. godine, (Ratni arhiv u Beču), Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 4: R. Adam: Tlocrt Splita i utvrđenja, 1764. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 5: Plan Splita i okolice u knjizi J. Lavaleéa i L. F. Cassasa o Dalmaciji i Dioklecijanovoj palači, 1782. godine, Izvor: Kečkemet, D.; *Prošlost Splita*, Split: Marjan tisak, 2002.

Slika 6: Kuća Marchi, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 7: Kuća Pavlović, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 8: Kuća Štambuk, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 9: Kuća De Caris, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 10: Palača Alberti, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 11: Palača Tartaglia, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 12: Palača Milesi, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 13: Kuća De Caris, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 14: Kuća Benedetti, stubište, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 15: Palača Cindro, atrij i dvorište, Snimila: Mima Samodol, 13. 4. 2014. godine

Slika 16: Palača Cindro: ulaz na stubište, Snimila: Mima Samodol, 13. 4. 2014. godine

Slika 17: Palača Tartaglia, ulaz na stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 18: Kuća Štambuk, ulaz na stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 19: Kuća Marchi, tlocrt prizemlja, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 20: Palača Tartaglia, dvorište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 21: Kuća Benedetti, dvorište, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 22: Palača Cindro, glavno pročelje, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 23: Palača Alberti, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 24: Kuća Marchi, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 25: Palača Tartaglia, glavno pročelje, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 26: Palača Milesi, svodovi odmorišta stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 27: Palača Cindro, svodovi odmorišta stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 28: Palača Tartaglia, svodovi odmorišta stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 29: Kuća Pavlović, glavno pročelje, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 30: Kuća De Caris, glavno pročelje, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 31: Kuća Benedetti, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 32: Palača Tartaglia, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 33: Kuća Štambuk, glavno pročelje, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 34: Palača Milesi, glavno pročelje, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 35: Palača Cipci, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 36: Palača Milesi, istočno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 37: Palača Milesi, zapadno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 38: Kuća De Caris, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 39: Kuća Benedetti, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 40: Palača Milesi, unutrašnjost, portal u atriju, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 41: Palača Tartaglia, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 42: Palača Cindro, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 43: Palača Cipci, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 44: Palača Cindro, glavno pročelje, prozor prizemlja, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 45: Kuća Pavlović, unutrašnjost, atrij i stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 46: Palača Milesi, glavno pročelje, konzole, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 47: Kuća De Caris, glavno pročelje, konzola, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 48: Kuća Štambuk, glavno pročelje, konzola, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 49: Kuća Marchi, glavno pročelje, konzola, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 50: Kuća Pavlović, glavno pročelje, konzola, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 51: Palača Cindro, dvorišna fasada, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 52: Kuća Pavlović, glavno pročelje, detalj, zapadni ugao kuće, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 53: Palača Milesi, sjeverno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 54: Palača Alberti, sjeverno pročelje, središnja os, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 55: Palača Alberti, sjeverno pročelje, balkonata, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 56: Palača Alberti, sjeverno pročelje, konzole, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 57: Palača Alberti, sjeverno pročelje, ugaoni stupić s balustradne ograde, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 58: Palača Alberti, južno pročelje, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 59: Palača Alberti, južno pročelje, balkonata, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 60: Palača Alberti, južno pročelje, gotički portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 61: Palača Alberti, južno pročelje, prozor na trećem katu, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 62: Palača Alberti, južno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 63: Palača Alberti, južno pročelje, dio balkonate i umetci kraj balkonate, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 64: Palača Alberti, južno pročelje, tordirana traka, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 65: Palača Alberti, unutrašnjost, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 66: Palača Alberti, unutrašnjost, ostaci gotičke lože, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 67: Kuća Benedetti, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 68: Kuća Benedetti, tlocrt prizemlja i prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 69: Kuća Benedetti, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 70: Kuća Benedetti, glavno pročelje, prizemlje, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 71: Kuća Benedetti, glavno pročelje, grb obitelji Benedetti, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 72: Kuća Benedetti, glavno pročelje, balustradna ograda, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 73: Kuća Benedetti, dvorište, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 74: Palača Cindro, tlocrt prizemlja, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 75: Palača Cindro, tlocrt prvog kata, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Slika 76: Palača Cindro, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 77: Palača Cindro, glavno pročelje, prozor prizemlja, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 78: Palača Cindro, glavno pročelje, balkonata prvog i drugog kata, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 79: Palača Cindro, glavno pročelje, centralni prozor drugog kata i luminar, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 80: Palača Cindro, glavno pročelje, centralni prozor prvog kata, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 81: Palača Cindro, glavno pročelje, bočni prozor središnjeg dijela, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 82: Palača Cindro, glavno pročelje, balustradna ograda prvog kata, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 83: Palača Cindro, glavno pročelje, balustri, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 84: Palača Cindro, glavno pročelje, prozori bočnih osi, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 85: Palača Cindro, dvorišna fasada, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 86: Palača Cindro, atrij i dvorište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 87: Palača Cindro, zapadna dvorišna fasada, prizemlje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 88: Palača Cindro, istočna dvorišna fasada, prizemlje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 89: Palača Cindro, vijenac i luminari istočne dvorišne fasade, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 90: Palača Cindro, unutrašnjost, okvir portala u prostoriji istočno od atrija, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 91: Palača Cindro, unutrašnjost, okvir portala u prostoriji zapadno od atrija, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 92: Palača Cindro, unutrašnjost, okvir portala u prostoriji zapadno od atrija, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 93: Palača Cindro, unutrašnjost, okvir portala u prostoriji zapadno od atrija, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 94: Palača Cindro, ostatak niše u prostoriji zapadno od atrija, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 95: Palača Cindro, ulaz na stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 96: Palača Cindro, svod kraka stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 97: Palača Cindro, svod odmorišta stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 98: Palača Cindro, zaglavni kamen svoda odmorišta stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 99: Palača Cindro, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 100: Venecija, palača Papadopoli,

Izvor:

<http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fgoldgarage.it%2Fwp-content%2Fuploads%2F2013%2F04%2FFoto-Papadopoli-0.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fgoldgarage.it%2Faman-resort-venezia-biennale%2F&h=414&w=600&tbnid=xz8wVSJ3s41nkM%3A&zoom=1&docid=nGfph3RCy7LTm&ei=y6tbU8CpE4KAtAaZyoGABA&tbn=isch&ved=0CFoQMygMMAw&iact=rc&uact=3&dur=824&page=1&start=0&ndsp=17>, pregledano: 26. 4. 2014. godine

Slika 101: Venecija, palača Papadopoli, nacrt glavnog pročelja, 1560. godine, G. Bergamasko, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 25

Slika 102: Venecija, palača Mocenigo,

Izvor:

<http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.artemagazine.it%2Fwp-content%2Fuploads%2F2013%2F07%2F334.13807.palazzomocenigo.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.artemagazine.it%2Farte-classica-e-moderna%2F10828%2Ftutto-ristrutturato-palazzo-mocenigo-a-venezia%2Fattachment%2F334-13807-palazzomocenigo%2F&h=2448&w=3264&tbnid=8ZOyP3IB92bHyM%3A&zoom=1&docid=UMnbWYRPRKfKfM&ei=i6xbU7jNC8rWtAbxvoDIBA&tbn=isch&ved=0CE8QMygBM AE&iact=rc&uact=3&dur=1264&page=1&start=0&ndsp=16>, pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 103: Venecija, palača Mocenigo, nacrt glavnog pročelja, 1560. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 27

Slika 104: Venecija, palača Bellavite, nacrt glavnog pročelja, 1540. - 1560. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 26

Slika 105: Venecija, palača Bellavite,

Izvor:

[http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fupload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2Fthumb%2Fc%2Fc8%2F8004_-_Venezia_-_Palazzo_Bellavite_\(sec._XVI\)_-_Foto_Giovanni_Dall%2527Orto%2C_12-Aug-2007.jpg%2F357px-8004_-_Venezia_-_Palazzo_Bellavite_\(sec._XVI\)_-_Foto_Giovanni_Dall%2527Orto%2C_12-Aug-2007.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fcommons.wikimedia.org%2Fwiki%2FFile%3A8004_-_Venezia_-_Palazzo_Bellavite_\(sec._XVI\)_-_Foto_Giovanni_Dall%27Orto%2C_12-Aug-2007.jpg&h=480&w=357&tbnid=DCwqQ9S4z-M8NM%3A&zoom=1&docid=_594HrT54JPS6M&itg=1&ei=KKxbU7iCHMiRtQbnloGoBA&tbm=isch&ved=0CFsQMygNMA0&iact=rc&uact=3&dur=1169&page=1&start=0&ndsp=19](http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fupload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2Fthumb%2Fc%2Fc8%2F8004_-_Venezia_-_Palazzo_Bellavite_(sec._XVI)_-_Foto_Giovanni_Dall%2527Orto%2C_12-Aug-2007.jpg%2F357px-8004_-_Venezia_-_Palazzo_Bellavite_(sec._XVI)_-_Foto_Giovanni_Dall%2527Orto%2C_12-Aug-2007.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fcommons.wikimedia.org%2Fwiki%2FFile%3A8004_-_Venezia_-_Palazzo_Bellavite_(sec._XVI)_-_Foto_Giovanni_Dall%27Orto%2C_12-Aug-2007.jpg&h=480&w=357&tbnid=DCwqQ9S4z-M8NM%3A&zoom=1&docid=_594HrT54JPS6M&itg=1&ei=KKxbU7iCHMiRtQbnloGoBA&tbm=isch&ved=0CFsQMygNMA0&iact=rc&uact=3&dur=1169&page=1&start=0&ndsp=19), pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 106: Venecija, palača Torniello, nacrt glavnog pročelja, 1571. - 1575. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 28

Slika 107: Venecija, palača Torniello,

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.jc-r.net%2Fvenezia%2Fpalazzi%2Fimg%2Ftorniello-ai-servi_m.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fvenezia.jc-r.net%2Fpalazzi%2Ftorniello-ai-servi.htm&h=436&w=295&tbnid=1RWITopri9Rd5M%3A&zoom=1&docid=5CRUTigVJiO_XM&ei=5KxbU4fkIsGztAasnoDoAw&tbm=isch&ved=0CE4QMygAMAA&iact=rc&uact=3&dur=1563&page=1&start=0&ndsp=24, pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 108: Venecija, palača Castelli, nacrt glavnog pročelja, 1550. - 1560. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 29

Slika 109: Venecija, palača Castelli,

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.jc-r.net%2Fvenezia%2Fpalazzi%2Fimg%2Fcastelli_m.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fvenezia.jc-r.net%2Fpalazzi%2Fcastelli.htm&h=400&w=365&tbnid=CbcWXyzT1p_kpM%3A&zoom=1&docid=2dbm93UNIHxrUM&ei=EC5eU7axC4TUsgasyYCoDQ&tbm=isch&ved=0CFAQM ygAMAA&iact=rc&uact=3&dur=642&page=1&start=0&ndsp=15
pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 110: Venecija, palača Foscari, nacrt glavnog pročelja, 1580. - 1590. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 30

Slika 111: Venecija, palača Foscari,

Izvor:

[http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fupload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2Fa%2Fa5%2FVenezia_-_Palazzo_Foscari_-_Carmini_-_Foto_di_Paolo_Steffan.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fit.wikipedia.org%2Fwiki%2FPalazzo_Foscari_\(Dorsoduro\)&h=2332&w=1749&tbnid=bC7MaTEpQerRhM%3A&zoom=1&docid=P5gbFUDrZAQBYM&ei=Zy5eU9rWIY3Lsga1l4DwBw&tbm=isch&ved=0CE4QMy gAMAA&iact=rc&uact=3&dur=860&page=1&start=0&ndsp=18](http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fupload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2Fa%2Fa5%2FVenezia_-_Palazzo_Foscari_-_Carmini_-_Foto_di_Paolo_Steffan.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fit.wikipedia.org%2Fwiki%2FPalazzo_Foscari_(Dorsoduro)&h=2332&w=1749&tbnid=bC7MaTEpQerRhM%3A&zoom=1&docid=P5gbFUDrZAQBYM&ei=Zy5eU9rWIY3Lsga1l4DwBw&tbm=isch&ved=0CE4QMy gAMAA&iact=rc&uact=3&dur=860&page=1&start=0&ndsp=18), pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 112: Venecija, palača Allbrizzi, nacrt glavnog pročelja, 1590. - 1600. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 31

Slika 113: Venecija, palača Allbrizzi,

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.marmorinovenetiano.it%2Fwp-content%2Fuploads%2FIMG_3174.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.marmorinovenetiano.it%2Fen%2Fil-marmorino-venetiano%2Fil-marmorino-venetiano-nelle-facciate-

esterne%2F&h=2736&w=3648&tbnid=NLY23Uz6DT9CrM%3A&zoom=1&docid=0pEdQ
Walw49r-

M&ei=_y5eU_2hHsORtAaBp4CYBA&tbn=isch&ved=0CFwQMygOMA4&iact=rc&uact=3
&dur=544&page=1&start=0&ndsp=18, pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 114: Venecija, palača Arrigoni, nacrt glavnog pročelja, 1590. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 33

Slika 115: Venecija, palača Balbi

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2F3.bp.blogspot.com%2F-yZ2z0PLLTlg%2FT61qVN366VI%2FAAAAAAAD4E%2FGSe9e0mKg9A%2Fs1600%2Fpalazzo%252Bbalbi.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Famicidelvillaggio.blogspot.com%2F2012%2F05%2Fil-magnifico-consiglio-venezia.html&h=1600&w=1503&tbnid=yIydDZPNxP4DsM%3A&zoom=1&docid=d5198n_XyH28wM&ei=oy9eU_HaDcTEtQb7xoDgBQ&tbn=isch&ved=0CFIQMygEMAQ&iact=rc&uact=3&dur=521&page=1&start=0&ndsp=16, pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 116: Venecija, palača Balbi, glavno pročelje, 1582. - 1590. godine, A. Vittoria, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 35

Slika 117: Venecija, palača Michel dalle Colonne, glavno pročelje, 1697. godine, P. Gaspari, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 36

Slika 118: Venecija, palača Michel dalle Colonne,

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Ffarm3.staticflickr.com%2F2114%2F2401882474_2fa9e5452c_z.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.flickr.com%2Fphotos%2F25040945%40N08%2F2401882474%2F&h=566&w=640&tbnid=mr3GIKNq4xgd7M%3A&zoom=1&docid=GwsheS1btDeiHM&itg=1&ei=SjBeU4nAO8LJtAbas4GoAg&tbn=isch&

ved=0CFYQMygIMAg&iact=rc&uact=3&dur=521&page=1&start=0&ndsp=17, pregledano
26. 4. 2014. godine

Slika 119: Peristil i glavno pročelje palače Cipci, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 120: Palača Cipci, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 121: Palača Cipci, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 122: Palača Cipci, glavno pročelje, balustri, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 123: Palača Cipci, glavno pročelje, konzola, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 124: Palača Cipci, južno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 125: Palača Cipci, južno pročelje, luneta portala, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 126: Palača Cipci, zapadno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 127: Kuća De Caris, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 128: Kuća De Caris, glavno pročelje, portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 129: Kuća De Caris, glavno pročelje, portal, stopa s dijamantnim vrškom, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 130: Kuća De Caris, glavno pročelje, portal, jastučasti friz, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 131: Kuća De Caris, glavno pročelje, konzola, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 132: Kuća De Caris, glavno pročelje, balustradna ograda, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 133: Kuća De Caris, glavno pročelje, grb obitelji De Caris

Slika 134: Kuća De Caris, unutrašnjost, atrij i dvorište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 135: Kuća De Caris, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 136: Kuća De Caris, dvorište, bunar s grbom obitelji De Caris, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 137: Kuća De Caris, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 138: Kuća Marchi, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 139: Kuća Marchi, glavno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 140: Kuća Marchi, glavno pročelje, balkunate, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 141: Kuća Marchi, glavno pročelje, konzole, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 142: Palača Milesi, glavno pročelje, prizemlje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 143: Palača Milesi, istočno pročelje, prizemlje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 144: Palača Milesi, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 145: Palača Milesi, glavno pročelje, zaglavni kamen s likom lava, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 146: Palača Milesi, glavno pročelje, zaglavni kamen s likom žene s dijamantom, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 147: Palača Milesi, glavno pročelje, centralna balkonata prvog kata, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 148: Palača Milesi, glavno pročelje, konzole, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 149: Palača Milesi, glavno pročelje, romboidni ukras na stupiću balustradne ograde, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 150: Palača Milesi, glavno pročelje, prozori rubne istočne osi, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 151: Palača Milesi, istočno pročelje, prozori južne rubne osi, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 152: Palača Milesi, zapadno pročelje, glavni portal, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 153: Palača Milesi, zapadno pročelje, prozori južne rubne osi, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 154: Palača Milesi, zapadno pročelje, ograda balkonate slikana sa sjevera, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 155: Palača Milesi, sjeverno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 156: Palača Milesi, unutrašnjost, portal u atriju, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 157: Palača Milesi, unutrašnjost, portal u atriju, zaglavni kamen, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 158: Palača Milesi, unutrašnjost, portal u atriju, stopa s dijamantnim vrškom, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 159: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište i vrata južno od stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 160: Palača Milesi, unutrašnjost, portal s zaglavnim kamenom s likom muškarca, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 161: Palača Milesi, unutrašnjost, portal s zaglavnim kamenom s likom muškarca, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 162: Palača Milesi, unutrašnjost, portal s zaglavnim kamenom s likom muškarca, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 163: Palača Milesi, unutrašnjost, portal s zaglavnim kamenom s likom muškarca, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 164: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 165: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 166: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, herma, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 167: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, herma, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 168: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, herma, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 169: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, herma, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 170: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, herma, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 171: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, herma, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 172: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, pilastar, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 173: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, pilastar, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 174: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, pilastar, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 175: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, pilastar, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 176: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, medaljon na svodu, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 177: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, medaljon na svodu, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 178: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, medaljon na svodu, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 179: Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, medaljon na svodu, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 180: Kruna bunara iz palače Milesi, Arheološki muzej Split, Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, medaljon na svodu, Snimila: Mima Samodol, 14. 4. 2014. godine

Slika 181: Kruna bunara iz palače Milesi, Arheološki muzej Split, Palača Milesi, unutrašnjost, stubište, medaljon na svodu, Snimila: Mima Samodol, 14. 4. 2014. godine

Slika 182: Venecija, palača Contarini dalle Figure,

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.rejsenoter.dk%2FVenezia%2FVenTure%2FPalContariniFigure.JPG&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.rejsenoter.dk%2FVenezia%2FVenTure%2FTur1CanalGrande.htm&h=291&w=298&tbnid=sW8ln937VJ4clM%3A&zoom=1&docid=ouAqk2G0j_NnNM&ei=-55bU9GYDZHCtAae_4HIAw&tbm=isch&ved=0CIQBEDMoLjAu&iact=rc&uact=3&dur=1807&page=3&start=37&ndsp=21, pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 183: Venecija, palača Contarini dalle Figure, nacrt glavnog pročelja, 1505. – 1546. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 8

Slika 184: Venecija, palača Volpi, nacrt glavnog pročelja, 1592. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 9

Slika 185: Venecija, palača Volpi,

Izvor:

<http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2F4.bp.blogspot.com%2F-9VMITbioOlo%2FUivy9V3g3OI%2FAAAAAAAAAAyOI%2F-OrzNIEYIX0%2Fs640%2FPalazzo%252BVolpi%252Bdi%252BMisurata.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fnickverreos.blogspot.com%2F2013%2F09%2Fwho-wore-what70th-annual-venice-film.html&h=389&w=520&tbnid=NPgza4gFKySlsM%3A&zoom=1&docid=AV3JKD4srDB>

baM&ei=mp9bU_nCNM7AtAah5oDgDg&tbm=isch&ved=0CE4QMygAMAA&iact=rc&uact=3&dur=10981&page=1&start=0&ndsp=18, pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 186: Venecija, palača Tron, nacrt glavnog pročelja, 1570. – 1580. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 10

Slika 187: Venecija, palača Tron,

Izvor:

<http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.venicethefuture.com%2Fimage%2Fbase%2F0283.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.venicethefuture.com%2Fschedule%2Fuk%2F088%3Faliusid%3D088&h=426&w=598&tbid=fb4stUxSwVndAM%3A&zoom=1&docid=fGCYwuH7VoBS2M&ei=OKBbU-28DorNsgb-9ICwBA&tbm=isch&ved=0CFYQMygIMAg&iact=rc&uact=3&dur=642&page=1&start=0&ndsp=17>, pregledano 26. 4. 2014. godine

Slika 188: Venecija, palača Rubini, nacrt glavnog pročelja, 1600. – 1610.. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 11

Slika 189: Venecija, Venecija, palača Fontana, nacrt glavnog pročelja, 1600. – 1640. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 12

Slika 190: Venecija, palača Fontana,

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2F4.bp.blogspot.com%2F_U1TZ6H0eWs4%2FTGZuMvOtsII%2FAAAAAAAAAAE8c%2FzMYhChqnK8c%2Fs1600%2FDSC01114.JPG&imgrefurl=http%3A%2F%2Fvenezia-emilia.blogspot.com%2F2010%2F08%2Fcanal-grande-left-side-part-i.html&h=1200&w=1600&tbid=ZdSrOdpP5MPxYM%3A&zoom=1&docid=HrbdelEdQ0LQkM&ei=zKBbU4bbOoeCtAbSjIDYBA&tbm=isch&ved=0CG0QMygXMBc&iact=rc&uact=3&dur=461&page=2&start=17&ndsp=15

Slika 191: Venecija, palača Contarini Rocca, nacrt glavnog pročelja, 1608. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 13

Slika 192: Venecija, palača Flangini Fini, nacrt glavnog pročelja, 1688. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 14

Slika 193: Venecija, palača Flangini Fini,

Izvor:

http://www.google.hr/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fupload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2Fthumb%2F8%2F8c%2FPal_flangini_fini.JPG%2F1024px-Pal_flangini_fini.JPG&imgrefurl=http%3A%2F%2Fcommons.wikimedia.org%2Fwiki%2FFile%3APal_flangini_fini.JPG&h=768&w=1024&tbnid=G6v7egNYscZTTM%3A&zoom=1&docid=acNBzb8vZYfzpM&itg=1&ei=rqFbU6SRL8fdtAa8mYHIBA&tbm=isch&ved=0CFMQMygFMAU&iact=rc&uact=3&dur=533&page=1&start=0&ndsp=18

Slika 194: Venecija, palača Donna delle Rose, nacrt glavnog pročelja, 1592. Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 15

Slika 195: Venecija, palača Mafetti, nacrt glavnog pročelja, 1690. – 1700. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 16

Slika 196: Venecija, palača Correr, nacrt glavnog pročelja, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 17

Slika 197: Venecija, palača Morosin, nacrt glavnog pročelja, 1690. – 1700. godine, Izvor: Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994. grafički prilog 18

Slika 198: Kuća Pavlović, glavno i istočno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 199: Kuća Pavlović, glavno pročelje, katovi, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 200: Kuća Pavlović, glavno pročelje, ugao kuće, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 201: Kuća Pavlović, glavno pročelje, ugao kuće, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 202: Kuća Pavlović, glavno pročelje, središnja os, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 203: Kuća Pavlović, glavno pročelje, balkonata na prvom katu, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 204: Kuća Pavlović, glavno pročelje, konzola, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 205: Kuća Pavlović, glavno pročelje, balkon drugog kata, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 206: Kuća Pavlović, zapadno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 207: Kuća Pavlović, unutrašnjost, stubište, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 208: Kuća Pavlović, unutrašnjost, ostatak okvira portala koji je vodio iz atrija u sjeveroistočnu prostoriju, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 209: Kuća Pavlović, unutrašnjost, okvir vrata koja vode u prostoriju ispod stubišta, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 210: Kuća Pavlović, unutrašnjost, okvir vrata s nadsvjetlom, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 211: Kuća Pavlović, unutrašnjost, okvir vrata koja vode u salon, Snimila: Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 212: Kuća Štambuk, glavno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 213: Kuća Štambuk, glavno pročelje, prvi i drugi kat, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 214: Kuća Štambuk, glavno pročelje, portal, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 215: Kuća Štambuk, glavno pročelje, treći kat i luminar, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 216: Kuća Štambuk, zapadno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 217: Kuća Štambuk, istočno pročelje, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 218: Kuća Štambuk, unutrašnjost, zid jugozapadne prostorije, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 219: Kuća Štambuk, istočno pročelje, portal, Snimila: Mima Samodol, 11. 4. 2014. godine

Slika 220: Palača Tartaglia, glavno pročelje slikano s juga, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 221: Palača Tartaglia, glavno pročelje, središnja os, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 222: Palača Tartaglia, glavno pročelje slikano sa sjevera, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 223: Palača Tartaglia, glavno pročelje, glavni portal, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 224: Palača Tartaglia, glavno pročelje, glavni portal, stopa s dijamantnim vrškom, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 225: Palača Tartaglia, glavno pročelje, *mezanin*, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 226: Palača Tartaglia, glavno pročelje, nadsvjetlo, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 227: Palača Tartaglia, glavno pročelje, centralni prozor drugog kata, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 228: Palača Tartaglia, glavno pročelje, sjeverne osi drugog kata, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 229: Palača Tartaglia, glavno pročelje, južna balkonata drugog kata, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 230: Palača Tartaglia, glavno pročelje, centralni prozor trećeg kata i luminar, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 231: Palača Tartaglia, unutrašnjost, dvorište natkriveno staklom, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 232: Palača Tartaglia, unutrašnjost, skalinada, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 233: Palača Tartaglia, unutrašnjost, skalinada, ograda s balustrima, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

Slika 234: Palača Tartaglia, unutrašnjost, portal južno od skalinade, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

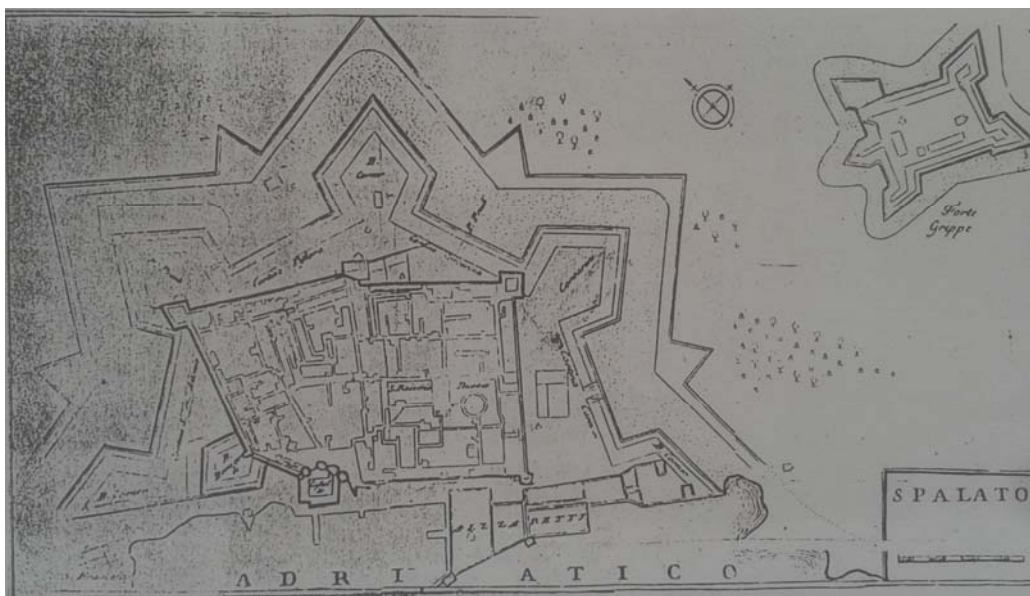
Slika 235: Palača Tartaglia, unutrašnjost, portal sjeverno od skalinade, Mima Samodol, 10. 4. 2014. godine

REPRODUKCIJE

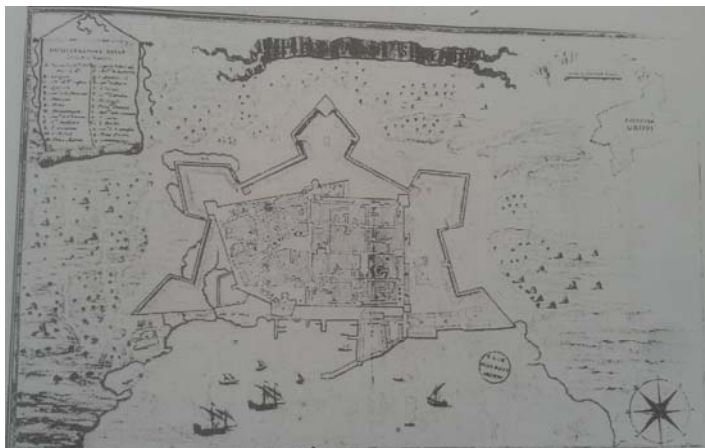
Slika 1:

Slika 2:

Slika 3:

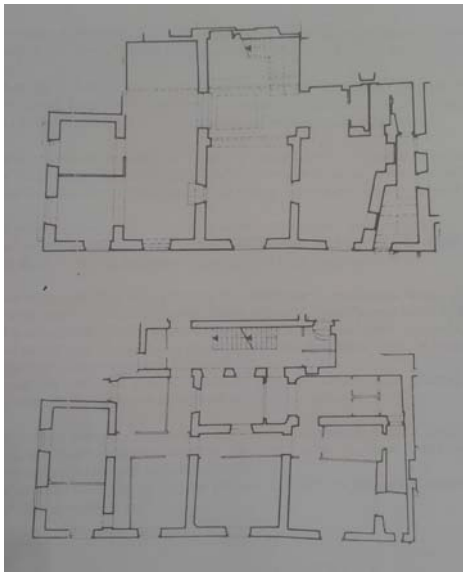
Slika 4:

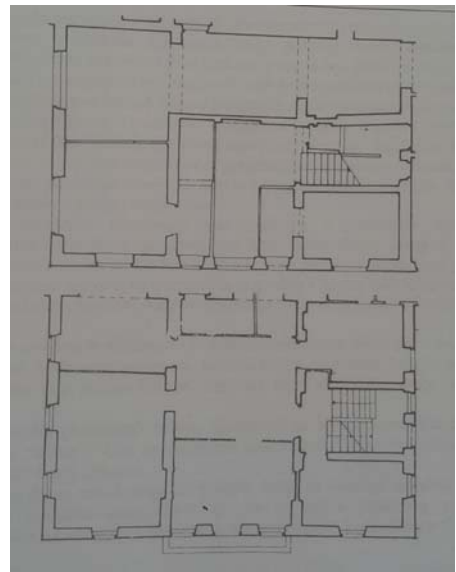
Slika 5:

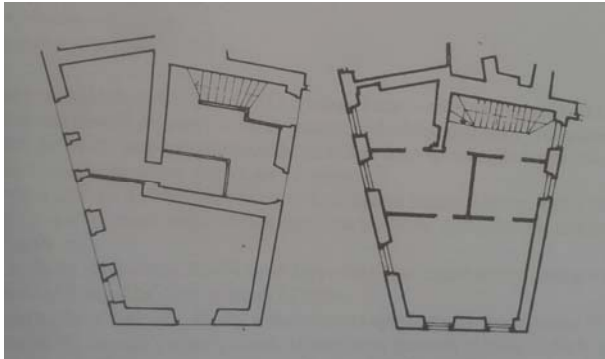
Slika 6:

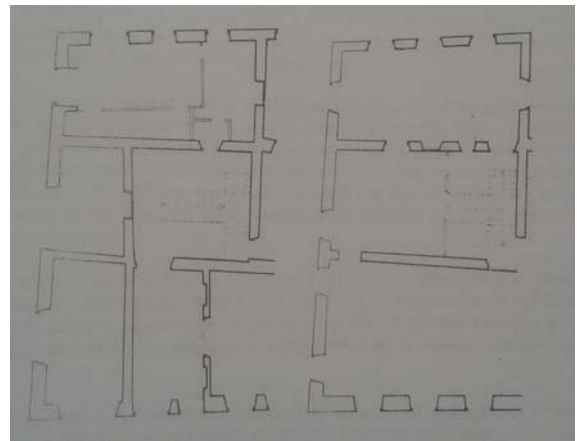
Slika 7:

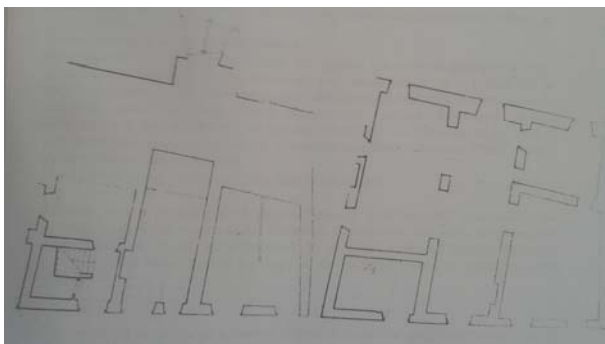
Slika 8:

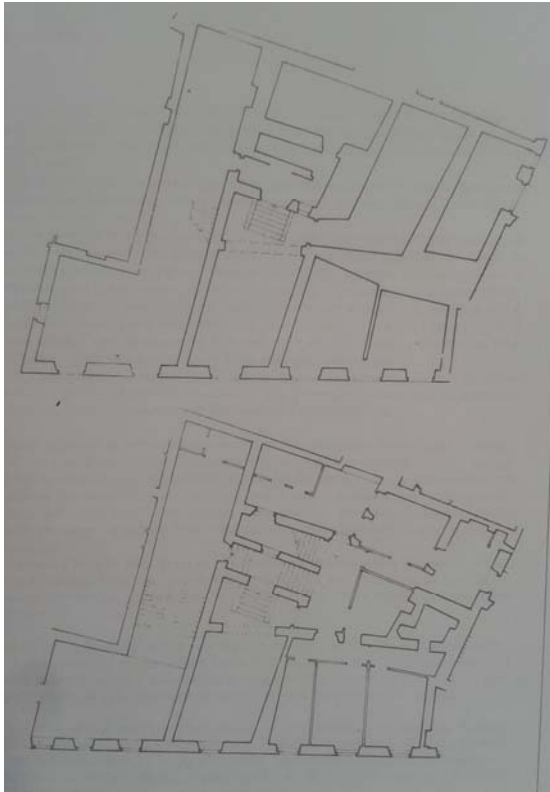
Slika 9:

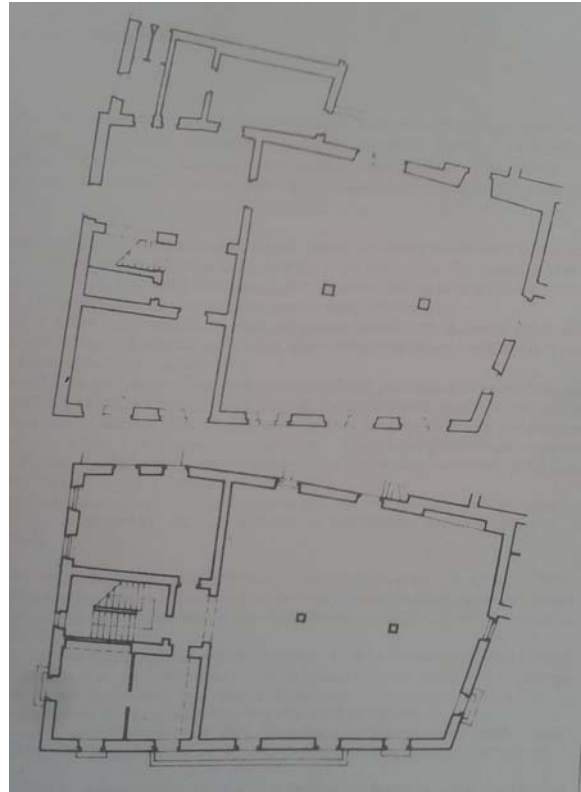
Slika 10:

Slika 11:

Slika 12:

Slika 13:

Slika 14:

Slika 15:

Slika 16:

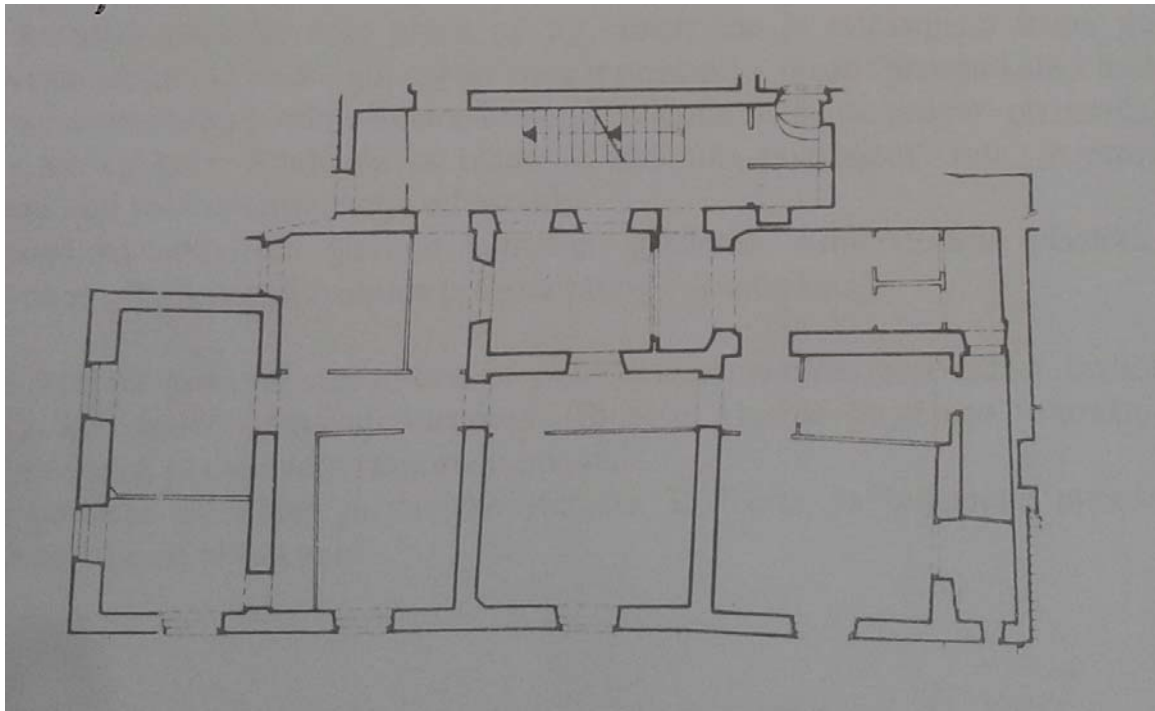
Slika 17:

Slika 18:

Slika 19:

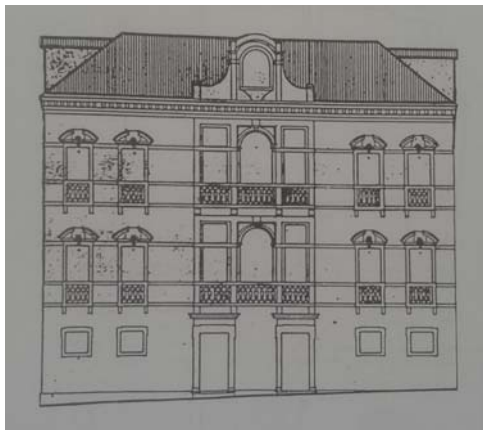
Slika 20:

Slika 21:

Slika 22:

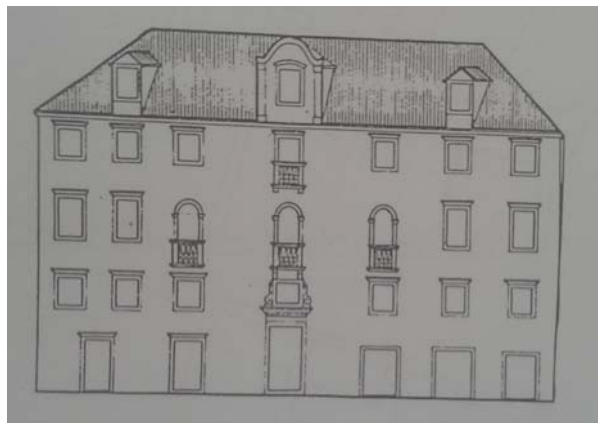
Slika 23:

Slika 24:

Slika 25:

Slika 26:

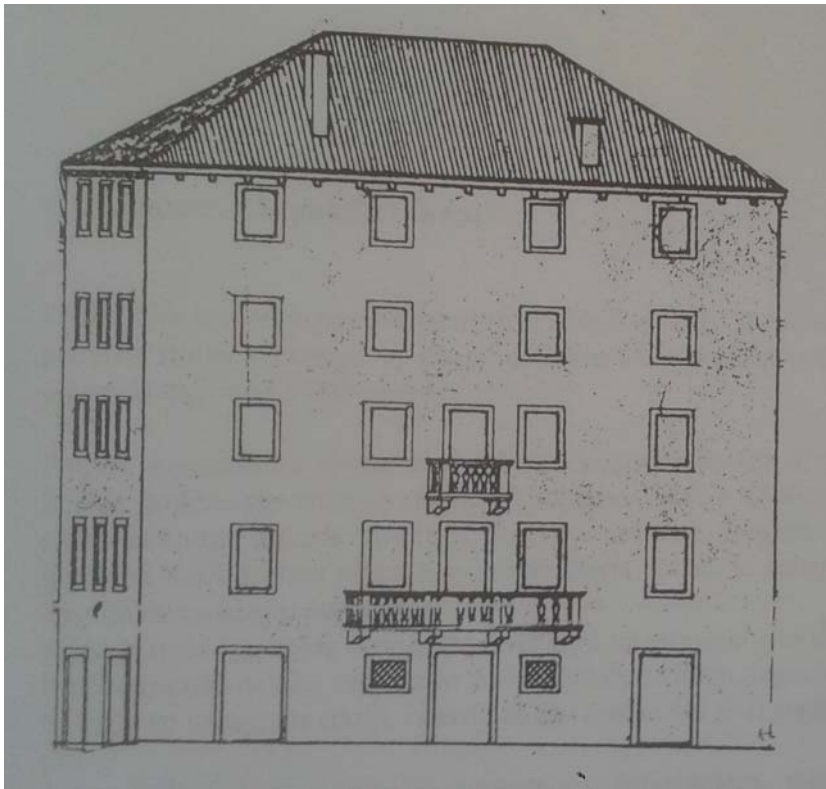
Slika 27:

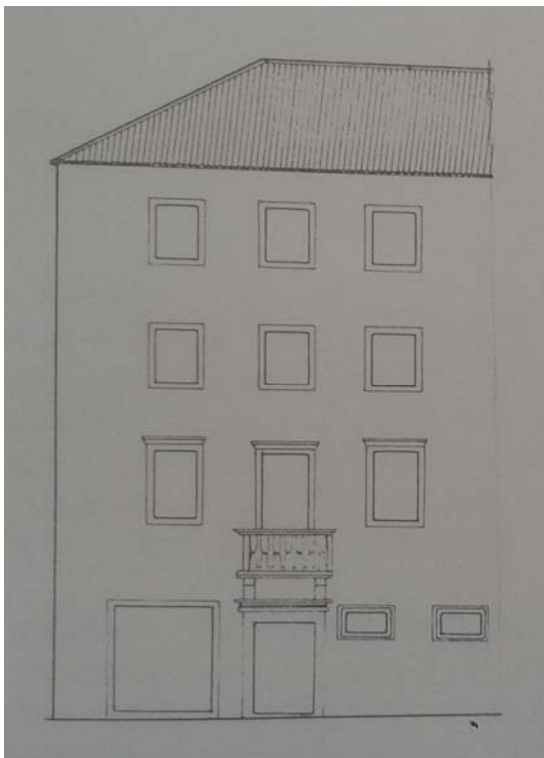
Slika 28:

Slika 29:

Slika 30:

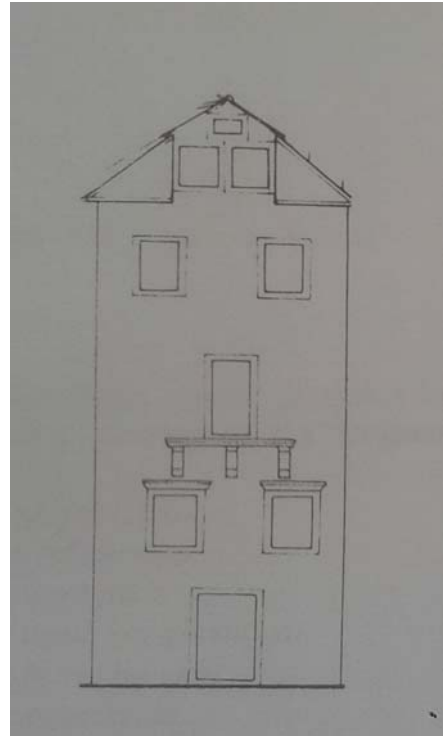
Slika 31:

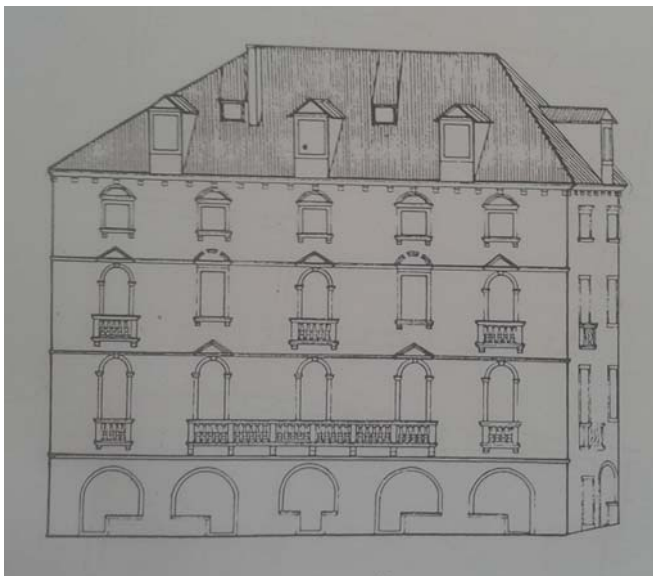
Slika 32:

Slika 33:

Slika 34:

Slika 35:

Slika 36:

Slika 37:

Slika 38:

Slika 39:

Slika 40:

Slika 41:

Slika 42:

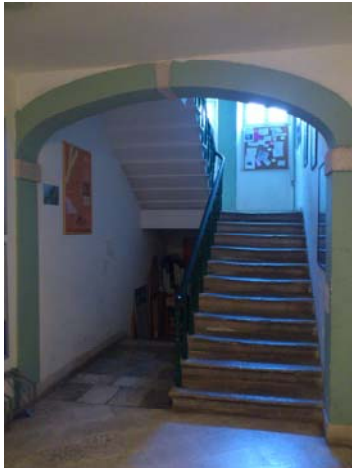
Slika 43:

Slika 44:

Slika 45:

Slika 46:

Slika 47:

Slika 48:

Slika 49:

Slika 50:

Slika 51:

Slika 52:

Slika 53:

Slika 54:

Slika 55:

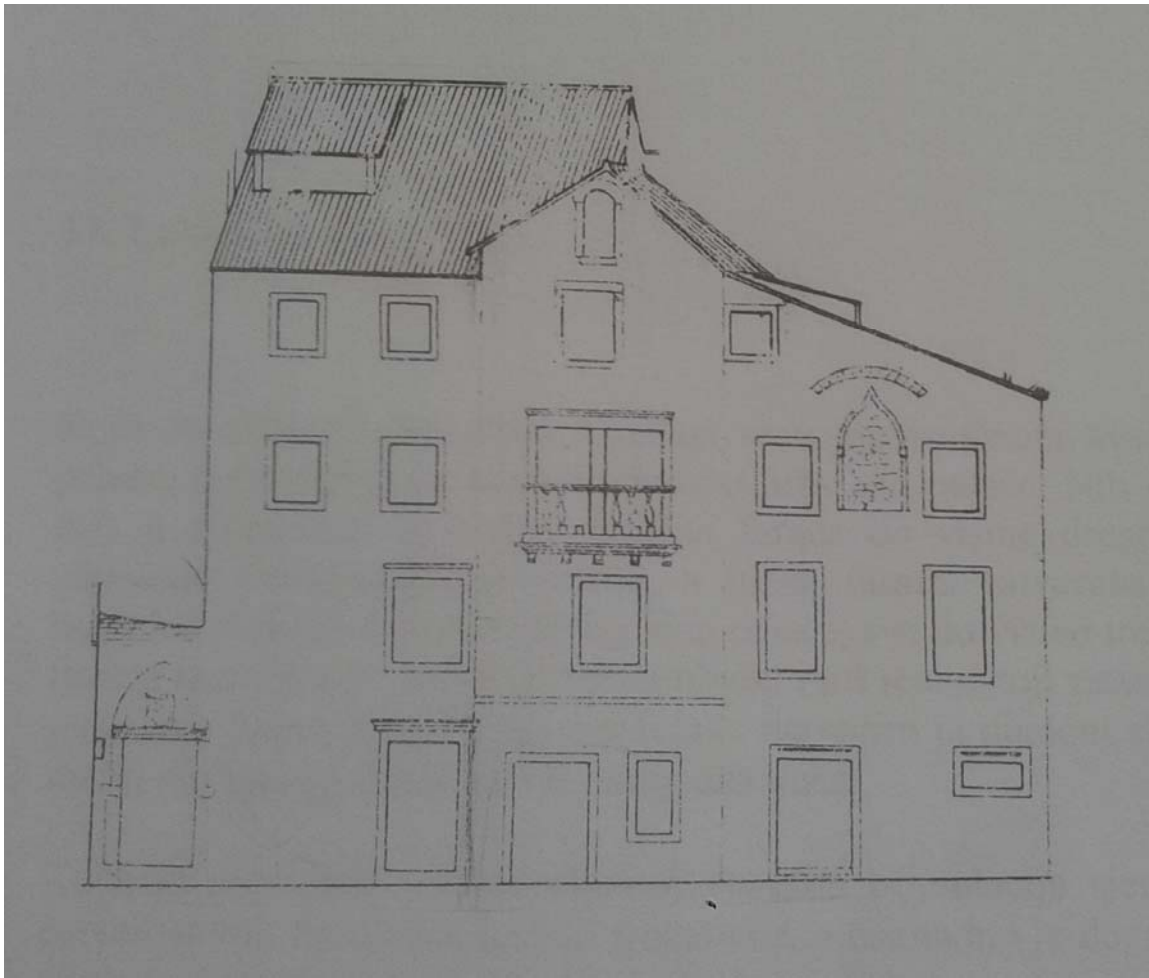
Slika 56:

Slika 57:

Slika 58:

Slika 59:

Slika 60:

Slika 61:

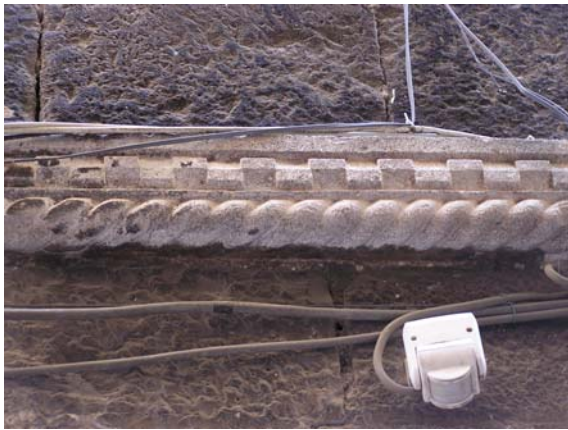
Slika 62:

Slika 63:

Slika 64:

Slika 65:

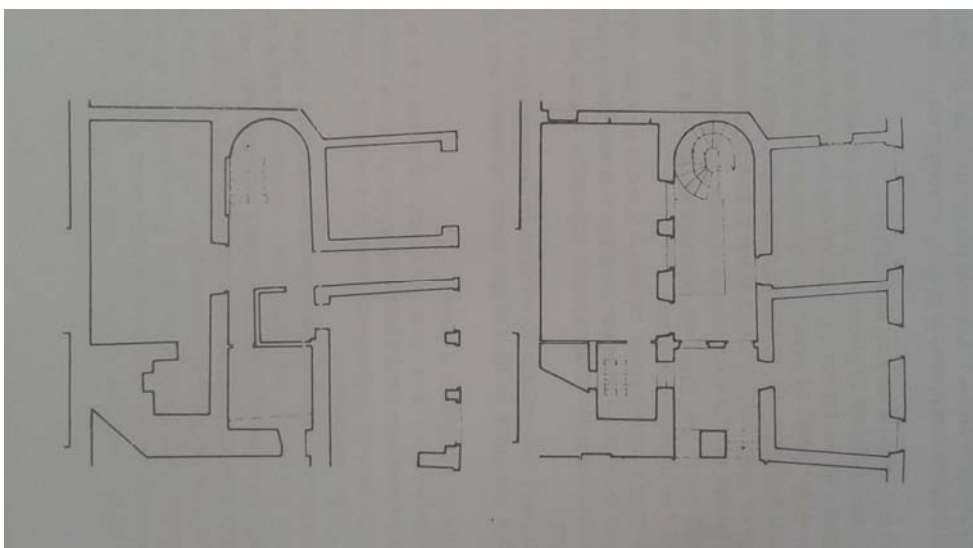
Slika 66:

Slika 67:

Slika 68:

Slika 69:

Slika 70:

Slika 71:

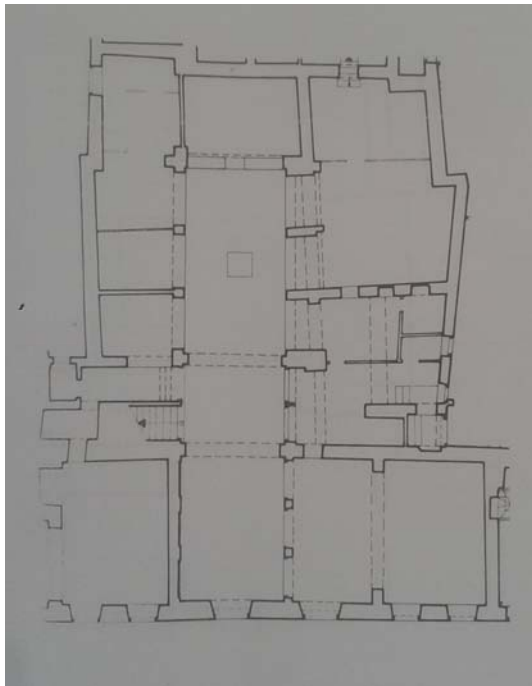
Slika 72:

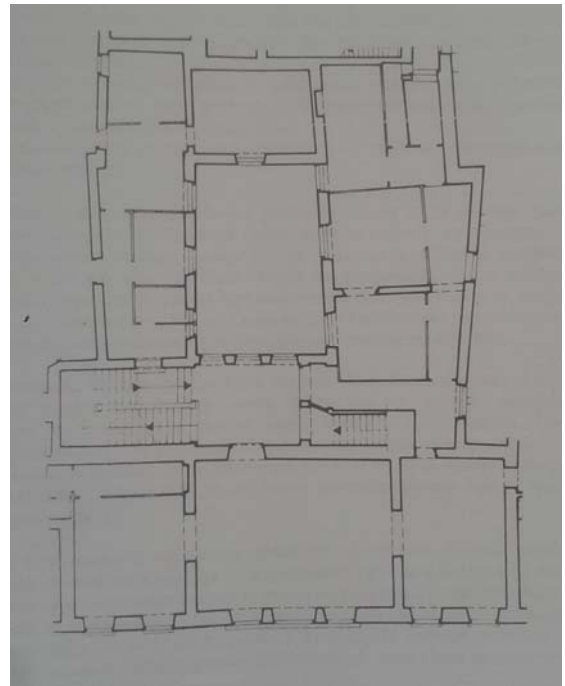
Slika 73:

Slika 74:

Slika 75:

Slika 76:

Slika 77:

Slika 78:

Slika 79:

Slika 80:

Slika 81:

Slika 82:

Slika 83:

Slika 84:

Slika 85:

Slika 86:

Slika 87:

Slika 88:

Slika 89:

Slika 90:

Slika 91:

Slika 92:

Slika 93:

Slika 94:

Slika 95:

Slika 96:

Slika 97:

Slika 98:

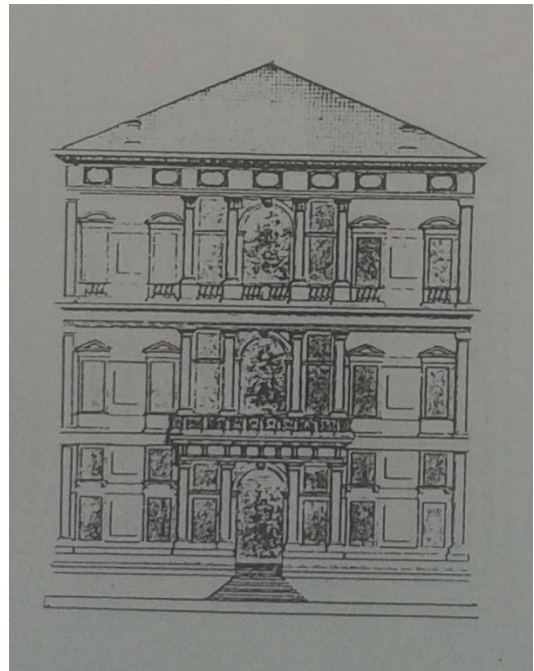
Slika 99:

Slika 100:

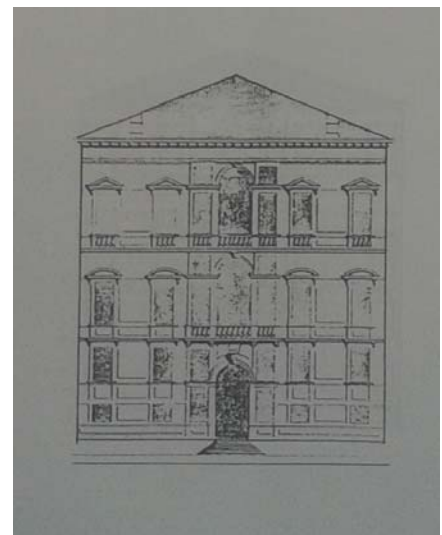
Slika 101:

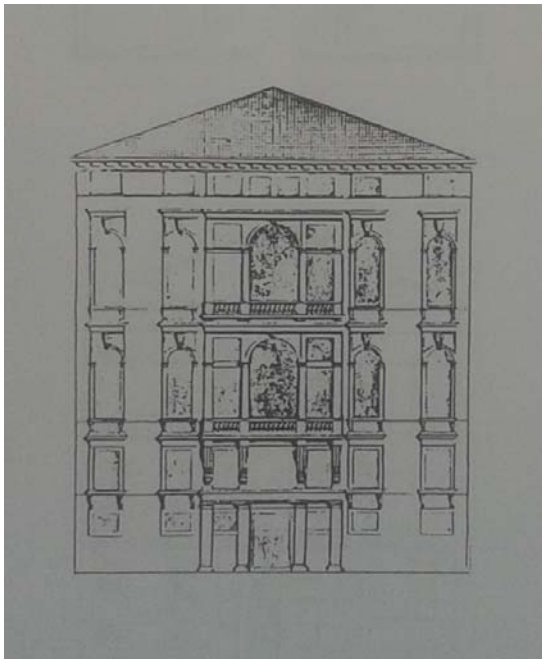
Slika 102:

Slika 103:

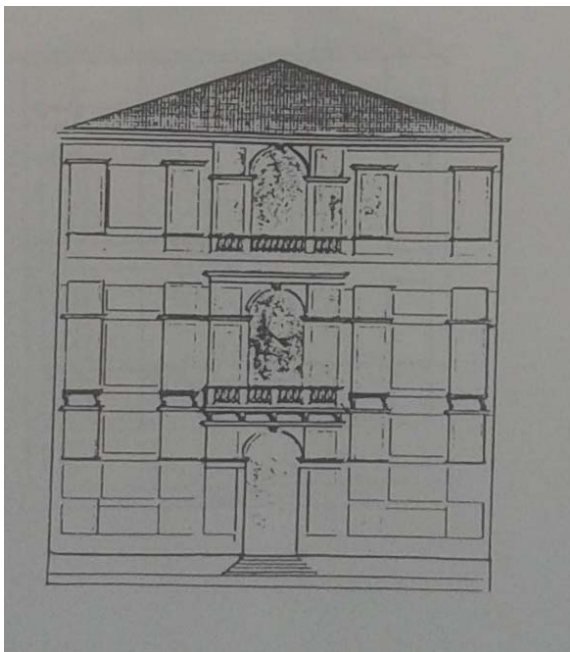
Slika 104:

Slika 105:

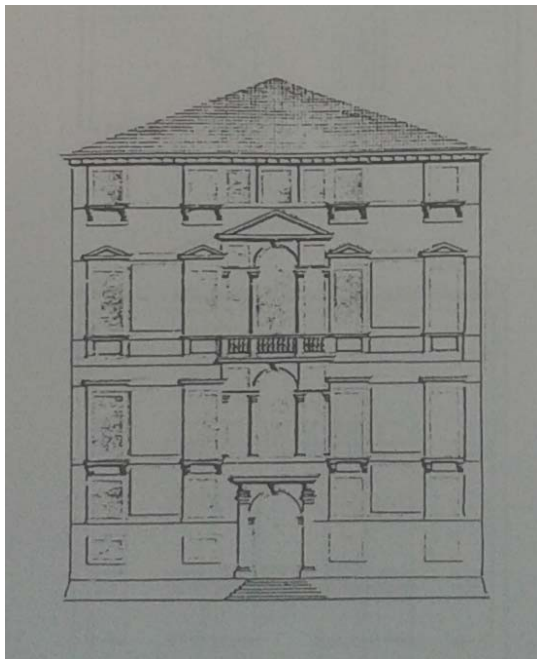
Slika 106:

Slika 107:

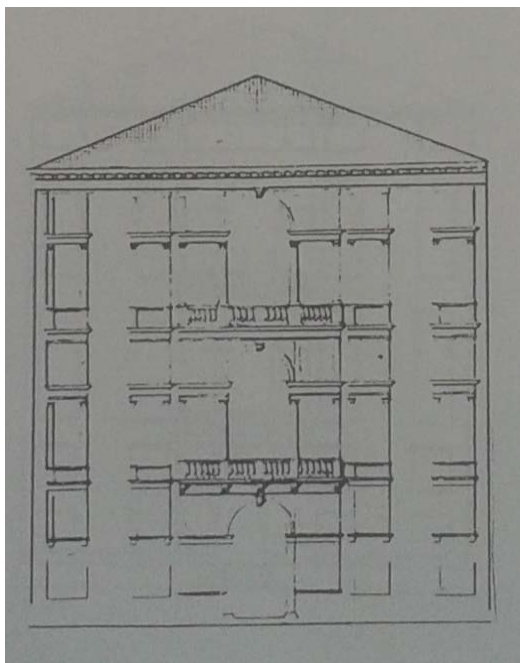
Slika 108:

Slika 109:

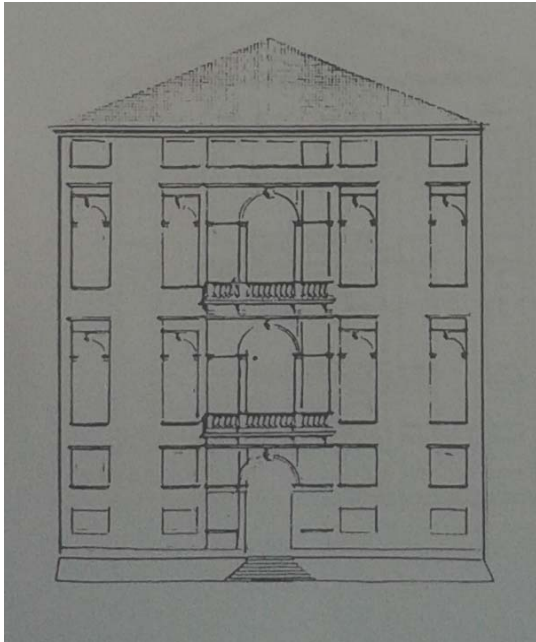
Slika 110:

Slika 111:

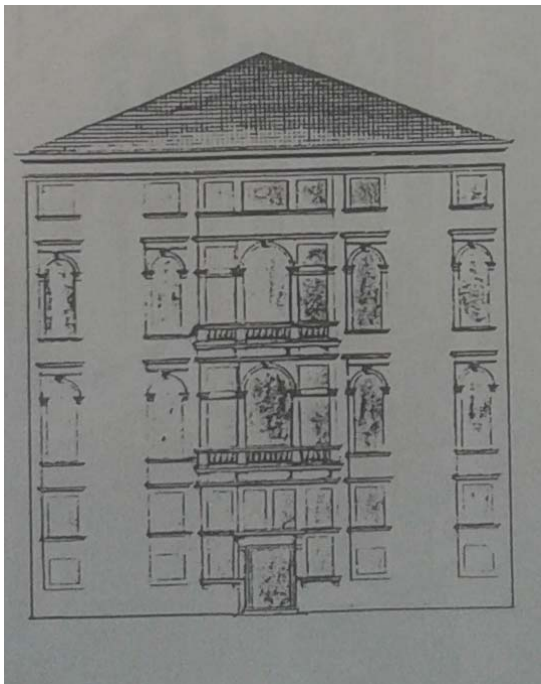
Slika 112:

Slika 113:

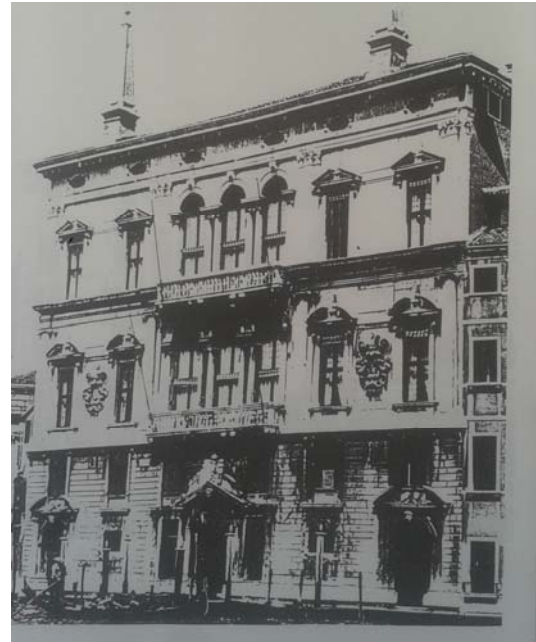
Slika 114:

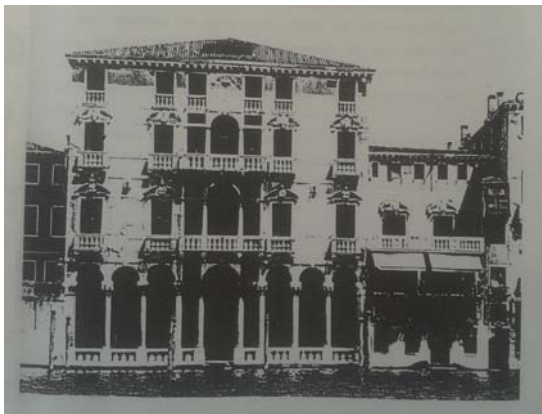
Slika 115:

Slika 116:

Slika 117:

Slika 118:

Slika 119:

Slika 120:

Slika 121:

Slika 122:

Slika 123:

Slika 124:

Slika 125:

Slika 126:

127:

Slika 128:

Slika 129:

Slika 130:

Slika 131:

Slika 132:

Slika 133:

Slika 134:

Slika 135:

Slika 136:

Slika 137:

Slika 138:

Slika 139:

Slika 140:

Slika 141:

Slika 142:

Slika 143:

Slika 144:

Slika 145:

Slika 146:

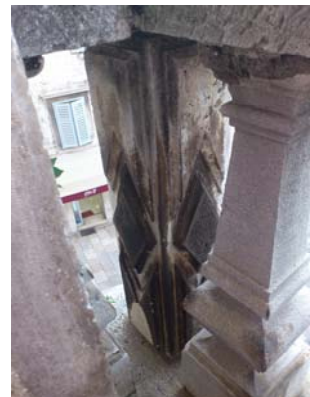
Slika 147:

Slika 148:

Slika 149:

Slika 150:

Slika 151:

Slika 152:

Slika 153:

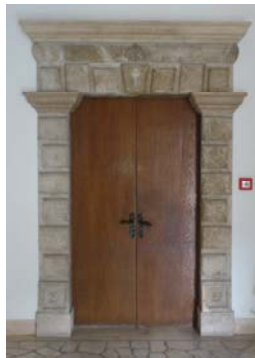
Slika 154:

Slika 155:

Slika 156:

Slika 157:

Slika 158:

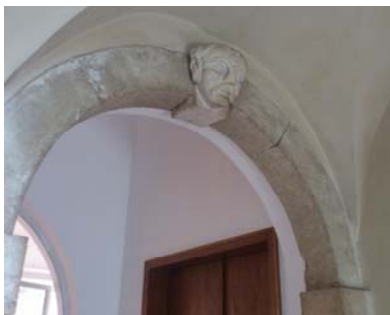
Slika 159:

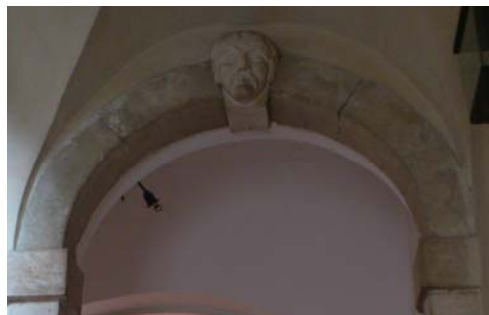
Slika 160:

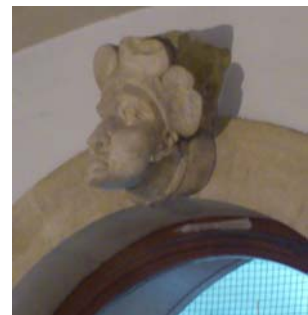
Slika 161:

Slika 162:

Slika 163:

Slika 164:

Slika 165:

Slika 166:

Slika 167:

Slika 168:

Slika 169:

Slika 170:

Slika 171:

Slika 172:

Slika 173:

Slika 174:

Slika 175:

Slika 176:

Slika 177:

Slika 178:

Slika 179:

Slika 180:

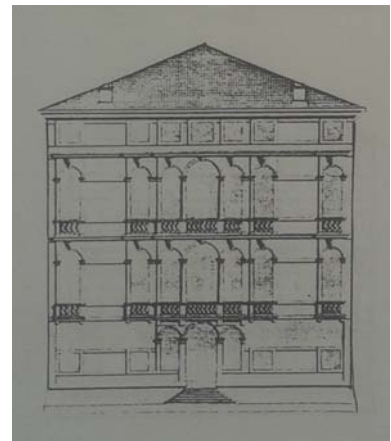
Slika 181:

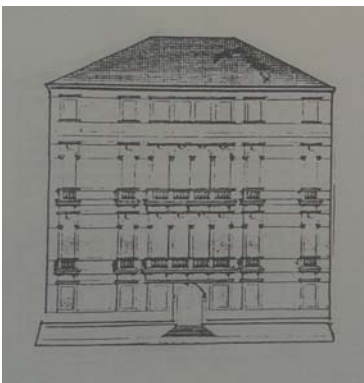
Slika 182:

Slika 183:

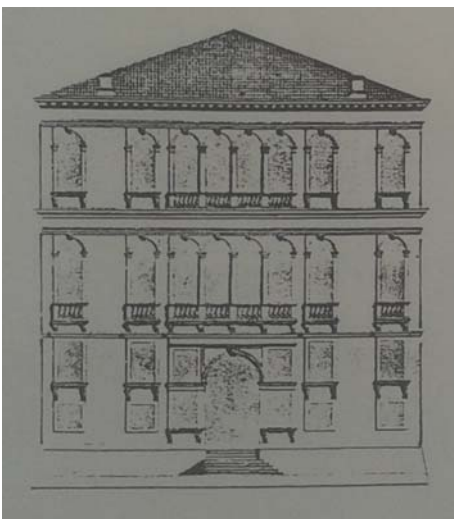
Slika 184:

Slika 185:

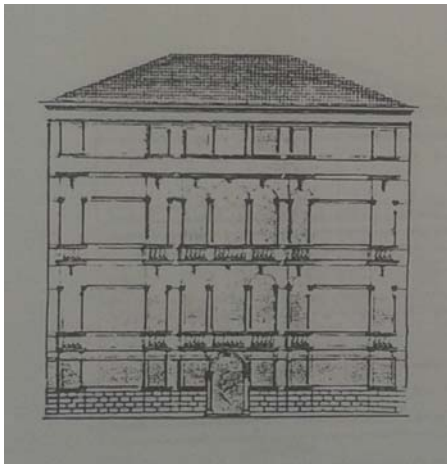
Slika 186:

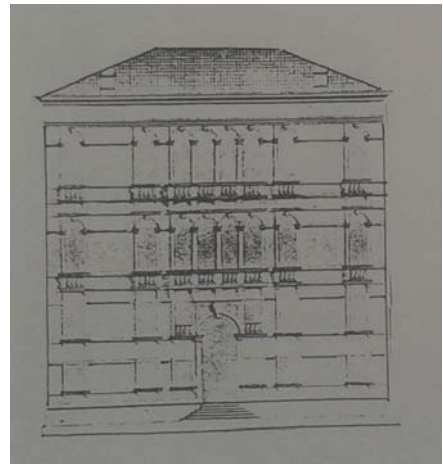
Slika 187:

Slika 188:

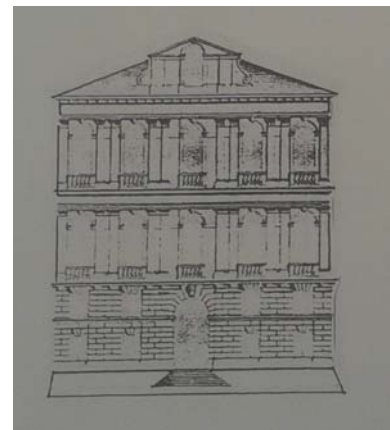
Slika 189:

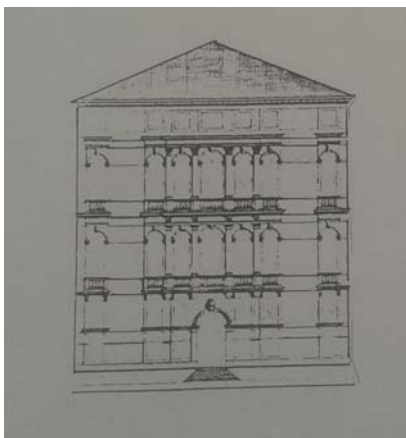
Slika 190:

Slika 191:

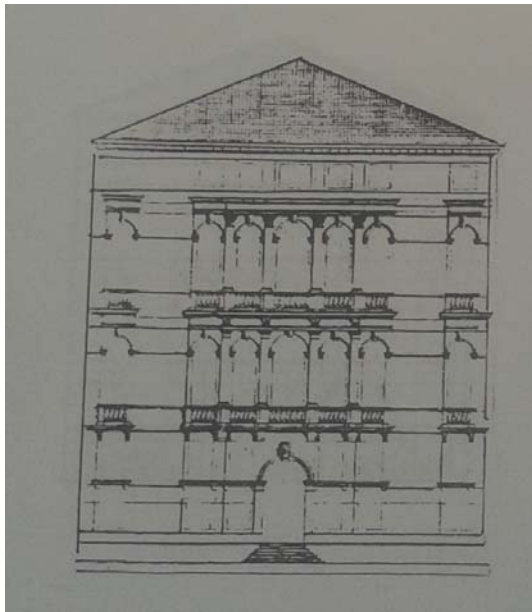
Slika 192:

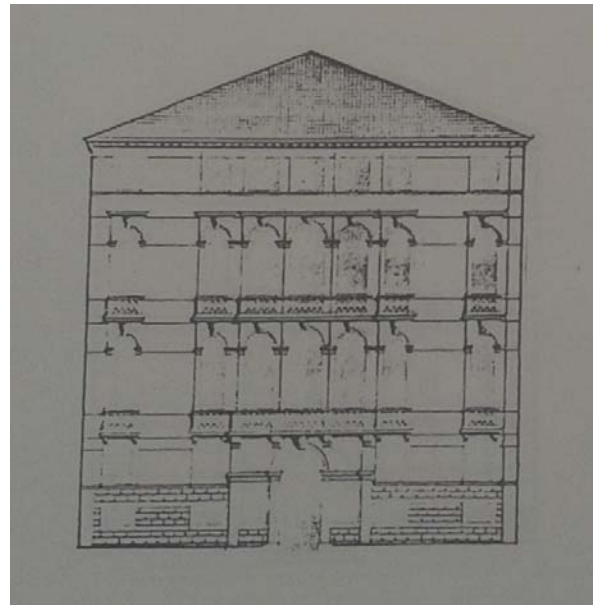
Slika 193:

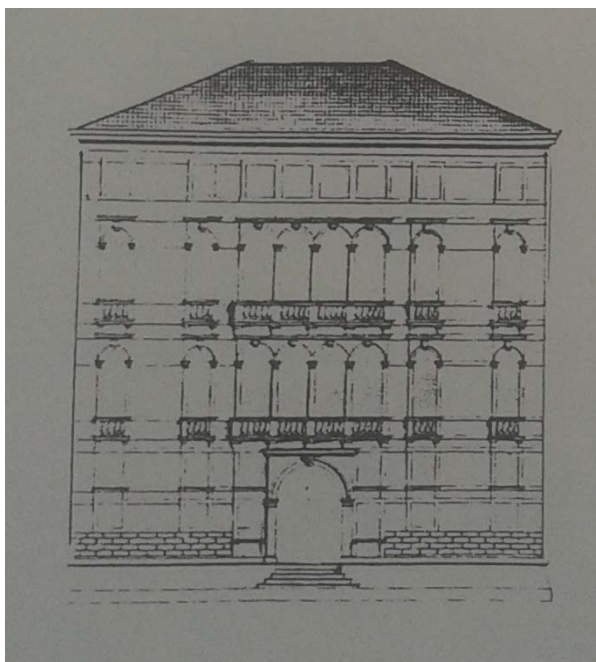
Slika 194:

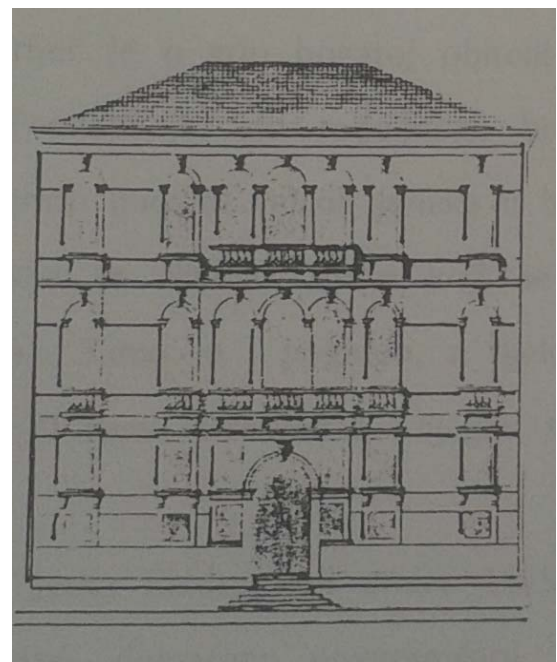
Slika 195:

Slika 196:

Slika 197:

Slika 198:

Slika 199:

Slika 200:

Slika 201:

Slika 202:

Slika 203:

Slika 204:

Slika 205:

Slika 206:

Slika 207:

Slika 208:

Slika 209:

Slika 210:

Slika 211:

Slika 212:

Slika 214:

Slika 213:

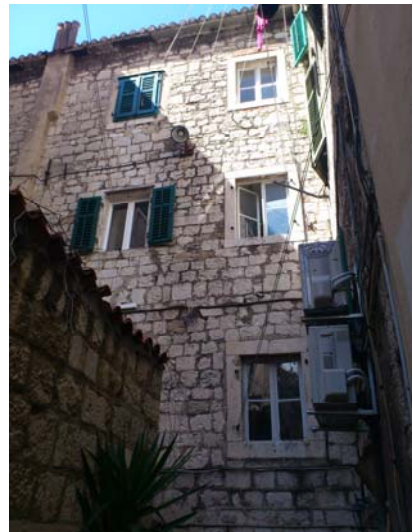
Slika 215:

Slika 216:

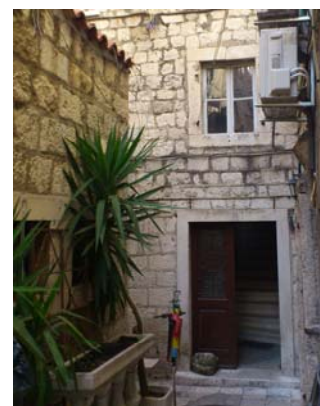
Slika 217:

Slika 218:

Slika 219:

Slika 220:

Slika 221:

Slika 222:

Slika 223:

Slika 224:

Slika 225:

Slika 226:

Slika 227:

Slika 228:

Slika 229:

Slika 230:

Slika 231:

Slika 232:

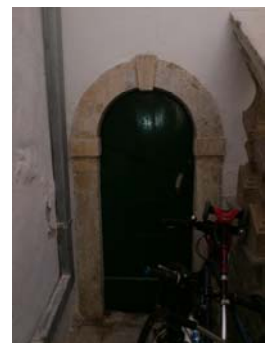
Slika 233:

Slika 234:

Slika 235:

LITERATURA

Barišić, G.; *Srednjovjekovne kuće u Splitu*, Split: Muzej grada Splita, [2010?]

Bezić-Božanić, N.; *Prilog poznavanju zadarske kuće u 17. stoljeću*, u: *Petriciolijev zbornik II : Zbornik radova posvećenih sedamdesetogodišnjici života Ive Petriciolija / Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 36., Split: Izdanje splitskog konzervatorskog odjela Ministarstva kulture Republike Hrvatske, 1996.

Borić-Jakaša, V.; *Barokna stambena arhitektura u Splitu*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 26. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2002.

Borić-Jakaša, V.; *Reprezentativna stambena arhitektura 17. i 18. stoljeća u Splitu*, Zagreb: V. Jakaša Borić, 2002.

Borić-Jakaša, V.; *Tri barokne palače u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1994.

Božić-Bužančić, D.; *Interijer kuće u Splitu u 17. vijeku*, u: *Izdanje historijskog arhiva Split*, sv. 5., Split: Historijski arhiv, 1965.

Božić-Bužančić, D.; *Prilozi poznavanju interijera kuće u Splitu iz druge polovine 16. vijeka*, u: *Izdanje historijskog arhiva Split*, sv. 3., Split: Historijski arhiv, 1961.

Božić-Bužančić, D.; *Privatni i društveni život splita u osamnaestom stoljeću*, Zagreb: Školska knjiga, 1982.

Burns, H.; *Michele Sanmicheli : Architettura, linguaggio e cultura artistica nel Cinquento*, Milano: Vicenza: Electa; C.I.S.A. Andrea Palladio, 1995.

Duplančić, A.; *Nekoliko splitskih kuća u 18. stoljeću*, u: *Kulturna baština*, sv.17. Split: Društvo prijatelja kulturne baštine, 1987.

Fisković, C.; *Kuća povjesnika Pavla Andreisa u Trogiru*, u: *Izdanje historijskog arhiva Split*, sv. 7., Split: Historijski arhiv, 1969.

Fisković, C.; *Milesijeva palača*, Pomorski muzej JAZU u Splitu, Zagreb: JAZU, 1960.

Fisković, C.; *Romaničke kuće u Splitu i u Trogiru*, u: *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, sv. 2., Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske 1952.

Fisković, I.; *Dalmatinski prostori i stari majstori*, Split: Književni krug, 1990.

Foretić, D.-Petricioli, I. [ur.]; *Zadar pod mletačkom upravom : 1409-1797*, u: *Prošlost Zadra*, knj. 3., Zadar: Narodni list: Filozofski fakultet, 1987.

Fortis, A.; *Put po Dalmaciji*, Split: Marjan tisak, 2004.

Golub, I. [ur.]; *Barok i prosvjetiteljstvo*, u: *Hrvatska i Europa*, sv. 3., Zagreb: HAZU: Školska knjiga, 2003.

Grujić, N.; *Reprezentativna stambena arhitektura*, u: *Zlatno doba Dubrovnika*, Zagreb: Muzej MTM, 1987.

Horvat, A.-Matejčić, R.-Prijatelj, K.; *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber [etc.], 1982.

Horvat, A.; *Između Gotike i Baroka : umjetnost kontinentalnog dijela Hrvatske od oko 1500. do oko 1700.*, Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, 1975.

Horvat-Levaj, K.; *Barokna reprezentativna stambena arhitektura u Dubrovniku*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest umjetnosti, 1995.

Horvat-Levaj, K.; *Barokne palače u Dubrovniku*, Zagreb: Dubrovnik: Institut za povijest umjetnosti; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2001.

Jackson, T.G.; *Dalmatia, the Quarnero and Istria : with Cettigne in Montenegro and the Island of Grado*, Oxford: Clarendon Press, 1887.

Karaman, Lj.; *Problemi periferijske umjetnosti*, Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, 2001.

Karaman, Lj.; *Umjetnost u Dalmaciji : XV. i XVI. vijek*, Zagreb: Matica Hrvatska, 1933. (Zagreb: Zaklada tiskare Narodnih novina)

Karaman, Lj; *O djelovanju domaće sredine u umjetnosti hrvatskih krajeva*, Zagreb: Društvo historičara umjetnosti N.R.H., 1963.

Kečkemet, D.; *Juraj Dalmatinac i gotička arhitektura u Splitu*, Split: Književni krug, 1988.

Kečkemet, D.; *Prošlost Splita*, Split: Marjan tisak, 2002.

Kečkemet, D.; *Split na starim razglednicama*, Split: Naklada Bošković, 2008.

Kovačić, J.; *Kroz stambeno graditeljstvo grada Hvara u: Iz Hvarske kulturne baštine*, Hvar: Župni ured hvar, 1982.

Lončarić-Planić, Marija.; *Neki primjeri stambene arhitekture XVII. i XVIII. stoljeća izgrađeni na prostoru srednjovjekovne parcelacije naselja*, u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 6-7, Zagreb: Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, 1980/81.

Marasović, T.; *Razvoj stambene kuće u Splitu od ranog srednjeg vijeka do danas*, u: *Zbornik Društva inženjera i tehničara u Splitu : 1958.*, Split: [s.n.], 1958. (Split: Novinsko-izdavačko poduzeće Slobodna Dalmacija)

Marković, V.; *Istraživanja barokne arhitekture u Hrvatskoj*, u: *Zbornik I. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, Zagreb, 15. - 17. XI. 2001.*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2004. (Zagreb: Tiskara Puljko)

Marković, V.-Prijatelj-Pavičić, I. [ur.]; *Umjetnički dodiri dviju jadranskih obala u 17. i 18. stoljeću : zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 21. i 22. studenog 2003. godine u Splitu*, Split: Književni krug, 2007.

Muraro, M.; *Venetian villas*, Cologne: Koenemann, cop. 1999.

Murray, P.; *Arhitektura italijanske renesanse*, Beograd: Građevinska knjiga, 2005.

Murray, P.; *Umetnost renesanse*, Beograd: Jugoslavija, 1975. [1966.]

Novak, G.; *Hvar kroz stoljeća*, Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1972. [1960.]

Novak, G.; *Povijest Splita*, Split: Čakavski sabor, 1978.

Novak, G.; *Prošlost Dalmacije*, Split: Marjan tisak, 2004. [1944.]

Petrić, M.; *Stambeno graditeljstvo grada Hvara u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 1989.

Prijatelj, K.; *Barok u Splitu*, Split: "Ivan Lozica", 1947.

Prijatelj, K.; *Kroz povijest umjetnosti u Dalmaciji (XIII-XIX. st.) : studije i sinteze XIII. do XIX. stoljeća*, Split: Književni krug, 1995. (Split: Slobodna Dalmacija)

Prijatelj, K.; *Novi prilozi o baroku u Splitu*, u: *Anali historijskog instituta u Dubrovniku*, sv.2., Dubrovnik: Historijski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, 1953.

Prijatelj, K.; *Spomenici splita i okolice*, Split - Zagreb: Ex libris, 2005.

Prijatelj, K.; *Umjetnost XVII. i XVIII. stoljeća u Dalmaciji*, Zagreb: Matica hrvatska, 1956.

Puppi, L.; *Palladio : introduzione alle architetture e al pensiero teorico*, Venezia: Regione del Veneto ; San Giovanni Lupatoto : Arsenale, 2005.

Sarti, R.; *Živjeti u kući : stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi : (1500.-1800.)*, Zagreb: Ibis grafika, 2006.

Serdarević, D.; *Stambena arhitektura gotičkog stila u Splitu*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2002.

Stagličić, M.; *Barokizmi i klasicizmi u Zadru*, u: *Sic Ars Deprenditur Arte/ Zbornik u čast Vladimira Markovića*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009.

Stanojević, G.; *Dalmacija u doba Kandiskog rata (1645-1669)*, Beograd: Vesnik Vojnog muzeja JNA, II., 1958.

Stanojević, G.; *Dalmacija u doba Morejskog rata 1684-1699.*, Beograd: "Vojno delo", 1962.

Tudor, A.; *Obitelj Radošević i njihova barokna palača u gradu Hvaru*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 35. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2011.

Tudor, A.; *Stambena arhitektura grada Hvara u 17. i 18. stoljeću*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 1996.

SAŽETAK / SUMMARY

STAMBENA ARHITEKTURA BAROKNOG RAZDOBLJA U SPLITU

SAŽETAK:

Rad je podijeljen na četiri poglavlja. U prvom poglavlju donosi se povijesni i kulturni opis Dalmacije u XVII. i XVIII. stoljeću. Mletačko–turski ratovi su ostavili značajan trag na ekonomiju, politiku i stanovništvo Splita i okolice. Događaju se promjene na povijesnom, kulturnom i urbanističkom planu čitave Dalmacije. Pojavljuje se građanski sloj koji će graditi brojne kuće i palače. U drugom poglavlju se opisuje glavne karakteristike stambene arhitekture Splita kao što je tlocrtno-prostorna kompozicija, vertikalna organizacija, artikulacija pročelja, arhitektonska dekoracija te se spominju materijali i tehnike izgradnje. U trećem poglavlju se detaljno obrađuju najvažnije splitske kuće i palače nastale u XVII. i XVIII. stoljeću, a u četvrtom poglavlju se opisuje opremanje splitskih stambenih objekata XVII. i XVIII. stoljeća.

RESIDENTIAL BAROQUE ARCHITECTURE IN SPLIT

SUMMARY: